

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Omaohjaaja nuoren tukena

Omaohjaajatyön nykytilan kartoitus ja omaohjaajan opas lastensuojelun
erityisyksikkö OIVA Tarinassa

Ninni Sormunen & Henna Tarkkonen

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

11 / 2015

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Ninni Sormunen & Henna Tarkkonen	Sivumäärä 64 ja 35 liitesivua
Työn nimi Omaohjaaja nuoren tukena – omaohjaaja nykytilan kartoitus ja omaohjaajan opas lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarinassa	
Ohjaava opettaja Kari Keuru	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarina, Heidi Puustinen	
Tiivistelmä Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarinan omaohjaajatyön tämän hetkisen tilanteen kartoittaminen sekä sen kehittäminen. Omaohjaajalla tässä opinnäytetyössä tarkoitetaan lastensuojelun asiakkaan tueksi sijoituspaikassa määrättyä vastuu aikuista. Omaohjaajatyö on yksilöllistä kasvatustyötä, jota omaohjaaja tekee nuoren hyvinvoinnin ja kasvun tueksi. Opinnäytetyön tilaajana toimi lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarina. Lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarina tarjoaa Pohjois-Savossa Siilinjärvellä kuntouttavaa kasvatusta lastensuojelun asiakkaille, joilla on moniongelmaisia psyykkisiä vaikeuksia. Opinnäytetyö vastaa tilaajan tarpeeseen kartoittamalla omaohjaajatyön tämänhetkistä tilannetta sekä antaa omaohjaajatyöhön uusia työtä kehittäviä menetelmiä. Kehittämistyön tavoitteena oli saada vastaus kysymyksiin mitä omaohjaajatyö on ja kuinka sitä voisi kehittää. Kehittämistyö toteutettiin laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena. Kehittämistyötä varten haastateltiin OIVA Tarinan kahta asiakasta sekä kolmea työnjohdon henkilöä syyskuussa 2015. Lisäksi syyskuussa 2015 toteutettiin kysely työntekijöille, johon vastasi yhdeksän työntekijää. Kehittämistyössä menetelmänä toimi puolistrukturoitu haastattelu. Teemahaastattelut toteutettiin yksilö sekä ryhmähaastatteluina. Lastensuojelun sijoitusten varjossa opinnäytetyön aihe on ajankohtainen. Nuoria sijoitetaan myös kodin ulkopuolelle, jolloin kasvattajina eivät enää toimi vanhemmat tai huoltajat. Tällöin on tärkeää, että omaohjaajatyö on toimivaa ja näin taataan nuorelle asianmukainen kasvatusta. Opinnäytetyö oli tarvelähtöinen ja ajankohtainen tilaajan toiminnalle. Opinnäytetyö on tuonut informaatiota ja yleisnäkemyksen OIVA Tarinan asiakkaiden, työntekijöiden sekä työnjohdon mielipiteistä omaohjaajuuteen sekä kehittämiseen liittyen. Opinnäytetyö on vastannut työmenetelmien luomisen ja päivittämisen tarpeeseen tuotoksen muodossa. Tuotos eli tässä opinnäytetyössä valmistunut opas omaohjaajatyöhön selkeyttää työntekijöiden työskentelyä. Omaohjaajatyön kehittämisen kautta opinnäytetyö edistää nuorten sosiaalista vahvistamista muun kuntoutuksen kanssa. Näiden tarpeiden vuoksi ja vastausten perusteella opinnäytetyön tuotoksena luotiin lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarinalle omaohjaajatyötä tukeva opas. Tuotoksessa käydään läpi omaohjaajuutta yleisesti, sen tietoperustaa sekä omaohjaajatyötä OIVA Tarinassa. Lisäksi oppaassa on menetelmiä omaohjaajatyön tueksi sekä linkkejä ja vinkkejä omaohjaajatyöhön liittyen. Opinnäytetyön tuotosta voidaan hyödyntää myös muissa vastaavissa sijoituspaikoissa, joissa omaohjaajatyö menetelmä on käytössä, mutta vailla raameja ja toimintamalleja.	
Asiasanat lastensuojelu, laitospasvatus, sosiaalinen vahvistaminen, tukeminen, sosiaalinen tuki	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme in Civic Activities and Youth Work

ABSTRACT

Author Ninni Sormunen & Henna Tarkkonen	Number of Pages 64 and 35 attached
Title Named instructor supporting youth – mapping the present situation and a guide for a named instructor in child welfare special unit OIVA Tarina	
Supervisor(s) Kari Keuru	
Subscriber and/or Mentor Child welfare special unit OIVA Tarina, Heidi Puustinen	
Abstract The purpose of this thesis was to improve the function of the usage of named instructors in the OIVA Tarina child welfare special unit by assessing the named instructors and their work. The term "named instructor" refers to a person who is responsible for taking care of child welfare customer's daily needs. The work of named instructor is individualistic upbringing and its purpose is to support youth's welfare and growth. The customer of this thesis is child welfare special unit OIVA Tarina. OIVA Tarina is located in Siilinjärvi Northern Savo. OIVA Tarina offers rehabilitating upbringing services for its child welfare customers who are suffering from problematic psychological problems. This thesis answers for our customer's demands by assessing the present situation of the named instructors and to offer them new developing working methods. The objective of this development was to receive answers to questions as what is named instructor's work and how it can be developed. The process of development was carried out via qualitative research. Two customers and three members of work supervision were interviewed during the process in September 2015. In addition a survey was made for other employees and nine of them took a part in it. A semi-structured interview was used as main method for the process of development. In detail the theme-centered interviews were carried out as individual and group interviews. The demand of foster care in child welfare makes the subject of this thesis topical. Youth are also placed outside their homes, which makes their parents or legal guardians uninvolved with the process of upbringing. In this case it is important that the work of the named instructor is practical and this ensures a appropriate upbringing for the young person. This thesis was demand oriented and topical for our customers operations. It has offered information and a general insight of OIVA Tarina's customers, employees and supervisions opinions concerning named instructors work and its development. This thesis has replied to the needs of creating working methods and updating them in a form of a product. The product of this thesis is a guide for named instructors which clarifies the working of employees. Through the development of named instructors work this thesis contributes youth's social empowering together with additional rehabilitation. Due to these demands and according to the research and development done, a final product was created in a form of a guide that supports named instructors work in the child welfare special unit OIVA Tarina. This product looks through named instructors work in general and in OIVA Tarina. In addition it includes basic facts and methods that support working and also "links & tips" concerning named instructor's work. The product of this thesis can also be utilized in other similar foster care places where named instructors are used but without boundaries or models of operations.	
Keywords child welfare, institutional education, social empowerment, supporting, social support	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 LASTENSUOJELU	8
2.1 Lastensuojelun määritelmä	8
2.2 Lastensuojelua ohjaavat lait ja sopimukset	9
2.3 Lastensuojelun asiakkuus ja lastensuojelupalvelut	11
2.4 Lastensuojelutyö	17
3 YKSILÖN TUKEMINEN	19
3.1 Vuorovaikutuksellinen tukeminen	19
3.2 Yksilön tukemisen tavoitteena sosiaalinen vahvistaminen	21
4 OMAOHJAAJUUS	23
4.1 Omaohjaajuus / omahoitajuus määritelmä	23
4.2 Omaohjaajatyö lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarinassa	24
5 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT	25
5.1 OIVA Riihi Oy ja lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarina	26
5.2 Kehittämistyön aihe	27
6 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS	29
6.1 Tutkimusmenetelmät	29
6.2 Menetelmänä kysely	30
6.3 Aineiston keruumenetelmänä haastattelu	31
6.4 Aineiston analyysi	34
7 KEHITTÄMISTYÖN TULOKSET	36
7.1 Aineiston kuvaus	36
7.2 Kehittämistyön tulokset	37
7.2.1 Omaohjaajuus	37
7.2.2 Ammatilliset käytännöt	40
7.2.3 Työn kehittäminen	46
7.3 Johtopäätökset	49
7.4 Kehittämistyön tulosten yleistettävyyden, luotettavuus ja eettisyys	55
8 TUOTOS: OPPAAN TOTEUTUS	56
9 LOPPUSANAT	58
9.1 Opinnäytetyön merkitys	58
9.2 Oppimisprosessin arviointi	60
LÄHTEET	62
LIITTEET	65
Liite 1: Tiedote työyhteisölle opinnäytetyöstä	65
Liite 2: Haastattelulupalomake alaikäisen vanhemmille	67
Liite 3: Asiakkaiden ja työnjohdon haastattelurungot	69
Liite 4: Webropol kysymykset	71
Liite 5: Tuotos: Omaohjaaja nuoren tukena opas omaohjaajatyöhön lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarinassa	72

1 JOHDANTO

Lapsi voidaan joutua sijoittamaan kodin ulkopuolelle monilla erilaisilla päätöksillä. Niiden perusteet, tarkoitus sekä oikeudelliset vaikutukset voivat myös olla erilaisia. Lapsi voidaan sijoittaa avohuollon tukitoimena, huostaan otettuna, kiireellisesti sijoitettuna tai hallinto-oikeuden väliaikaisella määräyksellä sekä jälkihuoltona. Lapsi voidaan myös sijoittaa kodin ulkopuolelle yksityisesti. Sijaishuoltoa järjestäviä lastensuojelulaitoksia ovat muun muassa lastenkodit, vastaanottokodit ja koulukodit. Lastensuojelulaitosten ylläpitäjiä yleensä ovat valtio, kunnat ja yksityiset yhteisöt. (Saastamoinen 2010, 4,10.) Sijoitetuista lapsista ja nuorista huolehtivat työntekijät pyrkivät ymmärtämään lapsen kasvua, kehitystä ja tutkivat omaa toimintaansa vuorovaikutusprosessissa, vaikka työ, tunteet ja ammatillisuus ovat välillä koetuksella. Tueksi tarvitaan aikuisia, jotka pitävät lapsesta huolen, kykenevät välittämään turvallisuuden tunnetta ja asettamaan rajoja alistamatta. (Häkkinen 2000, 119–120.)

Lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarinassa, kuten monessa muussa sijoituspaikassa, tuen vahvistamiseksi jokaiselle asiakkaalle määritellään omaohjaajat, jotka vastaavat nuoren asioista. Lastensuojelun työkentällä omaohjaajatyön toteuttaminen on arkipäivää ja yksi työmenetelmistä. Omaohjaajasuhde on sijoitetun kehityksen ja hyvinvoinnin kannalta nuoren edun mukaista. Omaohjaajuudesta lastensuojelutyössä ei ole varsinaisia ohjeita, määritelmiä tai tutkimuksia vaan menetelmä siirtyy tietona työntekijältä toiselle.

Opinnäytetyön tarve tuli lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarinalta, joka toimi opinnäytetyön tilaajana. Lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarina sijaitsee Siilinjärvellä Pohjois-Savossa ja tarjoaa kuntouttavaa kasvatusta erilaisissa kasvun ja kehityksen haasteissa oleville lapsille ja nuorille. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää mitä omaohjaajatyö on ja kuinka sitä tulisi kehittää lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarinassa. Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena, jolla kartoitettiin asiakkaiden, työntekijöiden sekä työnjohdon näkemyksiä omaohjaajuuden nykytilasta OIVA Tarinassa ja kuinka sitä tulisi kehittää niin, että se palvelisi mahdollisimman hyvin kaikkia osapuolia. Opinnäytetyön kehittämistehtävänä tehtiin

kartoitus omaohjaajuuden nykyisestä tilasta OIVA Tarinassa. Tuotoksena syntyi opas OIVA Tarinan omaohjaajille. Tuotos sisältää omaohjaajuuden perustan, OIVA Tarinan omaohjaajan työtehtävät sekä menetelmiä ja vinkkejä omaohjaajatyön toteuttamiseen.

Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen lastensuojelun sijoitusten varjossa. Viimeisen 20 vuoden aikana kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten määrä on kaksinkertaistunut. Lisäksi huostaanotettujen määrä on kasvanut yli kolmasosalla. (SOS-Lapsikylä 2015.) Kun nuoria sijoitetaan sijaishuoltoon, näin kasvattajina eivät ole silloin vanhemmat tai huoltajat. Tällöin on tärkeää, että omaohjaajatyö menetelmä on toimiva, jolla taataan nuorelle laadukkaampi kasvatus. Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön ammatilaisena myös yhteisöpedagogin on mahdollista työskennellä nuorten omaohjaajana sijoituspaikassa. Yhteisöpedagogin vuorovaikutus ja ohjaustaidot eivät myöskään yksin riitä omaohjaajatyön toteutukseen vaan tueksi tarvitaan raameja, ohjeita, menetelmiä sekä niiden päivittämistä.

Kehittämistyön lähtökohtien tuntemuksen ja kehittämistyön tulosten analyysin kannalta on tärkeää kuitenkin ensin hahmottaa lastensuojelua, yksilön tukemista sekä omaohjaajuutta ilmiönä. Opinnäytetyön ensimmäiset kolme lukua käsittelevät kehittämistyön kannalta keskeisimpiä teemoja: lastensuojelu, yksilön tukeminen sekä omaohjaajuus. Neljännessä luvussa kehittämistyön lähtökohdissa avataan opinnäytetyön aihetta tarkemmin sekä esitellään tilaaja. Seuraavassa eli viidennessä luvussa esitellään kehittämistyön toteutusta eli avataan käytettyjä tutkimusmenetelmiä sekä aineiston keruumenetelmiä. Kuudes luku taas käsittelee kehittämistyön tuloksia, jossa kuvataan tutkimusaineistoa, tuloksia, johtopäätöksiä sekä pohditaan tulosten luotettavuutta, eettisyyttä ja yleistettävyyttä. Seuraavassa eli seitsemännessä luvussa esitellään opinnäytetyön tuotos ja sen sisältö. Viimeisenä loppusanoissa pohditaan koko opinnäytetyön merkitystä, linkittäytymistä yhteisöpedagogin ammattialaan sekä oppimisprosessia.

Omaohjaaja nuoren tukena - omaohjaajatyön nykytilan kartoitus ja opas lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarinalle, opinnäytetyön tavoitteena on luoda edellytykset onnistuneen ja yhtenäisen omaohjaajatyön toteuttamiseen lastensuojelun erityisyks-

sikkö OIVA Tarinassa. Opinnäytetyön tuotos hyödyttää myös muita sijoituspaikkoja, joissa omaohjaajatyö menetelmä on käytössä, mutta vailla raameja ja toimintamalleja.

2 LASTENSUOJELU

2.1 Lastensuojelun määritelmä

Yhteiskunnalla on perustuslain (11.6.1999/731) mukaan velvoite huolehtia kaikista jäsenistään. Lisäksi Suomessa on erikseen lapsille kohdennettu lastensuojelulaki, joka velvoittaa turvaamaan ja valvomaan lapsen etuja (13.4.2007/471). Lastensuojelun tarkoituksena on turvata suotuisat kasvuolot lapsille ja tukea vanhempien mahdollisuuksia kasvatuksessa. Lastensuojelun tärkeimmät periaatteet ovat lapsen etu, perhekeskeisyys, hienovaraisuus sekä optimaalisuus kaikissa lastensuojelun toimisissa. (Häkkinen 2000, 94–95.)

Lastensuojelu jakaantuu ehkäisevään lastensuojeluun sekä lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun (Berg-Toroi 2012, 254). Lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun lukeutuvat erilaiset palvelut, joita voidaan antaa yksin lapseen kohdistuvana tai vanhemmille, huoltajille tai lapsesta huolta pitävillä henkilöillä. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat selvitys lastensuojelutarpeesta, asiakassuunnitelman laadinta, avohuollon tukitoimet, sijaishuollon järjestäminen, lapsen kiireellinen sijoitus, huostaanotto, lapselle järjestettävä jälkihuolto sekä sosiaalityö. (Räty 2012, 3-4.) Lastensuojelun näkyvin toiminta on kuntien sosiaalitoimen vastuulla oleva perhe- ja yksilökohtainen lastensuojelutyö, joka vastaa lasten, nuorten ja lapsiperheiden tarpeisiin silloin, kun muut järjestelmät pettävät. Vanhempien päihteiden käyttö, psyykkiset vaikeudet, lasten hoidon laiminlyönti ja kasvatusvaikeudet ovat yleisiä merkkejä perheissä lastensuojelun tarpeesta. Lastensuojelua voidaan tarvita myös, mikäli lapsella on suuria kouluvaikeuksia, sopeutumisongelmia, rikollisuutta, alkoholinkäyttöä tai huumekekeiluja. (Häkkinen 2000, 94.)

Lastensuojelu on laaja kokonaisuus ja siihen kuuluu myös ennaltaehkäisevä toiminta sekä niiden vaikutukset. Näillä yhteiskunnallisilla ratkaisuilla on merkitystä myös lasten hyvinvoinnille. (Häkkinen 2000, 94–95.) Kunnan on tarjottava ehkäisevää lastensuojelua lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Ehkäisevä lastensuojelu ei edellytä, että lapsi tai perhe on lastensuojelun asiakkaana. Tarkoituksena on lapsen

ja perheen erityinen tukeminen sekä vanhemmuuden tukeminen kunnan muiden palveluiden piirissä. Tällaisia palveluita ovat äitiys- ja lastenneuvolat, terveydenhuolto, päivähoito sekä koulu- ja nuorisotyö. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015a.) Lisäksi ennaltaehkäisevää lastensuojelua järjestää kolmas sektori kuten järjestöt, seurakunnat, yhdistykset ja kirkot. Kolmas sektori on tärkeässä roolissa täydentämässä valtion ja kuntien järjestämää ennalta ehkäisevää lastensuojelua. Tällaisesta kolmannen sektorin järjestämästä ennaltaehkäisevästä lastensuojelusta esimerkkinä ovat erilaiset vertaistukiryhmät perheiden ja yksilöiden tukemiseksi.

2.2 Lastensuojelua ohjaavat lait ja sopimukset

Lastensuojelua ohjaavat monet lait, jotka koskettavat sitä suoranaisesti tai osittain. Lastensuojelua ohjaavia tärkeitä lakeja ovat lastensuojelulaki (13.4.2007/417), sosiaalihuoltolaki (30.12.2014/1301), nuorisolaki (27.1.2006/72) sekä laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (8.4.1983/361). Lisäksi lastensuojelua ohjaa YK:n lapsen oikeuksien sopimus. Näitä lakeja ja sopimuksia avataan lyhyesti tässä alaluvussa. Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen, turvalliseen kasvuympäristöön sekä erityiseen suojeluun. Lain mukaan lapsi on alle 18-vuotias ja nuori on 18–20-vuotias. Ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista on lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla. Heidän tulee turvata lapselle tasapainoinen hyvinvointi ja kehitys. Lastensuojelulain mukaan vanhempien ja huoltajien tulee saada tukea heidän kasvatustehtävässä lasten ja perheiden kanssa työskenteleviltä viranomaisilta. Viranomaisten tulee tarjota perheille tarpeellisia palveluita ja tukitoimia hyvissä ajoin sekä ohjattava perhe ja lapsi tarvittaessa lastensuojelun piiriin. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.) Kaikkien lasten kasvatustyötä tekevien tulee noudattaa lastensuojelulakia ja kasvattaa lasta lain antamilla määräyksillä, oli kyseessä lapsen biologiset vanhemmat tai sijoituspaikan työntekijät. Lastensuojelulaki on opinnäytetyön tilaajan OIVA Tarinan toiminnassa vahvasti esillä joka päiväisessä työssä. Omaohjaajan työskentelyyn ensisijaiset raamit työskentelylle antaa lastensuojelulaki. Omaohjaajan tulee osata soveltaa lakia nuoren kasvatustyötä tehdessä. Tässä tukena toimivat myös työnjohto, työyhteisö sekä sosiaalityöntekijä.

Sosiaalihuoltolain tarkoitus on ylläpitää ja edistää sosiaalista turvallisuutta sekä vähentää eriarvoisuutta ja edistää osallisuutta yhteiskunnassa. Lain mukaan väestölle tulee turvata tarpeenmukaiset, riittävät ja laadukkaat sosiaalipalvelut sekä muut hyvinvointia edesauttavat toimenpiteet. Sosiaalihuoltolain tarkoituksena on edistää asiakaskeskeisyyttä sekä asiakkaan oikeutta hyvään kohteluun ja palveluun sosiaalihuollossa. Lain tarkoituksena on myös parantaa sosiaalihuollon ja kunnan eri toimialojen sekä muiden toimijoiden välistä yhteistyötä, jotta edellä mainitut tavoitteet saataisiin toteutettua. Kaikissa lapsia koskevissa sosiaalihuollon toimissa on otettava ensisijaisesti huomioon lapsen etu. (Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.) Lain mukaan sijoitetut lapset ja nuoret ovat oikeutettuja saamaan laadukkaita ja tarpeen mukaisia palveluita sekä toimenpiteitä. OIVA Tarinaan sijoitus on katsottu sijoitetun nuoren edun mukaiseksi, joten sijoituspaikka tarjoaa nuoren tarpeiden mukaista huoltoa ja hoivaa. OIVA Tarinan moniammatillisella työyhteisöllä taataan laadukas lastensuojelutyö. Lisäksi työn tukena ovat muut palvelut ja toimenpiteet, jotka nuoren hoitotaho on nähnyt tarpeelliseksi.

Laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta määritellään lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevia määräyksiä. Lapsen huollon tarkoituksena on taata lapselle tasapainoinen hyvinvointi ja kehitys, ottaen huomioon yksilölliset toiveet ja tarpeet sekä turvata läheiset ja myönteiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja vanhempien välille. Lapsen tulee saada hyvää hoitoa ja kasvatusta sekä kehitystasoon ja ikään nähden tarpeellista huolenpitoa ja valvontaa. Kasvuympäristön tulee olla turvallinen ja virikkeitä antava. Lapselle on pyrittävä antamaan lapsen toivomuksia ja taipumuksia vastaava koulutus. Tapaamisoikeudella tarkoitetaan, että lapsella on oikeus tавata ja pitää yhteyttä vanhempaan kenen luona hän ei asu. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361.)

Kaikkia alle 18-vuotiaita lapsia koskee Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien sopimus. Se on lapsia koskeva ihmisoikeussopimus. Sopimuksessa määritellään lapsille kuuluvat ihmisoikeudet, joita sopimukseen sitoutuneiden valtioiden tulee ensisijaisesti noudattaa. Lasten oikeuksien sopimus on maailman eniten ratifioitu YK:n ihmisoikeussopimus. Sopimuksen ratifioimalla valtio sitoutuu muuttamaan oman lainsäädäntönsä ja toimintansa sopimusta vastaaviksi. Sopimus hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa 20.11.1989 ja se tuli voimaan Suomessa 1991. Sopimusta kehitetään

edelleen, jotta se vastaisi uusiin maailman haasteisiin. Lasten oikeuksien sopimuksesta voi nostaa lastensuojeluun liittyen etenkin seuraavat kohdat esille: lapsella on lähtökohtaisesti oikeus elää vanhempiensa kanssa, jos hänellä on hyvä ja turvallista olla, lapsella on oikeus pitää yhteyttä ja tavata vanhempia mikäli lapsi asuu erillään vanhemmista ja se lapsen on edun mukaista, lapsella on oikeus sanoa oma mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa ja ne on huomioitava lapsen iän ja kehitystason mukaisesti sekä lapsella on oikeus saada tietoa itseä koskevista asioista. Lisäksi lastensuojelutyössä huomioon tulee ottaa se, että lapsella on oikeus yksityisyyteen, kotirauhaan ja kirjesalaisuuteen, mikäli lapsi ei voi asua perheen kanssa, niin sijoituksessa tulee huomioida lapsen kasvatuksen jatkuvuus, lapsen uskonnollinen, etninen sekä kielellinen tausta ja lisäksi lapsen sijoituksen tarve ja perusteet tulee tarkistaa ajoittain. (Suomen UNICEF ry 2015.)

Lisäksi on erikseen määritelty nuorisolaki, jonka tarkoituksena on tukea nimenomaan nuoren itsenäistymistä ja kasvua. Tarkoituksena on edistää nuorten sosiaalista vahvistamista, nuorten aktiivista kansalaisuutta, nuorten kasvun ja itsenäistymisen tukemista, sukupolvien välistä vuorovaikutusta sekä parantaa nuorten elinoloja ja kasvuoloja. Lain mukaan nuoria ovat kaikki alle 29-vuotiaat. Tavoitteen toteuttamisessa lähtökohtia ovat: yhteisvastuu, yhteisöllisyys, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo, kansainvälisyys ja monikulttuurisuus, terveet elämäntavat sekä ympäristön ja elämän kunnioittaminen. (Nuorisolaki 27.1.2006/72.) Tämä laki ohjaa kaikkia nuorisualan ammattilaisia kuten myös lastensuojelun työkentällä työskenteleviä. Laki on melko uusi, mutta se on koettu työkentällä tärkeäksi ja hyödylliseksi. Nuorille kohdennettua lakia ei ole aiemmin ollut ja nuorten tukemiseen liittyy paljon muutakin kuin yleisesti lapsiin kohdistuvissa laeissa. Esimerkiksi aktiivisen kansalaisuuden sekä itsenäistymisen tukeminen ovat asioita, joihin myös lastensuojelutyössä OIVA Tarinassa keskitytään.

2.3 Lastensuojelun asiakkuus ja lastensuojelupalvelut

Vanhemmat ovat lapsen ensisijainen ja tärkein kasvattaja. Vanhempana oleminen on vaativaa ja tällöin täydellisyyttä on vaikea tavoitella. Vanhemmat voivat tuntea riittämättömyyttä, osaamattomuutta sekä olla huolestuneita tulevaisuudesta. Kasvu ja kehittyminen ovat ainutlaatuisia asioita ja on yleensä viisasta jättää ne lapsen sekä

vanhempien väliseksi asiaksi, sillä turha puuttuminen luonnolliseen kulkuun saattaa viedä kasvua sekä kehitystä sivuraiteille ja auttaminen voi kääntyä vahingoittamiseksi. On myös tilanteita, joissa yhteiskunta puuttuu lapsen ja vanhempien väliseen suhteeseen. (Häkkinen 2000, 97.) Tällöin lastensuojelun tarvetta selvitetessä on valittava toimenpide, jolla puututaan vähiten perheen ja lapsen itsemääräämisoikeuteen. Tällä tarkoitetaan, että on noudatettava lievimmän riittävän toimenpiteen periaatetta. (Mikkola, Rintanen, Nuorteva, Kovasin & Erhola 2015, 130.) Prosessi lastensuojelun asiakkaaksi on kuitenkin aina yksilöllistä. Asiakkuus voi alkaa nuoren oman käytöksen tai perheen sen hetkisen elämäntilanteen myötä. Toimenpiteitä miettiessä on arvioitava mikä tukitoiminta ja apu vastaavat parhaiten kyseisen perheen ja lapsen tarpeisiin.

Useimmiten lastensuojelun asiakkuuden vireilletulo tapahtuu virallisen lastensuojeluilmoituksen kautta. Lastensuojeluilmoituksen pohjalla on huoli yksittäisen lapsen tai nuoren hyvinvoinnista, terveydestä tai kehityksestä. Ilmoituksen voi tehdä kuka tahansa lapsesta tai nuoresta huolissaan oleva henkilö nimettömänä asuinalueensa sosiaalitoimistoon. Yleensä ilmoitus tulee lasten parissa työskenteleviltä kuten koulun tai terveydenhuollon työntekijöiltä. On myös mahdollista, että vanhemmat itse ottavat yhteyttä sosiaalityöntekijään tuntiessaan tarvitsevansa ulkopuolista apua kasvatusta vaikeuksien tai henkilökohtaisten ongelmien vuoksi. Lastensuojelun asiakkuus voi alkaa myös lapsen tai nuoren itse ottaessa yhteyttä sosiaalityöntekijään. Lastensuojeluilmoituksen vireille tullessa on sosiaalityöntekijän tehtävä selvittää ja arvioida tuen tarve yhdessä perheen ja lapsen kanssa. (Korhonen 2005, 32–33.) Jokaisesta lastensuojeluilmoituksesta tehdään selvitys, jossa kuvataan lapsen kasvuolosuhteita, huoltajien tai muiden lapsen hoidosta vastaavien henkilöiden toimintaa ja huoltajan mahdollisuuksia huolehtia lapsesta. Lisäksi arvioidaan lapsen edun toteutumista sekä lastensuojelutoimenpiteiden tarvetta. Selvityksestä tehdään kirjallinen yhteenveto. Lapselle sekä huoltajalle on ilmoitettava kirjallisesti lastensuojelun asiakkuuden jatkumisesta tai päättymisestä. Mikäli selvitys ei anna aihetta lastensuojelun toimenpiteisiin, niin asiakkuus päättyy. (Taskinen 2007, 36–37.)

Lastensuojelu asiakkuuden jatkuessa laaditaan asiakassuunnitelma, joka tehdään yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa. Tarvittaessa mukana on myös muu lapsen laillinen edustaja, lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaava henkilö, läheinen henki-

lö tai lapsen hoitoon osallistuva taho. Asiakassuunnitelmassa käy ilmi olosuhteet ja asiat joihin pyritään vaikuttamaan, lapsen ja perheen tuen tarve, palvelut ja tukitoimet, joilla tarpeeseen pyritään vastaamaan sekä arvioitu aika, jonka kuluessa tavoitteet pyritään toteuttamaan. Asiakassuunnitelmaan kirjataan asianomaisten näkemykset ja se tarkistetaan tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran vuodessa. (Taskinen 2007, 39.) Asiakassuunnitelmassa määritellyn tuen tarpeen ja tarvittavien tukitoimien mukaan lapsi sekä perhe voidaan ohjata lastensuojelun piiriin tai lapsi voidaan tarvittaessa sijoittaa kodin ulkopuolelle (Mikkola ym. 2015, 130). Samalla, kun asiakassuunnitelmassa sovitaan asiakkuuden tavoitteista, niin siinä sovitaan myös asiakkuuden muodosta ja mahdollisen asiakkuuden jatkumisesta tai päättymisestä. Asiakassuunnitelmaa päivitetään läpi lastensuojeluasiakkuuden. Asiakkuus purkautuu, mikäli asiakassuunnitelmassa todetaan, että asiakkuuden tavoitteet ovat täyttyneet ja tarvetta asiakkuudelle ei enää ole.

Lastensuojelun asiakkuuden eri muotoja ovat avohuolto, kiireellinen sijoitus, huostaanotto sekä jälkihuolto. Lastensuojelun palvelut voidaan taas jakaa selkeästi kolmeen ryhmään: avohuollon tukitoimet, sijaishuolto ja jälkihuolto. Näiden ryhmien alla ovat ne palvelut, joita lastensuojelu tarjoaa yhteiskunnalle. Kunnalla on velvollisuus tarjota näitä lastensuojelupalveluita asukkaille.

Suurin osa lastensuojelutyöstä on avohuoltoa, jonka tavoitteena on avun tarjoaminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Yleensä lasta ja perhettä tuetaan tällöin omassa elinympäristössään. (Korhonen 2005, 33–34.) Avohuollon asiakkuuden tarkoituksena on edistää ja vahvistaa vanhempien, huoltajien ja lapsen hoidosta vastaavien henkilöiden kasvatustaitoja ja kasvatustarpeita sekä tukea lapsen myönteistä kehitystä. Perusteet avohuollon tukitoimien asiakkaaksi täytyvät mikäli kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä taikka, jos lapsi itse käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään. (Taskinen 2007, 41.) Avohuollon asiakkuuden alkaessa sosiaalityöntekijä käyttää apunaan avohuollon palveluita eli avohuollon tukitoimia, mutta niiden vastaanottaminen on perheelle vapaaehtoista ja ne toteutetaan yhteistyössä perheen kanssa. Asiakkuuden alkaessa tehdään hoitosuunnitelma, jossa määritellään tavoitteet ja sovitaan käytettävistä tukitoiminnoista. Usein avohuolto on pitkäjänteistä työtä, jossa edetään pienin askelin. (Korhonen 2005, 34.)

Avohuollon palveluihin eli avohuollon tukitoimiin lukeutuu perheen taloudellinen tukeminen, perhetyö, tukihenkilö tai tukiperhe lapselle sekä lapsen sijoittaminen avohuollon tukitoimena yksin tai yhdessä perheen kanssa (Berg-Toroi 2012, 256). Avohuollossa perheen taloudellinen tukeminen sisältää lastensuojeluperheen toimeentulon ja asumisen, joka voidaan turvata toimeentulotuella. Esimerkiksi vuokravelkojen vuoksi lastensuojelun sosiaalityöntekijä selvittää perheen tilanteen ja tarvittaessa myöntää ehkäisevää toimeentulotukea. Tarkoituksena on, että toimeentulotuen myöntäminen olisi kertaluontoista, mutta haasteena on, että perheet voivat tarkoituksella käyttää hyväksi sitä, että ”kyllä sossu hoitaa”. Avohuollon tukitoimena toteutettavalla perhetyöllä tarkoitetaan lapsen ja perheen kanssa tehtyä ohjaus- ja neuvontatyötä. Tapaamisia voi olla lapsen ja perheen kanssa erilaisissa kokoonpanoissa vaihtelevasti esimerkiksi kerran kuukaudessa tai jopa useita kertoja viikossa. (Berg-Toroi 2012, 257.) Avohuollon tukitoimena järjestetään myös vapaaehtoisia tukiperheitä ja vapaaehtoisia tai ammatillisia tukihenkilöitä lastensuojeluasiakkaille. Perhe ottaa lapsen luokseen sovitusti esimerkiksi kerran kuukaudessa viikonlopuksi tai pidemmiksi ajanjaksoiksi. Vapaaehtoinen tukihenkilö tapaa lasta esimerkiksi kerran viikossa ja toiminta tapahtuu vapaa-ajalla. Ammatillinen tukihenkilö toimii työkseen lapsen tukihenkilönä. Tällöin tukihenkilöllä on enemmän resursseja kartoittaa kokonaistilannetta ja antaa keskusteluapua lapselle tai nuorelle. (Berg-Toroi 2012, 259.) Tukiperhe ja tukihenkilötoiminta takaavat vanhemmille helpotusta arkeen ja he voivat olla ratkaisevassa osassa ongelmien kärjistymiselle. Avohuollon tukitoimena lapsi tai nuori voidaan myös sijoittaa pois kotoa perhehoitoon tai laitoshoitoon lyhyeksi ajaksi, korkeintaan kolmen kuukauden ajanjaksoksi. Tällöin avohuollon tukitoimena tapahtuva sijoitus on tuen tarvetta arvioiva tai kuntouttava jakso. Avohuollon tukitoimena tapahtuneeseen sijoitukseen vaaditaan lähtökohtaisesti lapsen huoltajan ja yli 12 vuotta täyttäneen lapsen suostumus. (Mikkola yms. 2015, 130.)

Mikäli kuitenkin lapsen avohuollon tukitoimet eivät ole riittävät tukemaan lapsen kasvua ja kehitystä, lapsi tulee sijoittaa sijaishuoltoon. Sijaishuollosi kutsutaan lapsen sijoitusta esimerkiksi sijaisperheeseen tai lastensuojelulaitokseen. (Berg-Toroi 2012, 260). Sijaishuollosta puhutaan mikäli huostaanotettu tai kiireellisesti sijoitettu lapsi on sijoitettu kodin ulkopuolelle. Sijaishuollossa lapsen huolto siirtyy osin sosiaalitoimelle. Mikäli lapsi sijoitetaan taas avohuollon tukitoimena tai jälkihuoltona, niin

huoltajan oikeudet säilyvät ennallaan. Lapsen sijoitusta toistuvasti eri paikkoihin tulee välttää, sillä se vahingoittaa vakavasti kehitystä, luo juurettomuutta sekä turvattomuutta. Sijaishuoltopaikan valinnassa tulee kiinnittää erityistä huomiota sijoituksen perusteisiin, lapsen tarpeisiin, sisarussuhteiden ja muiden ihmissuhteiden ylläpitämiseen, hoidon jatkuvuuteen sekä lapsen kielelliseen, kulttuuriseen ja uskonnolliseen taustaan. (Taskinen 2007, 76–77.) Lapsi voidaan sijoittaa myös väliaikaisesti korkeintaan kuukaudeksi kotiin esimerkiksi silloin, kun valmistellaan lapsen kotiin palaamista sijoituksesta. Sijoittava kunta on vastuussa siitä, että sijaishuolto vastaa lapsen tarpeita. (Mikkola 2015, 131.)

Sijaishuollossa lapsi voi olla kiireellisesti sijoitettuna. Lapsen kiireellisen sijoituksen asiakkuuden perusteena voi olla äkillinen puute lapsen huolenpidossa tai selkeästi lasta uhkaava vaara. Tällaisia tilanteita voivat olla mikäli lapsen huoltajat ovat väliaikaisesti kykenemättömiä hoitamaan lasta esimerkiksi humalatilanteen vuoksi, perheessä on akuutti väkivaltatilanne, lasta on pahoinpidelty, on syytä epäillä, että lapsi aiotaan piilottaa tai viedä maasta ilman lupaa tai lapsi itse on käyttänyt päihteitä, syyllistynyt rikokseen, käyttäytynyt aggressiivisesti tai itsetuhoisesti. Kiireellinen sijoitus on mahdollista myös silloin, mikäli vanhemmat ovat sairastuneet äkillisesti tai joutuneet onnettomuuteen eikä sukulaisen tai lapselle läheisen henkilön luo sijoitus onnistu sillä hetkellä. (Taskinen 2007, 45.) Kiireellisessä sijoituksessa on tärkeää, ettei sitä toisteta useasti, sillä lapsen huolenpidosta vastaavien henkilöiden sekä asuinpaikan vaihdokset voivat vahingoittaa lapsen kehitystä. Tällöin olisi hyväksi miettiä erilaisia avohuollon tukitoimia tai huostaanottoa lapsen kehityksen takaamiseksi. Päätöksen kiireellisestä sijoituksesta tekee ammatillisen kelpoisuuden omaava sosiaalityöntekijä. Ennen päätöstä on kuitenkin selvitettävä lapsen, vanhempien, huoltajan sekä muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavan henkilön mielipide ja käsitys asiasta. Mikäli epäillään, että asian selvittämisestä aiheutuva viivästyminen aiheuttaa haittaa lapsen terveydelle, kehitykselle tai turvallisuudelle kuten esimerkiksi vanhempien epäillään piilottavan lapsen viranomaisilta, niin tällöin selvittäminen jätetään välistä. (Taskinen 2010, 80–81.) Kiireellinen sijoitus kestää muutamasta päivästä korkeintaan 30 päivään. Lapsi voidaan palauttaa kotiin, mikäli tilanne on rauhoittunut tai jos lapsen ja perheen tilannetta voidaan jatkossa turvata avohuollon tukitoimin. Mikäli lapsen ja perheen tilanne ei kohennu tässä ajassa, niin sijoitusta voidaan jatkaa enin-

tään 30 päivällä. Sijoitus voi jatkua myös huostaanottona, mikäli selvitys täyttää huostaanoton kriteerit. (Taskinen 2010, 82.)

Sijaishuollossa lapsi voi olla myös huostaanotettuna. Lapsen huostaanotto on aina viimesijainen vaihtoehto kehityksen, hoidon ja kasvatuksen turvaamiseksi. (Korhonen 2005, 35.) Huostaanotosta säädetään lastensuojelulaissa. Lastensuojelulain mukaan on toimittava mahdollisimman hienovaraisesti eivätkä toimenpiteet saa aiheuttaa vahinkoa lapsen kehitykselle. Perusteet huostaanotolle ovat: 1. puutteet lapsen huolenpidossa, 2. muut kodin olosuhteet, jotka uhkaavat vakavasti lapsen terveyttä ja kehitystä, 3. jos lapsi itse vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai käyttäytymällä muulla rinnastettavalla tavalla, 4. avohuollon tukitoimet ovat riittämättömät, eikä taroituksenmukaisia tai mahdollisia, 5. sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista. Huostaanotto voi tapahtua myös kiireellisesti, jolloin perusteena on välitön vaaratilanne lapselle. Sosiaalilautakunta päättää lapselle parhaasta hoitopaikasta. (Viittala 2006, 68–69.) Huostaanotto voidaan tehdä myös tahdonvastaisesti, mutta suurin osa eli noin 80 % huostaanottopäätöksistä tehdään yhteisymmärryksessä lapsen ja vanhempien kanssa. (Korhonen 2005, 35.) Huostaanotossa huoltajuus säilyy vanhemmilla, mutta lapsen hoidosta, kasvatuksesta, huolenpidosta ja asuinpaikasta päättää kunnan lastensuojelu. Päätökset lapsen asioista pyritään kuitenkin tekemään yhteistyössä vanhempien kanssa. Yhteydenpitoa vanhempiin tuetaan eri tavoin, vanhemmat voivat vieraila sijoituspaikassa ja lapsella on oikeus lomailla vanhempien luona. Mikäli perheen tilanne muuttuu siten, että huostaanoton ja sijaishuollon tarvetta ei ole ja katsotaan, että kotiin palaaminen on lapsen edun mukaista, niin huostaanotto raukeaa. (Korhonen 2005, 36.) Taskinen (2007, 49) kertoo teoksessaan, että huostaanotto on vain yksi lastensuojelun toimenpiteistä, mutta usein myös niistä näkyvin. Julkisuudessa esitetyt yksittäiset tapahtumat saattavat värittää yleistä mieltä lastensuojelusta. Se herättää väistämättä vahvoja tunteita, sillä kyseessä on eri osapuolten etujen ja näkökulmien jännitteet. Huostaanotosta on kertomuksia, joissa vanhemmat kokevat menettäneensä lapsensa viranomaisille sekä lapsia, jotka kertovat selvinneensä ainoastaan huostaanoton ansiosta.

Jälkihuollon palvelut voivat olla usein samoja kuin avohuollon tukitoimen palvelut. Jälkihuollon asiakkaat ovat yli 6 kuukauden ajan huostaanotettuja tai sijoitettuja lap-

sia ja nuoria, joille kunnalla on jälkihuoltovelvoite. (Berg-Toroi 2012, 256–260.) Jälkihuoltoa voidaan järjestää esimerkiksi täysi-ikäiselle nuorelle, joka on itsenäistymässä sijaishuollosta. Jälkihuolto on nuorelle aina vapaaehtoista. Tarkoituksena on saattaa nuori tuetusti ja turvallisesti itsenäisen elämän alkuun. Erityisesti nuori tarvitsee jälkihuollon tukea, mikäli hän vaihtaa asuinpaikkakuntaa. Jälkihuoltosuunnitelmassa sovi-taan se mitä tukea jälkihuolto kyseisen nuoren kohdalla sisältää ja mihin sillä pyri-tään. Kunta on velvollinen järjestämään jälkihuoltoa siihen saakka, kun nuori on täyt-tänyt 21 vuotta. Jälkihuoltoon kuuluu keskeisimpänä nuoren asumisen järjestäminen. Lisäksi nuorelle pyritään takaamaan kykyjen ja halujen mukainen koulutus, tuetaan koulussa ja työhön sijoittumisessa sekä tarpeen mukaan järjestetään tukihenkilö, tu-kiperhe tai terapiapalveluita. (Korhonen 2005, 37.)

2.4 Lastensuojelutyö

Lastensuojelutyö on sekä ennaltaehkäisevää, korjaavaa, pakottavaa, että vapaaeh-toista. Tällä tarkoitetaan sitä, että lastensuojelulla toisaalta suojellaan lasta omilta vanhemmiltaan, mutta toisaalta työskennellään tiiviisti yhteistyössä vanhempien ja perheen kanssa, jotta lapsen kehitys ja terveys eivät vaarannu sekä lapsi voi elää jatkossa omassa kodissaan. Lastensuojelutyö pyörii vakavien yhteiskunnallisten ja yksilöllisten elämän ongelmien ympärillä ja ristikkäisten intressien jännitteessä. Tä-män vuoksi työhön haasteita luovat vuorovaikutusosaaminen, yhteistyö sekä muu-toinkin henkisesti kuormittavassa työssä jaksaminen. (Tulensalo & Ylä-Herranen 2009, 22–23.)

Tärkeintä lastensuojelun sijaishuollossa on ihmiset ja heidän vuorovaikutus lasten tai nuorten kanssa. Ilman tätä todellisen kasvun mahdollisuutta ei ole. Työssä tärkeää on, että työntekijät pyrkivät ymmärtämään lapsen kasvua, kehitystä sekä tutkivat omaa toimintaa vuorovaikutusprosesseissa lapsen kanssa. (Häkkinen 2000, 119.) Työn keskiössä on välittäminen, hyvä kohtelu, vastavuoroisuus ja sitoutuminen. Las-tensuojelutyössä jokainen kohtaaminen voi vahvistaa tai heikentää asiakkaiden luot-tamusta ammattilaisiin sekä auttamisjärjestelmän toimintaan. Oma elämä on kaikista asioista henkilökohtaisin, joten työssä on hyvä myös miettiä kuinka itse haluaisi tulla kohdatuksi. (Tulensalo & Ylä-Herranen 2009, 31–32.)

Lastensuojelutyössä hoito- ja kasvatussuunnitelmien avulla turvataan lapselle yksilöllinen ja tavoitteellinen hoito. Rutiinit ja arkielämän selkeys ovat tärkeitä asioita lapsen arjessa. Myös erilaisilla juhlilla ja perinteillä on tärkeä merkitys, sillä ne jäsentävät elämänmenoa. Vastoinikäymisistä huolimatta lapsen elämän on jatkuttava turvallisuudessa ja tutuissa uomissaan. (Häkkinen 2000, 117.)

Lastensuojelutyössä työntekijän ammatillisuus voi näkyä eettisten periaatteiden sisäistämisenä sekä niiden sääntöjen mukaan toimimisena (Mahkonen 2008, 168). Lastensuojelutyötä kuten muitakin sosiaalialan töitä ohjaa sosiaalialan ammattietiikka. Sosiaalialan työssä painottuu velvollisuus asettua yhteiskunnan heikoimpien ryhmien puolelle ja tukea ihmisiä haasteellisissa elämäntilanteissa. Työn tärkeä osa on etsiä asiakkaiden voimavaroja myös silloin, kun ne ovat kadoksissa tai kuluneet loppuun. Alan ammattilaisten yhteiskuntapoliittinen tehtävä on puolustaa vaiennettujen ja vähä arvostettujen ihmisten etuja yhteiskuntapoliittikan toteutuksessa ja tuoda poliittiseen päätöksentekoon tietoa näiden ihmisten elämäntilanteista. Sosiaalialan töissä ammattietiikka toteutuu arjen valinnoissa, jotka eivät aina ole helppoja. Sosiaalialan työn tekoa ohjaa lainsäädäntö, mutta laillisuus ei tarkoita samaa kuin eettisyys. Laista saa harvoin suoraa vastausta ihmissuhdetyön pulmiin. (Talentia 2015a.)

Sosiaalialan ammattilaisen on pyrittävä kaikissa tilanteissa toimimaan mahdollisimman neutraalisti ja ammattimaisesti, vaikka siitä ei aina seuraisi myönteistä palautetta eikä ymmärrystä. Asiakkaan yksilöllisyyden ja ihmisarvon kunnioittaminen on ainoa mahdollinen perusta moraalisesti että eettisesti kestäväälle toiminnalle. Eettisyys tähtää oikean ja väärän erottamiseen ja hyvään elämään. Sosiaalialan töissä se on oikeuksien ja vastuun pohtimista sekä riittävän ja kohtuullisuuden määrittämisestä. Eettiset ohjeistukset eivät voi olla yksityiskohtaisia, koska kysymyksiä väärästä ja oikeasta joudutaan pohtimaan ennalta arvaamattomissa tilanteissa. Ammatillisella tasolla eettisyys on kykyä pohtia ja kyseenalaistaa jatkuvasti omaa ammatillista toimintaa ja päätöksentekoa, sen oikeudenmukaisuutta ja päätöksenteon perusteita. Ammattietiikka merkitsee sosiaalialan työssä kykyä ja halua nähdä arjen toiminnoissa erilaisia vaihtoehtoja sekä kykyä ja halua tuoda asiakkaan näkemyksiä esiin. Alan ammattilaisen tulee pystyä arvioimaan kriittisesti toimintaorganisaatiotaan, sen toiminnan tavoitteita ja perusteita. Ammattietiikka on yhteisöllinen asia ja siksi yhteisön on tar-

tuttava avoimesti ja rohkeasti eettisten ongelmien ratkaisemiseen ilman vähättelyä tai mitätöintiä. Eettinen keskustelu ei tule olla vain yhden työntekijän vastuulla, vaan siihen tulee osallistua koko työyhteisö ja organisaatio. Ammattieettisyyttä on myös jokaisen työntekijän vastuu omasta ammattitaidosta ja sen kehittämisestä. Puutteellisia ammattitaitoja ei kuitenkaan voi korvata hyvillä eettisillä periaatteilla. (Talentia 2015b.)

3 YKSILÖN TUKEMINEN

3.1 Vuorovaikutuksellinen tukeminen

Vuorovaikutus voidaan määritellä ihmisten väliseksi, tilannesidonnaiseksi ja jatkuvaksi tulkintaprosessiksi, jossa viestitään tärkeitä asioita muille sekä vaikutetaan heihin. Vuorovaikutuksessa luodaan yhteyttä toisiin ja saadaan palautetta omasta toiminnasta. Vuorovaikutuksesta on kaksi muotoa, jotka ovat sanaton ja sanallinen. Sanattomaan viestintään liittyvät eleet, ilmeet ja muut kielenulkoiset viestintätavat. Sanattomassa viestinnässä voidaan tarkastella lisäksi myös äänenkäyttöä eli esimerkiksi ääniteitä, painotusta, sointia ja korkeutta. Ääni kertoo erilaisia asioita puhujasta, joita voivat olla esimerkiksi puhujan tunnetila, sukupuoli, asenteet ja terveys. Sanallinen eli verbaalinen vuorovaikutus liittyy puhuttuun kieleen ja sen ymmärtämiseen sekä kirjoitettuun kieleen. Kieli on oleellinen osa ihmisenä olemista ja inhimillistä käyttäytymistä. (Vilén & Leppämäki & Ekström 2002, 19–20.) Onnistunut omaohjaajatyö edellyttää hyvää sanallista vuorovaikutusta nuoren ja omaohjaajan välillä. Omaohjaajan työssä myös sanattomaan viestintään tulee kiinnittää erityistä huomiota. Omaohjaaja on asiakkuuden alusta asti vuorovaikutuksessa nuoren kanssa. Tämä ei kuitenkaan takaa kielellistä kommunikointia nuoren osalta, joten omaohjaajan tulee osata myös lukea ja havainnoida nuoren sanatonta viestintää.

Vuorovaikutustaitoja pidetään usein epämääräisenä ammattipätevyyden taitoalueena. Niitä pidetään ikään kuin itsestäänselvyytenä tai toissijaisena ammattitaitona. Vuorovaikutusta ei mielletä taitona, jota voi kehittää ja oppia. Liian usein oletetaan, että vuorovaikutuksen hallitsee, kun sen vain mainitsee puheessa tai kirjoituksessa.

Tyypillistä on esimerkiksi korostaa asiakkaan kunnioitusta, mutta todellista sisältöä ei sanalle osata antaa. Tällöin ammattitaitovaatimus ei toteudu käytännössä. (Vilén ym. 2002, 21.) Ammatillisessa vuorovaikutuksessa kuuntelemisen ja puhumisen lisäksi tarvitaan myös läsnäoloa, empaattisuutta ja tilan antamista. Ammatilaisen tulee olla myös jämäkkä sekä pystyä sanomaan miten tilanteessa tulee toimia. (Helsingin diakoniaopisto, 2015.) Ammatillista vuorovaikutusta voidaan määritellä monella tavalla. Se on monitahoinen taito, jonka taustalla on oppimista ja tietoa. Se voi olla vaikuttamista, jakamista, tiedon hankkimista ja asioiden eteenpäinvientiä. Ammatillinen vuorovaikutus on viestimistä ilmeillä, sanoilla, eleillä tai vaikka toiminnan kautta. Se on myös toisen toiminnan havainnoimista esimerkiksi sairaan ihmisen ilmeiden ja eleiden seuraamista, silloin kun ihminen ei itse kykene kertomaan kivuistaan tai omasta itsestään. (Vilén ym. 2002, 21.)

Vuorovaikutuksellisen tukemisen tavoitteena on tukea ja kuunnella jo asiakkaalla olevia voimavaroja sekä auttaa ratkomaan päivittäisessä elämässä olevia ongelmia ja näin synnyttää kokemus voimaantumisen (Vilén ym. 2005, 23). Voimaantuminen taas on ihmisen sisäinen prosessi, joka on samalla myös sosiaalinen prosessi. Voimaantumisen keskeisin ajatus on se, että voimaantuminen lähtee ihmisestä itsestään. Prosessi on henkilökohtainen, eikä voimaa voi vain antaa. Voimautumisprosessia voi kuitenkin tukea antamalla sille mahdollisuus. Se ei ole pysyvä olotila vaan voimaantuminen vaihtelee erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Sisäinen voimaantunne ei katoa kokonaan vaan sen voi aina löytää uudelleen. (Vernerinet 2014.) Vuorovaikutuksellisessa tukemisessä kokemusten yhdessä kokeminen ja jakaminen ovat tärkeitä. Tämä voi tapahtua keskustellen yksilöllisesti tai esimerkiksi vertaistukiryhmässä. Auttaja pyrkii omien ammatillisten valmiuksien pohjalta tukemaan asiakasta vuorovaikutuksellisin keinoin. (Vilén ym. 2005, 23–26.)

Vilén, Leppämäki ja Ekström (2005, 11–12) kertovat teoksessaan sosiaali- ja terveysalalla käytettävästä vuorovaikutuksellisesta tukemisesta, josta käytetään myös counselling käsitettä. He avaavat counselling käsitettä siten, että se tarkoittaa neuvon antamista, ohjaamista ja kehottamista sekä sen tarkoituksena on erottaa vuorovaikutustyö psykoterapiasta. Psykoterapia on pidempiaikaista tukemista toisin kuin counselling tason vuorovaikutuksella tarkoitetaan lyhyt kestoisempaa tukemista. Ne eroavat toisistaan ohjauksen keston, keskustelun syvyyden ja intensiteetin suhteen.

Counselling tasolla tehdään yhdessä asiakkaan kanssa johtopäätöksiä sekä päätelmiä, mutta ei pitkälle vietyjä analyysyjä tai tulkintoja. Jokaisen sosiaali- ja terveystalon ammattilaisen perusammattitaitoa on counselling tason vuorovaikutus ja vuorovaikutuksellinen tukeminen. Omaohjaaja auttaa ja tukee nuorta oman ammattitaidon eli counselling tason mukaisesti. Mikäli tämän tason tuki ei ole riittävää, on osa omaohjaajan ammatillisuutta ottaa asia esille.

3.2 Yksilön tukemisen tavoitteena sosiaalinen vahvistaminen

Sosiaalisen vahvistamisen käsitteelle on todella vaikea löytää yksiselitteistä määritelmää. Käsitettä on avattu tähän mennessä vähän ja täsmällisesti sosiaalista vahvistamista tarkastelevia ja avaavia oppikirjoja ei ole olemassa. Nuorisolaista löytyy yksi tulokulma sosiaaliseen vahvistamiseen. Lain mukaan sosiaalisella vahvistamisella tarkoitetaan nuorille suunnattuja toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on parantaa nuorten elämäntaitoja ja ehkäistä heidän syrjäytymistä. Sosiaalisen vahvistamisen tarkoitus on pyrkiä tukemaan nuoria kokonaisvaltaisesti. Sen tavoitteena on hyvinvoinnin edistäminen ja lisääminen. (Lundholm & Herranen 2011, 6.) Sosiaalisen vahvistamisen käsitteellä pyritään korvaamaan syrjäytymisen ehkäisy käsite. Se ei ole käsitteenä niin leimaava kuin syrjäytymisen ehkäisy. Sosiaalinen vahvistaminen on prosessi, jossa nuoren elämäntilannetta ja -hallintaa pyritään parantamaan asteittain. Sosiaalisen vahvistamisen tavoitteena on saada nuori yhteisölliseen toimintaan ja saada hänestä aktiivinen kansalainen. (Mehtonen 2011, 18.) Jokainen ihminen voi tarvita jossain tilanteessa sosiaalista vahvistamista, tukea, ohjausta ja neuvontaa. Sosiaalisessa vahvistamisessa yhteisö- ja yksilötaso kulkevat käsi kädessä. Hyvinvoiva yksilö jaksaa olla aktiivinen jäsen erilaisissa yhteisöissä ja erilaiset yhteisöt voivat auttaa yksilön hyvinvointia. (Lundholm & Herranen 2011, 6.)

Sosiaalinen vahvistaminen on kokonaisvaltaista elämäntilannan tukemista, moniammatillista yksilön ja yhteisön hyvinvoinnin, vaikuttamisen ja osallisuuden kokemusten ammatillista ohjaustyötä. Sen painotus on nimenomaan ehkäisevässä työssä. Sosiaalinen vahvistaminen voi olla esimerkiksi varhaista puuttumista sekä korjaavia toimia. Päättävänä tavoitteena on sosiaalinen vahvistuminen, joka on kokemuksena subjektiivinen ja voimaannuttava. Toisena päättävänä tavoitteena sosiaalisessa vahvistamisessa

on parempi elämä, jonka prosessiin vapaaehtoiset sekä ammattilaiset pyrkivät tarttumaan eri tavoin (Mehtonen 2011, 13). Omaohjaajatyössä tämä näkyy esimerkiksi nuoren omien mielenkiinnon kohteiden ja vahvuuksien kartoittamisena sekä näiden kohteiden ja vahvuuksien korostamisena. Omaohjaajan tulee osata hyödyntää nuoren omia vahvuuksia kasvun ja kehityksen tukemisen vuoksi. Tällä tavoin tavoitellaan nuoren kokonaisvaltaista sosiaalista vahvistamista.

Toimintaan voi kuulua esimerkiksi verkostotyö nuorten ja perheiden tukemiseksi, yhteistyö nuorten kanssa toimivien tahojen kanssa sekä erilaisia vapaa-ajan ryhmä- ja vertaistuen muotoja. Sosiaalisen vahvistamisen työ kohdennetaan usein riskiryhmän nuoriin sekä maahanmuuttajiin (Danska-Honkala & Poteri 2011, 128). Sosiaaliseen vahvistamiseen luetaan esimerkiksi nuorille kohdennettu ehkäisevä päihdetyö, asuinpalvelut, eri järjestöjen toiminta, tukihenkilötoiminta, vertaistukitoiminta sekä muut ryhmä- ja vapaa-ajan toiminnot. Yhteisöpedagogin työkentällä sosiaalinen vahvistaminen on arkipäivää.

Emotionaalinen ammattitaito tulisi olla arjen käytänteenä lasten ja nuorten sosiaalisen vahvistamisen toiminnoissa, erityisesti lastensuojelullisissa toimissa.

--- Emotionaalinen ammattitaito on merkittävä osa sosiaalisen vahvistamisen kenttää. Kasvattajat tarvitsevat emotionaalista ammattitaitoa tukiessaan lapsen ja nuoren sosiaalisten vahvuuksien kehittymistä ja hyvinvointia. Vahva emotionaalinen ammattitaito on kasvattajan henkilökohtainen työväline yhteiskunnallisten muutosten tuottamien psyykkisten rasitteiden positiiviseen hallintaan. Se on sosiaalista pääomaa, joka tuottaa hyvinvointia sekä yksilölle itselleen että hänen toimintaympäristölleen (Saaristo 2011, 82).

Emotionaalinen ammattitaito on yksi tämän hetken tärkeä kehittämisen kohde kasvattajan, ohjaajan ja pedagogin ammatillisessa osaamisessa. Emotionaalisen ammattitaidon voi jakaa näihin osioihin: emotionaaliseen tietoisuuteen, emotionaaliseen osaamiseen, vuorovaikutustietoisuuteen ja -taitoisuuteen sekä kokemukselliseen oppimiseen, johon katsotaan ammattitaidon kehittymisen perustuvan. Emotionaalisesta tietoisuudesta ja osaamisesta puhuttaessa, voidaan puhua myös tunnetaidoista. (Saaristo 2011, 73.)

4 OMAOHJAAJUUS

4.1 Omaohjaajuus / omahoitajuus määritelmä

Monissa lähdemateriaaleissa puhutaan omaohjaajuuden sijasta omahoitajuudesta. Omahoitajuus käsitteellä tarkoitetaan samaa kasvatusmenetelmää mitä omaohjaaja toteuttaa. Tässä opinnäytetyössä käytetään omaohjaajuus termiä omahoitajuuden sijaan, mutta lähteinä käytetään myös teoretietoa omahoitajuudesta. Tässä aluvussa käytetään molempia käsitteitä. Omahoitaja käsite antaa helposti mielikuvan, että asiakas tarvitsee hoidollista apua. Lastensuojelulaitoksessa asiakkaat eli nuoret eivät välttämättä tarvitse lainkaan hoidollista apua vaan nimenomaan ohjaamista, kasvattamista sekä huolenpitoa. Tämän vuoksi omaohjaaja nimike kuvaa paremmin lastensuojelulaitoksessa toteutettavaa työtä. Omaohjaajatyölle ei ole mitään omaa lakia tai määräyksiä, jonka mukaan ohjaustyötä tulisi toteuttaa ja mitä sen tulisi sisältää.

Omahoitaja menetelmän tarkoituksena on yksityisen lapsen tai nuoren suunnitelmallinen ja järjestelmällinen kasvattaminen sekä hoitaminen laitoksessa. Laitoksen työnjaon perusteella omahoitajalla on tietyissä rajoissa vastuu lapsen tai nuoren kasvatuksesta. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 101.) Omahoitajan tehtäviä ovat esimerkiksi lapsen kotoutumisen tukeminen, kun lapsi saapuu laitokseen, kokonaiskuvan muodostaminen asiakkaan sen hetkisestä ja aikaisemmasta elämästä sekä kasvuympäristöstä, yhteydenpito viranomaisverkostoihin sekä ylipäättänsä lapsen arjen rakentaminen laitoksessa. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2015.)

Teoksessa Lastensuojelun hyvät työkäytännöt Ahon kirjoittamassa artikkelissa (Aho 2009, 83–83.) avataan omaohjaajuusmenetelmää Halikon perhetukikeskuksessa seuraavasti. Omaohjaaja on lapselle tuki ja turva sekä usein myös kaikkein läheisin ihminen. Omaohjaajan rooli on olla helposti lähestyttävä ja turvallinen aikuinen sekä kiinnekohta lapselle. Omaohjaajan tulee osata havainnoida, arvioida ja tulkita lapsen tarpeita sekä tunteita riittävän herkästi. Tällöin tulee myös pystyä kohtaamaan lapsi

omana itsenään, löytää lapsesta hyviä asioita sekä kannustaa puhumaan vaikeista asioista. Omaohjaaja toimii ikään kuin vanhemman roolissa, mutta tarkoituksena ei ole viedä vanhemman asemaa. Vanhemman tavoin omaohjaajalla on oltava lasta koskevien asioiden langat käsissään. Vanhempien ja lapsen välisessä yhteydenpidossa omaohjaajan rooli on tärkeä. Omaohjaajalla tulee olla hyvät yhteistyötaidot erilaisten sidosryhmien kanssa toimimiseen. Lapsen hoito- ja kasvatusprosessissa omaohjaajalla on merkityksellinen osuus lapsen laitossijoituksen tuloksellisuuden kannalta. Omaohjaajasuhde alkaa, kun lapsi saapuu laitokseen ja päättyy, kun lapsi lähtee laitoksesta. Tähän aikavälille mahtuu paljon tärkeitä kasvatuksellisia ja hoidollisia tilanteita, elämää sekä useita erilaisia neuvotteluja ja kokouksia.

Omahoitajasuhteen tarkoituksena on nuoren korjaava hoito ja kasvatus. Se on henkilökohtainen aikuisen ja nuoren välinen tunnesuhde, jossa nuori voi korjata niitä tunnekokemuksia, jotka ovat vaikeuttaneet hänen kehitystään. Aikuisen rooli tässä suhteessa on tarjota turvallisuutta, huolenpitoa ja luotettavuutta. Aikuinen on nuorelle samaistumisen kohde. Kehitysvaiheensa mukaisesti nuoren tehtävä on käyttää aikuista hyväkseen voiman lähteenään omassa kasvussaan. Nuori kiintyy sellaiseen aikuiseen, joka suhtautuu häneen hyväntahtoisesti, ymmärtää häntä ja tyydyttää hänen tarpeitaan. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 101–103.) Omahoitaja ei työskentele yksin, vaan tekee yhteistyötä muiden työntekijöiden ja lapsen hoidossa tarvittavien asiantuntijoiden kanssa. Omahoitaja tarvitsee yhteistyökumppaneita kasvatus- ja hoitosuunnitelman tekemiseen ja toteuttamiseen. Kaikki työntekijät osallistuvat nuoren kasvatukseen olemalla päivittäisessä vuorovaikutuksessa nuoren kanssa ja tekemällä hänen kanssaan tarvitsemiaan toimenpiteitä. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 101.)

4.2 Omaohjaajatyö lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarinassa

Lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarinassa omaohjaaja on nuoren asioista vastaava ohjaaja. Omaohjaajatyö toteutetaan parityöskentelynä. MilaPro konsernilla on käytössä toiminnanohjausjärjestelmä, jonne on koottu tarvittava perehdytysmateriaali. Uuden työntekijän perehdytys omaohjaajatyöhön toteutuu omaohjaajaparin opastuksella. Omaohjaajat pyritään valitsemaan siten, että nuorella olisi sekä mies- että

naisohjaaja ja heidän osaamisalueet palvelisi parhaiten nuoren tilannetta. Tarkoituksena on löytää pysyvät aikuiset omaohjaajiksi. Omaohjaajatyön tarkoituksena on tuoda pysyvyyttä nuoren ihmissuhteisiin, luottamusta sekä edesauttaa kiintymyssuhteen luomista.

Uuden nuoren saapuessa OIVA Tarinaan valmiiksi määrätyn omaohjaajan tehtävänä on mahdollisuuksien mukaan nuoren tutustuttaminen taloon ja perehdytys talon tapoihin sekä kirjata ydintiedot nuoresta Nappula tietojärjestelmään. Omaohjaaja aloittaa nuoren kuntoutussuunnitelman teon asiakkuuden alkaessa ja on vastuussa sen päivittämisestä. Uuden nuoren saapuessa taloon on ensisijaisesti omaohjaajan tehtävä esitellä nuoren tiedot sekä tilanne tiimikokouksessa. Tiimikokoukseen osallistuu sillä hetkellä työvuorossa olevat työntekijät. Lisäksi omaohjaaja valitsee nuoren hoidon ja kasvatuksen kannalta olennaiset vaikuttavuuden mittarit, joita seurataan säännöllisesti. Vaikuttavuuden mittarit ovat seurantamenetelmä, jolla seurataan esimerkiksi asiakkaan psyykkistä vointia, arjen toimintakykyä, kotilomien sujuvuutta tai koulunkäyntiä. Valittuja kehittämiskohteita seurataan päivittäin ja jokainen työntekijä on vastuussa siitä, että merkinnät tulee tehtyä päivittäin nuoren tietoihin Nappula tietojärjestelmään.

Omaohjaaja ja nuori käyvät viikoittain viikkokeskusteluita, jotka omaohjaaja kirjaa Nappulaan. Viikkokeskustelussa kartoitetaan nuoren vointia, tavoitteita, kuulumisia sekä tarpeita. Kuukausittain omaohjaaja laatii nuoresta kuukausikoosteen sosiaalitoimelle nuoren asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Omaohjaajan työtehtäviin kuuluvat myös esimerkiksi yhteydenpito nuoren koulun, hoitotahon, ja sosiaalitoimen kanssa arjen asioissa sekä nuoren kotilomien merkitseminen ruokarahan maksua varten. Omaohjaajatyöhön kuuluu perhetyö yhdessä kasvatusjohtajan kanssa. Omaohjaaja osallistuu asiakassuunnitelmiin yhdessä kasvatusjohtajan kanssa sekä esimerkiksi palavereihin ja lääkärikäynteihin mahdollisuuksien mukaan.

5 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT

5.1 OIVA Riihi Oy ja lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarina

Opinnäytetyön tilaajana toimii lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarina, joka on osa OIVA Riihi Oy:n toimintaa. OIVA Riihi Oy tarjoaa psykiatrisia, sosiaalisia sekä ammatillisia palveluja lastensuojelun- ja mielenterveysasiakkaille sekä heidän perheilleen. OIVA Riihi Oy on toiminut vuodesta 2001 lähtien ja henkilöstöön kuuluu tällä hetkellä noin 30 sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaista. (Puustinen 2015.) Oiva Riihi Oy:n toimintaan kuuluu neljä yksikköä, jotka sijaitsevat Kuopiossa, Iisalmessa, Siilinjärvellä ja lisäksi toimintaan kuuluu avotyö, joka jalkautuu koko Pohjois-Savon alueelle (Mila-pro 2015b). Palveluihin kuuluvat lastensuojelun laitoshoidon ja avopalvelut sisältäen perhetyön. Lisäksi OIVA Riihi Oy tarjoaa mielenterveyskuntoutujille avokuntoutusta, asumispalvelua sekä erityisasumispalvelua. Toimintaan kuuluvat myös työelämäpalvelut, jotka tarjoavat työllistymistä tukevia palveluita. Oiva Riihi Oy:n työtä ohjaa yhteiset arvot, joita ovat ihmisarvon kunnioitus ja oikeudenmukaisuus, oikeus hyvään hoitoon, kuntoutukseen ja palveluun, itsemääräämisoikeus, ammattitaitoinen henkilökunta ja työn kehittyminen, työyhteisöjen keskinäinen arvonta sekä työhyvinvoinnin takaaminen. Yrityksen toimintaa ohjaavat toimintaperiaatteet ovat: osallisuus ja opetuksellisuus, integraatio ja innovatiivisuus, vuorovaikutuksellisuus ja voimavarakeskeisyys sekä ammatillisuus ja asiakaslähtöisyys. (Puustinen 2015.)

Oiva Riihi Oy on osa Milapro konsernia, joka on perustettu kesällä 2011. Milapro on laadukkaita ja asiantuntevia lastensuojelu- sekä mielenterveyspalveluita tuottava yhteenliittymä. MilaPro:n toimintaa ohjaa yhteiskuntavastuullisuus ja päämäärä on koota parhaat suomalaiset kasvatus- ja hoitoalan erityisosaajat yhteiseen organisaatioon. Tällä tavoin Milapro pyrkii kehittämään mahdollisimman toimivia ja vaikuttavia keinoja syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja nuorten, sekä perheiden auttamiseksi. (Milapro 2015a.)

Opinnäytetyön tilaajana toimiva lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarina tarjoaa kuntouttavaa kasvatusta erilaisissa kasvun ja kehityksen haasteissa oleville lapsille ja nuorille, joilla voi olla oireilua kuten mielenterveysongelmia, käytöshäiriöitä, itsetuhoisuutta tai koulunkäyntivaikeuksia. OIVA Tarinan yksikkö tukee haasteellista oppijaa.

OIVA Tarinan lapset ja nuoret voivat opiskella Siilinjärven kunnan ylläpitämässä erityisluokassa, jonka opetus tapahtuu Tarinan yksikön tiloissa. Opetus on räätälöity vastaamaan sijoitetun nuoren tarpeisiin. OIVA Tarinan yksikkö sijaitsee Siilinjärven keskustan läheisyydessä, 24 km päässä Kuopiosta. Peruspalvelut löytyvät läheltä. Sijoitus tähtää lapsen ja nuoren kokonaisvaltaiseen hoivaan ja tavoitteena on psyykkisen voinnin tasaantuminen ja elämäntilanteen vakiinnuttaminen. Sijoituksen aikana vanhempia tuetaan heidän kasvatustyössään ja vanhemmuudessaan. Yksilöllisestä kuntoutuksesta vastaa moniammatillinen työryhmä. Jokaisella lapsella ja nuorella on omaohjaajat, jonka kanssa tehtävä työ on suunnitelmallista ja tavoitteellista. Arjessa vuorokausirytmää ylläpitää selkeä päivä- ja viikkorytmi. Arjen hallinta ja ikätasoiset taidot ovat yhtenä sijoituksen tavoitteena. (Milapro 2015b.)

5.2 Kehittämistyön aihe

Yleensä opinnäytetyön taustalla on ongelma, johon tarvitaan ratkaisu (Kananen 2012, 13). Kananen mukaan (2012, 20–21) kehittämistutkimuksen kohteita voivat olla esimerkiksi organisaation toiminto, asiantila tai palvelu. Yleisesti kohteena voi olla mikä tahansa kohde, johon voidaan jollain tavalla vaikuttaa. Kehittämiskohde voidaan ajatella ongelmana, joka halutaan kehittämisen tai muutoksen jälkeen olevan paremmin (Kananen 2012, 13). Tässä opinnäytetyössä niin sanottuna tutkimusongelmana eli kehittämiskohteena on omaohjaajatyön kehittäminen kokonaisuudessaan.

Kehittämistyön tehtävänä on omaohjaaja toiminnan kehittäminen lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarinassa. Tavoitteena oli tuottaa informaatiota tilaajalle siitä mitä odotuksia asiakkailta, työntekijöillä ja työnjohdolla on omaohjaajuudesta sekä mitä halutaan kehittää ja mihin ollaan tyytyväisiä. Kehittämistyön tavoitteena oli selkeyttää työntekijöiden työskentelyä luomalla omaohjaajille konkreettinen opas. Tarkoituksena oli saada kaikkien osapuolien kehitysehdotukset kuuluviin, jotta opas palvelisi kaikkien osapuolien etuja ja tarpeita. Lisäksi omaohjaajatyön kehittämisen avulla edistettiin nuorten sosiaalista vahvistamista yhdessä muun kuntoutuksen kanssa.

Opinnäytetyö on tarvelähtöinen ja ajankohtainen lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarinalle. Yksikön työtehtävien rajauksesta on kulunut aikaa, joten rajausten päivit-

tämiselle oli tarve. Asettamalla työnteolle selkeät raamit, jokainen tietää mitkä työtehtävät kuuluvat omaohjaajalle ja tämän seurauksena työnteko selkeytyy. Työmenetelmien päivittäminen ajan hermolle on tärkeää mille tahansa lasten ja nuorten kanssa toimivalle taholle. Lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarinan kohdalla tähän vaikutti etenkin se, että yksikkö on vaihtanut tiloja, paikkakuntaa sekä palveluiden muoto on hieman muuttunut, joten omaohjaajatyön vanha toimintamalli ei sovellu täysin nykyiseen muottiin.

Omaohjaaja työnkuvan selkeyttämisen tarkoituksena on palvella työnantajaa, työntekijää sekä asiakkaita. Asiakkaiden mielipiteiden huomioiminen oli tärkeässä roolissa kehittämistyössä, sillä työtä tehdään heidän hyvinvointinsa eteen. Kehittämällä omaohjaajatyötä yhtenäiseksi vahvistetaan entisestään työntekijän ja asiakkaan keskinäistä luottamusta sekä turvallisuuden ja välittämisen tunnetta. Selvät työskentelyn raamit edesauttavat myös työyhteisön luottamusta ja ilmapiiriä.

Kehittämistyön teemoina ovat omaohjaajuus, ammatilliset käytänteet ja työn kehittäminen. Näiden teemojen pohjalta muodostettiin kehittämistyölle kysymykset ja näihin kysymyksiin pyrittiin saamaan kehittämistyöllä vastaus:

Mitä omaohjaajatyö on?

Miten omaohjaaja työtä tulisi kehittää?

Huostaanotot ja kiireelliset sijoitukset ovat yleisiä ja tämän vuoksi on tärkeää, että sijoituspaikassa on toimivat työmenetelmät. Lapsen tai nuoren vastaanottaminen sijoituspaikkaan on tärkeä osa asiakasprosessia, jota tukee ja edistää nuoren omaohjaaja. Omaohjaajan rooli korostuu läpi lapsen tai nuoren asiakkuuden, sillä omaohjaaja vastaa esimerkiksi nuoren arjen hoidosta, yhteydenpidosta vanhempiin sekä asiakassuunnitelmapalaveriinkin osallistumisesta yhdessä kasvatusjohtajan kanssa. Sijaishuollossa asuminen ei ole nuorelle normaali kasvuympäristö, joka luonnollisesti voi vaikeuttaa nuoren kasvua ja kehitystä. Tämän takia on tärkeää, että sijoituspaikassa on vastassa omaohjaaja, joka tiedostaa omaohjaajan vastuun ja työtehtävät sekä toimii niiden mukaisesti. Hyvin tehtynä omaohjaajatyö edesauttaa nuoren sopeutumista sijoituspaikkaan. Omaohjaajatyön kehittämisen tavoitteena on yleisesti nuoren hyvinvoinnin takaaminen sijaishuollossa ollessaan.

Lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarinan omaohjaajatyön vanha toimintamalli ei enää palvellut tämän hetkistä toimintaa. Omaohjaajatyöllä on merkittävä osuus lastensuojelutyön edistämässä, kuntoutumisen tukemisessa, asiakkaan voimavarojen vahvistamisessa sekä sosiaalisessa vahvistamisessa. Lisäksi laadukas omaohjaajatyö vähentää psykiatrisen laitoshoidon tarvetta ja tätä kautta säästää yhteiskunnan varoja. Omaohjaajatyön kehittäminen edistää parhaimmillaan yksilöiden, yhteisöjen sekä yhteiskunnan hyvinvointia.

6 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS

6.1 Tutkimusmenetelmät

Kehittämistyö perustuu lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarinan omaohjaajatyön tämän hetkisen tilan selvittämiseen sekä sen kehittämiseen. Kehittämistyön kohteena on siis tietty ennalta määritelly lastensuojelun erityisyksikkö, jonka asiakkailta, työntekijöiltä ja työnjohdolta kerättiin tietoa eri menetelmin. Tämän vuoksi laadullinen tutkimus sopi kehittämistyön toteutustavaksi. Kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta kuvaillaan sanoilla ihmistieteellinen, pehmeä, ymmärtävä ja tulkinnallinen tutkimus (Tuomi & Sarajärvi 2009, 11). Laadullisessa tutkimuksessa analysoidaan mahdollisimman perusteellisesti, sillä tutkimuksessa keskitytään usein vain pieneen määrään tapauksia (Eskola & Suoranta 2000, 18). Kehittämistyön kohteena oleva lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarina oli kehittämistyön tekohekkellä 15 työntekijän ja seitsemän nuoren vahvuinen yksikkö, joten laadullisen tutkimuksen valinta oli selvä. Laadullinen tutkimus antaa mahdollisuuden perusteelliselle ja yksityiskohtaiselle tiedolle, jonka myötä päästään analyysin ja johtopäätösten kautta tarvittavaan kehittämistulokseen eli tässä opinnäytetyössä omaohjaaja oppaan toteutukseen.

Laadullinen tutkimus soveltuu parhaiten sellaisiin tilanteisiin, joissa esimerkiksi ilmiöstä ei ole tietoa, teorioita tai tutkimusta, halutaan saada ilmiöstä syvälinen näkemys tai hyvä kuvaus. Laadullisessa tutkimuksessa tulokset pätevät vain kohdetapauksis-

sa eikä se anna mahdollista yleistämiseen. Valittua ilmiötä voidaan kuitenkin tutkia laadullisin menetelmin hyvinkin perusteellisesti. (Kananen 2014, 17.) Omaohjaaja-työn vähäisen tiedon vuoksi tämä opinnäytetyö tuo syvällisempää näkemystä omaohjaustyöhön.

6.2 Menetelmänä kysely

Työntekijöiden aineistonkeruumenetelmänä käytettiin kyselyä, joka koostui avoimista kysymyksistä. Työntekijöille laadittiin Webropol verkkokysely (Liite 4). Opinnäytetyöstä sekä kyselystä tiedotettiin työntekijöitä hyvissä ajoin laaditulla sähköpostilla tiedotteella (Liite 1). Lisäksi työntekijöitä muistutettiin kyselyyn vastaamisesta lähellä vastausajan umpeutumista. Työntekijöille annettiin puolitoista viikkoa aikaa vastata kyselyyn. Verkkokyselyn työntekijät suorittivat anonymisti. Vastaajien anonymisyydellä varmistettiin, että vastaukset ja mielipiteet olisivat mahdollisimman rehellisiä ja luotettavia. Työnjohto määräsi kyselyyn vastaamisen työtehtäväksi, jotta vastauksia saataisiin mahdollisimman paljon.

Kyselyssä käytettiin avoimia kysymyksiä, jotta työntekijät vastaisivat kysymyksiin täysin omin sanoin ilman vastausvaihtoehtoja. Tavoitteena oli saada tutkimusaineisto, joka sisältäisi tarkasti selitetyjä mielipiteitä ja joista saataisiin kattava aineisto työntekijöiden näkemyksestä kehittämistyöhön. Avoimien kysymysten vastauksissa näkyy mikä on tärkeää tai keskeistä vastaajien ajattelussa. Yleensä avoimien kysymysten valintaa perustellaan sillä, että avoimet kysymykset antavat vastaajalle mahdollisuuden ilmaista ne asiat, jotka vastaajan mielessä ovat. Monivalintatyypiset kysymykset puolestaan kahlitsevat vastaajan valmiiksi määriteltyihin vaihtoehtoihin. Avoimet kysymykset eivät ehdota vastauksia, jolloin vastaaja osoittaa tietämyksensä aiheesta. (Hirsjärvi 2008a, 196.)

Hirsjärvi (2008a, 190) pitää kyselytutkimusten etuna yleensä sitä, että kyselyillä voidaan kerätä kattava tutkimusaineisto. Kyselyllä tutkimukseen voidaan saada paljon henkilöitä ja kyselyssä voidaan kysyä monia asioita. Kyselymenetelmä on tehokas ja sillä säästää tutkimuksen tekijän aikaa ja vaivannäköä. Jos lomake on suunniteltu huolellisesti, voidaan aineisto käsitellä nopeasti tallennettuun muotoon ja analysoida

tietokoneella. Kehitettävien asioiden julkituominen omalla nimellä ei aina ole helppoa ja siksi anonyymi kysely nähdään kannattavana. Verkkokysely aineistonkeruumenetelmänä oli toimiva, koska työntekijöitä on 15 henkilöä ja tämän takia haastattelu-aikojen sopiminen ja järjestäminen olisi ollut hyvin aikaa vievää ja työlästä. Verkkokyselyn jokainen työntekijä pystyi tekemään juuri silloin, kun itsellä oli siihen aikaa. Lisäksi tulosten analysointi helpottui Webropol kyselyn laatiman automaattisen perusraportin vuoksi. Kyselyn heikkoutena verrattuna haastatteluun voi olla kysymysten väärinymmärrys. Kysymysten muotoilu ja sisältö mietittiin selkeäksi, jotta mahdollisia väärinymmärryksiä ei pääsisi syntymään. Riskinä nähtiin verkkokyselyn mahdollinen vastauskato eli matala vastausprosentti.

6.3 Aineiston keruumenetelmänä haastattelu

Kehittämistyö toteutettiin kahdella eri aineiston keruumenetelmänä, joista toinen oli haastattelu. Työnjohtoa ja asiakkaita haastateltiin eri haastattelumenetelmin. Työnjohtoon haastattelu toteutettiin ryhmähaastatteluna ja asiakkaita haastateltiin yksilöhaastatteluna. Molemmissa haastattelumuodossa käytettiin teemahaastattelurunkoa (Liite 3), joka koostui avoimista kysymyksistä.

Laadullisen tutkimuksen teemahaastattelun avulla pyritään saamaan ymmärrys halutusta ilmiöstä. Jotta aineistosta löydetään ratkaisu tutkimusongelmaan, teemahaastattelun teemat tulee olla laadittu kattavasti ja eri näkökulmista (Kananen 2014, 112.) Asiakkaita ja työnjohtoa haastateltiin puolistrukturoidulla haastattelumenetelmällä, jota kutsutaan myös teemahaastatteluksi. Teemahaastattelussa olennaista on, että haastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan. Kehittämistyön haastatteluissa näitä teemoja olivat omaohjaajuus, ammatilliset käytännöt ja työn kehittäminen. Puolistrukturoidussa haastattelussa olennaista on, että jokin näkökohta on lyöty lukkoon, mutta ei kaikkia. Kehittämistyössä haastattelun teemat on ennalta määrätty ja haastattelurunko määritelty, mutta haastattelussa kysymysten järjestys voi muuttua haastattelutilanteen muotoutuessa. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47–48.) Tämä sopi erittäin hyvin kehittämistyöhön, sillä haastateltavat kertoivat kokemuksiaan erilaisista näkökulmista ja tämän vuoksi kysymysten järjestys ei voinut olla täysin sama kaikille. Tarvittaessa esitettiin myös lisäkysymyksiä haastattelun edetessä.

Haastattelu on ainutlaatuinen menetelmä kerätä tietoa, koska siinä haastattelija ja haastateltava ovat suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa, josta on sekä hyötyä, että haittaa (Hirsjärvi 2008a, 200). Haastattelun joustavuus on ennen kaikkea suuri etu. Haastattelijan on mahdollista toistaa kysymys, selventää ilmausten sanamuotoja, oikaista väärinkäsityksiä ja käydä ylipäättänsä keskustelua haastateltavan kanssa. (Sarajärvi, Tuomi 2002, 75.)

Työnjohtoa haastateltiin teemahaastattelurungon pohjalta ryhmähaastatteluna. Ryhmässä tehtävällä haastattelulla on sekä myönteinen, että kielteinen puoli. Myönteisinä puolina ryhmähaastattelussa voidaan pitää ryhmän apua, jos kysymys on esimerkiksi muistinvaraisista asioista tai väärinymmärrysten korjaamisesta. Ryhmähaastattelun heikkoutena voi olla, että ryhmä estää kielteisten asioiden esiintulon. Myös hallitsevat henkilöt ryhmässä voivat pyrkiä hallitsemaan keskustelun suuntaa. Mikäli edellä mainittuja seikkoja ilmenee, tulee ne ottaa huomioon tuloksia tulkittaessa ja johtopäätöksiä tehdessä. (Hirsjärvi 2008a, 206.) Työnjohdon haastattelun toteutettiin ryhmähaastatteluna tilaajan toiveesta. Vaikka ryhmähaastattelussa on haasteita, niin haastattelumuoto oli työnjohdolle sekä haastatteliijoille kuitenkin ajallisesti kannattava, sillä näin saatiin haastateltua kolmea henkilöä yhtä aikaa.

Kehittämistyöhön valittiin yksilöhaastattelu asiakkaiden haastattelumuodoksi. Näin asiakkailta olisi matalampi kynnys haastatteluun osallistumiseen. Nuorille kohdistuvan ryhmähaastattelun heikkoutena voi olla liian suuri ryhmäpaine, joka voi vaikuttaa nuorten vastausten laatuun ja vastaamisaktiivisuuteen. Yksilöhaastattelussa asiakas saa ilmaista oman kantansa huoletta ja ajan kanssa ilman muiden mielipiteitä. Yksilöhaastattelussa oli helpompi ottaa huomioon nuori, jolla oli esimerkiksi vaikeuksia ilmaista itseään. Haastattelun edetessä haastattelija pystyi esittämään lisäkysymyksiä, joiden avulla pystyttiin aktivoimaan haastateltavaa ja saada näin kattavampia vastauksia.

Kun kehittämistyön kohteena on lastensuojelulaitos, niin nuorilla voi olla hyvinkin eriäviä sekä voimakkaita mielipiteitä ja tuntemuksia sijoituspaikkaa sekä omaohjaajia kohtaan. Yhtenä haasteena voi olla se, että haastatteluaineisto voi jäädä niukaksi. Hirsjärven ja Hurmeen (2008, 132) mukaan haasteena nuorten haastattelussa voi olla se, että nuoret voivat olla erityisen herkkiä mikäli haastattelu edustaa koulua,

vanhempia tai muita instituutioita, joita vastaan he kapinoivat. Tämän vuoksi on tärkeää saada nuori tuntemaan, että nuoresta ja hänen mielipiteistään ollaan kiinnostuneita. Haastattelu toteutettiin nuorelle mielekkäässä ympäristössä ja mahdollisimman rennossa ilmapiirissä. Tähän pyrittiin, jotta saataisiin mahdollisimman kattavia vastauksia kysymyksiin. Lisäksi asiakkaille annettiin mahdollisuus vastata haastatteluun myös kirjallisesti. Nuorten suostumuksella haastattelu äänitettiin tai vaihtoehtoisesti haastattelusta kirjoitettiin muistiinpanot.

Asiakkaita OIVA Tarinassa oli kehittämistyön tekohetkellä seitsemän. Asiakkaiden haastattelua suunniteltaessa huomioon piti ottaa asiakkaiden alaikäisyys, jonka vuoksi heidän huoltajilleen laadittiin haastattelulupalomake haastattelua varten. Haastattelulomake löytyy opinnäytetyön liitteistä (Liite 2). Tilaaja toimitti laaditut haastattelulupalomakkeet saateteksteineen huoltajille postitse. Huoltajien tuli palauttaa lupalomakkeet palautuskuoressa tilaajalle tai tuoda lomake paikan päälle lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarinan henkilökunnalle palautuspäivään mennessä. Tilaajan tehtävä oli varmistaa, että omaohjaajat tiedottavat ja muistuttavat huoltajia opinnäytetyöstä ja lupalomakkeista. Lupalomakkeista ja opinnäytetyöstä muistutettiin tilaajaa sekä omaohjaajia henkilökohtaisesti. Omaohjaajia ohjeistettiin tiedottamaan nuoria mahdollisesta haastattelusta. Lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarinan henkilökuntaa ohjeistettiin sopimaan haastatteluajoista yhdessä nuorten kanssa.

Haasteena nähtiin se, että alaikäisen nuoren huoltajat eivät välttämättä ole ottautuvaisia lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarinan työn kehittämiseen. Tästä seurauksena nuorten haastattelulupalomakkeita ei välttämättä palautuisi, jolloin haastateltavien määrä on olematon tai vähäinen ja aineistot eivät ole tällöin kattavia tai anna välttämättä oikeaa kuvaa aiheesta. Nuorilla itsellään voisi olla kiinnostusta osallistua haastatteluun, mutta ilman huoltajan kirjallista suostumusta mahdollisuutta tähän ei ole. Syitä haastattelulupalomakkeiden vähyyteen voi olla monia. Taustalla voi olla tunne siitä, että lapsi on viety pois kotoa ja tämän takia kiinnostusta laitosojien parantamiseen ei ole. Huoltajilla voi olla myös huoli nuoren tietojen ja vastausten leviämisestä muuhun kuin tarkoituksen mukaiseen käyttöön. Syy voi olla niinkin yksinkertainen, että lomake on hävinnyt, unohtunut tai se ei ole vastausajan puitteissa tavoitannut huoltajaa. Lisäksi huoltajien mahdollisten omien ongelmien vuoksi, kiinnostusta

tai jaksamista paneutua nuoren asioihin ei välttämättä ole tai on vaikeasti löydettävissä.

Aineistoa kerätessä pohdittiin omaa roolia ja sen vaikutusta tuloksiin. Pohdittiin sitä onko haastattelijoiden määrällä vaikutusta sekä sitä kuinka haastattelija, joka on entuudestaan tuttu haastateltaville vaikuttaa haastattelun kulkuun. Päädyttiin siihen, että asiakkaita haastatteli toinen meistä, joka oli nuorille entuudestaan työntekijänä tuttu. Tämä on joko voinut helpottaa nuorten kynnystä vastauksissa tai sitten vaikuttanut siten, että nuori on voinut vältellä tiettyjä aiheita tietoisesti. Haastatteluissa korostettiin sitä, että haastattelija on vaitiolovelvollinen sekä haastateltavat tulevat pysymään anonyymeinä. Työjohdon ryhmähaastattelun toteutettiin siten, että toinen oli pääasiallinen haastattelija ja toinen vastasi haastattelun taltioinnista sekä tarvittaessa kysyi lisäkysymyksiä tai tarkentavia kysymyksiä. Aikuisia haastatellessa koimme tämän hyväksi käytännöksi, jotta haastattelutilanteesta olisi kahden eri henkilön näkemys. Toki voi olla, että haastateltavat ovat kokeneet tilanteen sekavana ja tämä on voinut vaikuttaa vastausten laatuun.

6.4 Aineiston analyysi

Opinnäytetyön aineiston hankinnan vuoksi haastateltiin lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarinan asiakkaita ja työnjohtoa. Asiakkaiden haastatteluun osallistui kaksi nuorta yksikön seitsemästä nuoresta. Työjohdon haastatteluun osallistui kaikki kolme työnjohtoon kuuluvaa henkilöä. Lisäksi toteutettiin verkkokysely työntekijöille ja kyselyyn vastasi yhdeksän henkilöä 15:sta työntekijästä. Tutkimusaineiston perusteella voidaan todeta, että saatiin kokonaiskuva lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarinan omaohjaajatyöstä, mutta sen perusteella ei voida tehdä yleisiä johtopäätöksiä lastensuojelulaitosten omaohjaajatyöstä. Kehittämistyö antaa kuitenkin suuntaa siihen kuinka omaohjaajatyötä voidaan tehdä lastensuojelulaitoksessa. Aineiston perusteella tilaajalle nousi kehittämis ehdotuksia. Opinnäytetyön myötä on noussut esiin asiakkaiden, työntekijöiden sekä työnjohdon mielipiteitä ja kehittämis ehdotuksia omaohjaajuus teemasta.

Usein laadullista aineistoa analysoidessa pyritään näkemään kokonaisuus eikä tarkkailla sitä tilastollisten todennäköisyyksien puitteissa. Opinnäytetyön tarkoituksena on esitellä kokonaisuuksia sekä ratkaisuja omaohjaajuuden toteutukselle jatkossa OIVA Tarinassa. Analyysillä pyritään tiivistämään aineisto kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Sen tarkoituksena on luoda selkeyttä ja tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. (Eskola & Suoranta 2003, 137.)

Kyselyn vastaukset olivat jo valmiiksi tekstimuodossa Webropolin peruseräraportissa. Haastattelut litteroitiin propositiotasoisesti eli kirjattiin ainoastaan sanoman tai havainnon ydinsisältö ylös (Kananen 2014, 102). Aineistoa ei siis tiivistetty vaan joukosta etsittiin opinnäytetyön ja kehittämistyön kannalta keskeisimmät vastaukset.

Avoimista vastauksista koostuvan aineiston tutkimiseen voi käyttää erilaisia koodaustapoja. Litteroinnin jälkeen teksti tiivistettiin koodaamalla. Koodeina voi käyttää esimerkiksi värikoodeja, erilaisia fontteja, alleviivausta tai tiettyjen sanojen tai asioiden taulukointia. Koodaustavan tulee olla selkeä, jotta se on myös helppo muistaa. Aineisto värikoodattiin teemojen mukaisesti. Näin aineistosta etsittiin samaan aihealueeseen liittyviä vastauksia.

Haastattelut sekä kysely toteutettiin teemahaastattelurungon pohjalta, joten teemoittelu oli yksi selkeä sisältöanalysoinnin keino. Teemoittelu on helppo aineiston tarkastelukulma juuri silloin, kun aineistonkeruumenetelmänä on teemahaastattelu. Teemoittelussa yksittäiset teemat ovat yksittäisiä luokkia ja vastaukset tällöin luokitellaan teemojen alle. Teeman alta voi etsiä yhtenäisiä malleja, rakenteita tai tyypillistä toimintaa. (Kananen 2012, 117.) Kehittämistyössä teemoiteltiin vastaukset seuraavasti: omaohjaajuus, ammatilliset käytänteet sekä työn kehittäminen.

Kehittämistyön tuloksissa käytettiin sanasta sanaan suoria sitaatteja haastatteluiden sekä kyselyn vastauksista analysoinnin tukena. Tämä luo uskottavuutta sekä luotettavuutta siihen, että tulokset ovat tutkimukseen osallistuvilta henkilöiltä.

7 KEHITTÄMISTYÖN TULOKSET

7.1 Aineiston kuvaus

Opinnäytetyötä varten haastateltiin kahta asiakasta lastensuojelun erityisyksikkö OI-VA Tarinan seitsemästä asiakkaasta. Molemmat haastateltavat ovat asuneet myös muualla sijoitettuna, joten omaohjaajatyöstä oli aiempaa käsitystä ja henkilökohtaista kokemusta. Toisen haastateltavan haastattelu nauhoitettiin nuoren suostumuksella. Toisen haastattelun vastaukset kirjattiin muistiinpanoin ylös, sillä nuori ei ollut halukas haastattelun nauhoitukseen. Haastateltavilla nuorilla oli ollut useampi kuin kaksi omaohjaajaa.

Työntekijöille laadittiin Webropol -kysely, johon vastasi yhdeksän työntekijää. Mahdollisia vastaajia olisi ollut 15 henkilöä. Kyselyyn vastanneista työntekijöistä suurinosa eli viisi vastaajaa on koulutukseltaan sosionomeja. Lisäksi vastaajista kaksi on sairaanhoitajia ja loput muita sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia. Osalla työntekijöistä on myös lisäkoulutuksia. Yhdellä työntekijöistä on ollut viimeisen vuoden aikana vain yksi omaohjattava ja muilla kaksi tai enemmän. Enimmillään kyselyyn vastanneilla työntekijöillä oli neljä omaohjattavaa nuorta viimeisen vuoden aikana.

Haastatteluun osallistui työnjohdosta kolme henkilöä. Työnjohdolla tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarinan kasvatusjohtajaa, vastaavaa ohjaajaa sekä osastovastaavaa. He ovat koulutukseltaan vähintään AMK-tason koulutuksen käyneitä. Kaksi johdon henkilöä on koulutukseltaan sosionomeja ja yksi yhteiskuntatieteiden maisteri. Jokaisella heistä on lisäksi myös aiempia koulutuksia ja muita täydennyskoulutuksia. Kaksi haastateltavaa ovat aloittaneet työuran OIVA Riihi Oy:n alaisena ohjaajan työssä ja sitä kautta päässeet ylempiin työtehtäviin. Yksi haastateltava aloitti sosiaalityöstä vastaavana ohjaajana OIVA Riihi Oy:n alaisena, jonka myötä siirtynyt vielä ylempiin työtehtäviin. Jokaisella haastatteluun osallistuneella työnjohdon henkilöllä on ollut aiemmin omaohjattavia, joten heillä on myös omakohtaista kokemusta asiasta.

Opinnäytetyössä haastateltavien tietoja ei kuvailla tarkemmin kehittämistyön aineiston pienen otoksen vuoksi ja jotta haastateltavien tunnistettavuus ei vaarantuisi. Opinnäytetyössä aineistoa lähdetään avaamaan haastatteluissa sekä kyselyssä käytettyjen teemojen mukaisesti. Opinnäytetyössä käytettäviä teemoja ovat: omaohjaajuus, ammatilliset käytännöt ja työn kehittäminen.

7.2 Kehittämistyön tulokset

7.2.1 Omaohjaajuus

Asiakkaiden vastaukset

Haastateltavat nuoret kuvailivat omaohjaajiaan mukaviksi, luotettaviksi sekä ymmärättäväsiksi. Omaohjaajaa ei myöskään haastateltavan mukaan tarvitse pelätä. Nuoret perustelivat tätä sillä, että omaohjaajien kanssa tulee toimeen. Omaohjaajia pidettiin yhtä mukavina kuin muitakin työntekijöitä, mutta erona sitä, että omaohjaajat ovat mukana palaverieissa.

...mulle suotu hyvät omaohjaajat, enkä keksi parempia omaohjaajia.

Kummallakaan nuorella ei ole ollut omaohjaajatyötä kohtaan odotuksia. Toinen haastateltavista kuvailee omia ohjaajiaan juuri hyväksi omaohjaajiksi ja toinen ei osannut kuvailla millainen olisi hyvä omaohjaaja. Omaohjaajien kanssa koettiin helpoksi puhua arkisista asioista tai asioista joista on kysyttävää. Toinen haastateltavista kertoi, että lisäksi omaohjaajien kanssa voi puhua perhe tai ihmissuhdeasioista, mutta kaikista vaikeimmat asiat käydään läpi terapeutin kanssa. Yhtä mieltä haastateltavat olivat siinä, että on tärkeää, että omaohjaajat ovat hyvin perillä nuoren asioista. Lisäksi yhteistyötä vanhempien ja yksikön välillä pidettiin hyvänä ja onnistuneena. Haastattelussa ilmeni, että omaohjaajaa pidettiin tärkeänä ja etenkin sitä, että heihin oppii luottamaan eniten. Lisäksi haastattelussa omaohjaajaa pidettiin läheisempänä, mutta ohjaajana siinä missä muutkin.

... Tärkeää, että omaohjaajaan voi luottaa... sille voi puhua.

Työntekijöiden vastaukset

Kyselyssä työntekijät kuvailivat ja käyttivät monenlaisia kuvauksia omaohjaajuudesta ja omaohjaajatyöstä. Kyselyssä kuvattiin omaohjaajuutta sanoilla vastuu tai lähin aikuinen, yhteydenpitäjä perheeseen ja sosiaalityöntekijään, hoitaja, kasvattaja tai neuvotteija, puolesta puhuja silloin, kun tarvitaan sekä lohduttaja, kannustaja, tuki ja turva. Omaohjaajatyötä kuvailtiin myös vanhemmuuden kaltaiseksi työksi, jonka tehtävä on esimerkiksi rajojen asettaminen.

...olla nuorelle lähin aikuinen, joka on parhaiten perillä nuoren asioista. Olla luotettava, mutta asettaa tarvittaessa myös rajat.

..oma ohjaaja rakentaa luottamusta nuoreensa olemalla läsnä hänen arjessaan. Ohjaa kuuntelemalla, keskustelemalla, kunnioittamalla hänen mielipiteitään. Näkee hyvän ohjattavassaan. Kannustaa nuorta asettamaan tavoitteita ja tukee häntä saavuttamaan niitä. Kannustaa kulkemaan omaa tietään, ei tarvitse toistaa vanhempien virheitä. Mahdollisuuksia on muuttua ja muuttaa oma elämää toiveiden suuntaan. Kannustaa omatoimisuuteen ja uskoon itseensä. Lohduttaa virheiden ja epäonnen kohdatessa. Muistuttaa, että elämään kuuluu ala- ja ylämäet.

Kaikkien vastanneiden työntekijöiden mielestä omaohjaajatyön toteuttaminen on ensiarvoisen tärkeää. Perusteluina omaohjaajatyön tärkeydelle mainittiin, että nuoren on helpompi rakentaa luottamusta nimettyyn omaohjaajaan kuin kaikkiin yksikön ohjaajiin. Tärkeää on se, että yksikössä on edes yksi aikuinen, johon nuori voi luottaa. Kyselyssä kävi myös ilmi, että nuoren kasvatusta voidaan järjestää yksilöllisemmin ja johdonmukaisemmin, kun nuorelle on nimetty päävastuussa olevat omaohjaajat. Vastauksissa kävi ilmi, että omaohjaajatyöllä on myös tärkeä merkitys yhteistyötahojen kanssa toimimiseen. Omaohjaajalla tai omaohjaajilla on tarkempi käsitys nuoren kokonaiskuvasta ja tämä taas on kuntoutuksen sekä sen edistämisen kannalta nuoren edun mukaista. Omaohjaajuudessa tärkeänä pidettiin myös nuorta kohtaan tuomaa yksilöllistä aikaa ja huomiota sekä työntekijän pysyvyyttä.

... Näen omaohjaajuuden tärkeänä, että nuorella on yksi / kaksi luottohenkilöä, joiden kanssa hän pystyy vakauttamaan omaa tilannettaan ja rakentamaan luottamussuhdetta, tai jopa kiintymyssuhdetta, jota hänellä ei välttämättä aikaisemmin ole päässyt aikuiseen muodostumaan...

... On myös tärkeää, että nuorikin tietää oman ohjaajan hallitsevansa hänen asiansa. Nuorelle on raskasta ja turhauttavaa selittää asioita yhä uudestaan uusille ihmisille. Nuorelle on tärkeää, että hänelle on "oma ihminen".

Kyselyssä kävi ilmi, että omaohjaajatyötä pidettiin yksimielisesti tärkeänä osana työtä. Omaohjaajatyössä tärkeänä pidettiin vastuuta, syvyyttä, jatkuvuutta sekä sitä, että se motivoi. Kyselyssä ilmeni myös, että omaohjaajatyö antaa merkityksen omalle työskentelylle ja tulos ikään kuin konkretisoituu, kun näkee nuoren kuntoutuksen edenneen. Näin työ koettiin jopa palkitsevana. Lisäksi perusteltiin myös, että ammattitaito kehittyi esimerkiksi yhteistyötahojen tuntemuksen kautta.

Kyselyyn vastanneet olivat sitä mieltä, että asiakkaiden suhtautuminen omaohjaajiin on pääsääntöisesti positiivista. Toisille omaohjaajat ovat erittäin tärkeitä ja he näyttävät kiintymystään avoimesti, kun taas toiset eivät näytä sitä lähes ollenkaan.

...joskus nuorten välille ja ohjaajien korviin kaikuukin "miksi mulla on tällainen omaohjaaja ja sulla tommonen"- mielestäni tämä kuitenkin kuuluu asiaan, nuoret puhuvat ja tekevät vertailuja myös omista perheenjäsenistään...

Työnjohdon vastaukset

Haastattelussa ilmeni, että lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarinassa nuorelle valitaan kaksi omaohjaajaa. Tämän tavoitteena on, että toinen omaohjaaja on päävastuussa nuoren kanssa toimimisesta ja toinen perhetyöstä sekä perheen kanssa yhteydenpidosta. Haastateltavien mukaan omaohjaajatyön perehdytysvastuu on kaikilla sekä esimiehillä, että ohjaajilla. Vihreillä sivuilla löytyy perusasiat mitä omaohjaajatyöhön kuuluu ja lisäksi kasvatusjohtajan sekä työntekijöiden kanssa keskustellen käydään perehdytystä. Näillä vihreillä sivuilla tarkoitetaan Milapro konsernin toiminnanohjausjärjestelmän osioita, joissa on kaikki tarvittavat perehdytysmateriaalit. Yksikössä pyritään siihen, että uudelle nuorelle ei nimetä kahta uutta työntekijää omaohjaajaksi. Uuden työntekijän ohjaajaparina tulee olla pidempään yksikössä omaohjaajana työskennellyt henkilö, jotta hän voi toimia ikään kuin ohjaajana uudemmalle työntekijälle. Työnjohdon haastattelussa ilmeni, että omaohjaajatyötä pidetään tärkeänä ja keskeisenä osana nuoren kasvatusta. Perusteluina mainittiin, että nuoretkin kokevat omaohjaajat tärkeiksi. Kaikilla työntekijöillä on vastuu kasvatus-työstä, mutta nimetyillä henkilöillä on kokonaisvaltainen käsitys nuoren tilanteesta.

Omaohjaajien kautta kulkevat pääosin nuorta koskevat informaatiot. Lisäksi omaohjaajatyö luo turvallisuutta nuorelle, jolla ei välttämättä elämässä ole koskaan ollut turvallista aikuista tai ylipäättänsä pysyviä ihmissuhteita. Omaohjaajatyö tuo pysyvyyttä ihmissuhteisiin, luottamusta sekä edesauttaa kiintymyssuhteen luomista.

...sit se omaohjaajatyöskentely ois tarkoitus tuoda semmosta pysyvyyttä niihin ihmissuhteisiin. Et pysty semmoseen pitkäkestoiseen ihmissuhdetyöhön jonkun toisen ihmisen kanssa, koska se voi olla jollekin nuorelle jo haasteellista. Et varsinkä jos on useampia laitossijoituksia tai lastensuojelun sijoituksia muuten takana, niin moni on ehkä oppinu pelaamaan sen kautta, kun ihmiset vaihtuu. Niin tietyllä tavalla sitten kun on ne omaohjaajat ne tuo semmosta tietynlaista runkoo ja struktuuria siihen arkeen. Ja kun on tietyt asiat joista sitten päättää aina esimerkiksi omaohjaaja nii ne asiat pyssyy paremmin hanskassa, kun että niistä vastaa 14 eri ihmistä kuka sattuu vuorossa olemaan...

Pääsääntöisesti omaohjaajatyö nähtiin positiivisena asiana nuorten elämässä. Haasteellisena nähtiin tilanteet missä henkilökemiat eivät toimi nuoren ja ohjaajan välillä sekä, jos nuoren on haastava asettua pitkäkestoiseen ihmissuhteeseen. Heille omaohjaajatyö voi olla haastavaa eikä siinä hetkessä näyttäyty positiivisena asiana. Haastattelussa mainittiin, että luottohenkilö voi löytyä myös omaohjaajuuden ulkopuolelta. Lisäksi omaohjaajaan peilataan myös negatiivisia asioita ja sen takia omaohjaajuus voi näyttäytyä joskus negatiivisena.

7.2.2 Ammatilliset käytännöt

Asiakkaiden vastaukset

Haastattelussa nuoret totesivat viikkokeskusteluista, että niistä ei ole määrättyjä viikkokeskusteluaikoja. Lisäksi todettiin, että niitä ei muutoinkaan pidetä. Perusteluna oli, että omaohjaajat eivät kysele erikseen kuulumisia vaan samanlailla, kun muutkin ohjaajat. Kävi ilmi myös, että juttelua omaohjaajan kanssa tapahtuu useita kertoja viikossa ja tämän vuoksi varsinaista viikkokeskusteluaikaa ei tarvita. Viikkokeskusteluita pidettiin kuitenkin tärkeinä, sillä tällöin omaohjaajat pysyvät ajan tasalla ja nuori tietää myös itse kuinka omat kuviot menee tai etenee. Omaohjaajan kanssa viikkokeskustelussa tulisi käydä läpi nuorten mielestä esimerkiksi seuraavia asioita: lomaajat, viikko-ohjelma, jos sellainen on, nuoren vointi, ajatuksia OIVA Tarinaa kohtaan

sekä ihmissuhdeasiat. Nuoret näkivät omaohjaajan työtehtävinä omaohjattavan nuoren asioiden hoitaminen sekä palavereihin osallistuminen, perheasioiden hoitaminen, lääkäreihin sekä sosiaalityöntekijöihin liittyvien asioiden hoitaminen. Positiivisena omaohjaajatyössä nähtiin se, että omaohjaajia on kaksi. Silloin, kun toisella omaohjaajalla on vapaapäivä, niin toinen on kuitenkin usein töissä ja voi hoitaa asioita sekä tietää nuoren asioista kuitenkin parhaiten.

Kaikki tärkeät asiat menen hoitamaan omaohjaajien kanssa...

...siiis ihan mukavia ohjaajia kaikki. Ei niitä erota muuten kuin sillä, että ne on siellä palaverissa.

Työntekijöiden vastaukset

Kyselyn vastauksissa nousi esille, että perehdytys omaohjaajantyöhön on toteutettu vaihtelevasti. Kolmasosa (kolme henkilöä) vastaajista koki, ettei ollut saanut perehdytystä ollenkaan tai ei juuri lainkaan. Osa vastaajista (kolme henkilöä) koki oppineensa omaohjaajatyön keskusteluiden sekä tekemisen kautta. Loput vastaajista (kolme henkilöä) koki saaneensa perehdytyksen esimerkiksi konkreettisen opastuksen, perehdytysoppaan tai kasvatusjohtajan kanssa käytyjen keskustelujen kautta.

Kyselyn vastauksista ilmeni, että työntekijöillä on hyvin eriäviä kokemuksia ja mielipiteitä lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarinan omaohjaajatyön ohjeistuksista. Osa (kolme henkilöä) kyselyyn vastanneista työntekijöistä olivat sitä mieltä, että ohjeistukset eivät ole selkeitä tai ne ovat huonot. Kävi ilmi, että omaohjaajuuteen kaivattiin ennalta määriteltyjä rutiineja, joita jokainen työntekijä myös noudattaisi. Vastauksista nousi esille asiakkaan vastaanottamiseen tarvittavia rutiineja esimerkiksi tulohaastattelulomakkeen muodossa.

On tiivistettynä paperilla, mutta mielestäni ne ovat huonot.

... Toisaalta se on hyvä ja persoonallinen työote säilyy, mutta toisaalta olisi taas hyvä, jos tietty rutiini olisi olemassa ja ainakin ne osa-alueet tehtäisiin samalla tavalla...

Yksi vastaaja ei osannut sanoa ohjeistusten selkeydestä. Kävi ilmi, että epäselvyyksiä on omaohjaajatyön rajoissa kuten perhetyön hoitamisessa ja yhteydenpidossa sosiaalityöntekijään. Enemmän toivottiin kummankin omaohjaajan osallistumista asiakassuunnitelmapalavereihin. Tärkeänä pidettiin tiimipalavereita yhdessä kasvatusjohtajan kanssa. Tiimipalavereihin osallistuu oman osaston työntekijät ja siellä käydään läpi yksittäisen nuoren vointia, tilannetta sekä onnistumisia. Osan mielestä nykyiset ohjeistukset ovat puolestaan selkeät. Heidän mielestä vahvuutena pidettiin sitä, että rajoja ei olla määritelty liian tiukoiksi, jotta omaohjaajatyötä voidaan toteuttaa persoonallisesti ja yksilöllisesti.

Ohjeistus on selkeä, mutta ajoittain sitä on pitänyt tarkentaa esimerkiksi yhteydenpidon työnjaon suhteen.

Kyselyyn vastanneet työntekijät kertoivat itse toteuttavansa omaohjaajatyötä nuoren asioita sekä yhteydenpitoa perheeseen ja sosiaalityöntekijään hoitaen. Vastauksissa mainittiin, että työtä tehdään nuorta kunnioittavasti sekä sitoutuen nuoreen hyvissä ja huonoissa hetkissä. Yhdessä tekemistä ja hetkeen tarttumista korostettiin eikä vain ongelmakohtien edestakaista läpikäymistä.

...sitoutuen nuoreeni hyvissä ja huonoissa hetkissä. Läsnäoloon pyrkien. Kunnioittaen hänen persoonaansa. Kannustaen taitoihin, joilla norm. yhteiskunnassa pärjää.

Vastaajien mielestä moniammatillisen työyhteisön tuki ja keskusteluapu on lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarinassa toimivaa. Vastauksista kävi ilmi se, että arvostetaan työntekijöiden eri koulutustaustoja, tietopohjia sekä näkökulmia asioihin. Näin työntekijät voivat nähdä esimerkiksi omaan nuoreen kohdistuvat asiat uudessa valossa. Esimerkkeinä moniammatillisesta tukemisesta mainittiin yhteistyö lääkäreiden ja terapeuttien kanssa, keskustelut työyhteisössä ja etenkin oman osaston työntekijöiden kanssa, työnohjaus sekä kasvatusjohtajan kanssa ja osastolla käydyt tiimikokoukset.

... Aina on mahdollisuus päästä keskustelemaan, saamaan tukea ja oppia uutta kollegoilta. Moniammatillisen työyhteisön paras piirre on juuri tiedon jakaminen ammattilaiselta toiselle.

Omaohjaajaparien kommunikoinnista lähes kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että kommunikointi ja tiedotus toimivat. Keskustelua ohjaajaparin kanssa pidettiin tärkeimpänä, mutta myös raporttien kautta, sähköpostitse, kalenterin tai viestivihkon kautta merkityt viestit pidettiin hyviä keinoja yksikön kommunikointiin ja tiedotukseen.

... Lisäksi kasvatusjohtajan pitämät omaohjaajavartit ovat tuoneet lisää tukea...

Muutamissa vastauksissa mainittiin, että kommunikointi on enimmäkseen riittävää sekä, että välillä omaohjaajatyössä tulee tietokatkoksia. Yksi vastaajista on kokenut, että on jäänyt "toiseksi" omaohjaajaksi ja näin ollen jäänyt osittain tietopimontoon. Tätä perusteltiin sillä, että viestit eivät aina välity ohjaajalta toiselle sekä sillä, että aina työparit eivät ole tasavertaisia omaohjaajia. Tämän seurauksena toinen omaohjaaja saattaa olla lähes aina omaohjattavan palaverissa kasvatusjohtajan kanssa. Palavereja ei pystytä kirjoittamaan täysin auki, jolloin toiselle omaohjaajalle voi sattua tahattomia virheitä.

...se vaatii ohjaajilta myös oma-aloitteisuutta asioiden suhteen. Isoimmista asioista täytyy mielestäni yhteisesti keskustella asioista ja tavoitteisiin pääsemisestä, ja se tukee yhteisvastuuta nuoren tilanteesta. Tottakai mukaan on päässyt myös tilanteita joissa on toinen tai joku muu työyhteisöstä on joutunut tekemään isoja päätöksiä tai on itse laittanut jonkin prosessin jo liikkeelle esim. vapaapäivien aikana, mutta se kuuluu mielestäni tähän työhön.

Kyselyssä suurin osa totesi, että lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarinassa yhteydenpito vanhempiin, huoltajiin tai muihin läheisiin henkilöihin on riittävää. Toimivana käytäntönä nähtiin se, että soitto läheiselle tapahtuu kerran viikossa. Tärkeänä on pidetty jokaisen asiakkaan ja läheisten yksilöllistä tilannetta sekä vanhempien, huoltajien tai muiden läheisten henkilöiden tarvelähtöisyyttä yhteydenpitoon.

Joidenkin nuorten kohdalla yhteydenpito laitoksesta vanhempiin ja vanhemmilta laitokseen sujuu helposti, toisten nuorten kohdalla vanhempia ei ole helppo tavoittaa tai he eivät halua tiivistä yhteydenpitoa... Omalta kohdaltani olen kokenut yhteydenpidon vanhempiin tai muuhun nuoren tuttavapiiriin olleen riittävää, sillä se on tehty sovitusti vanhempien toiveiden mukaiseksi.

...Mielestäni tässä asiassa on tehty selkeät jaot kuka vanhempiin on yhteydessä. Jossain vaiheessa asia oli hieman pimennossa, mutta nyt ollaan hyvin perattu.

Muutama vastaajista mainitsi, ettei yhteydenpito aina ole riittävää. Mikäli päivittäisistä asioista ei ole raportoitavaa kotiin koettiin, että yhteydenpitoa voi tapahtua melko harvoin. Tästä vanhemmille voi tulla tunne, ettei yhteydenpito ole riittävää.

Sitä voisi mielestäni olla lisää, mikäli vanhemmat ovat ottautuvaisia yhteydenpitoon ja yhteistyöhön. Itsekin varmaan joskus syyllistynyt siihen, ettei aina ole muistanut kaikesta ilmoittaa kotiväelle...

Yhteydenpidossa ristiriitaisena asiana nähtiin se, että osa nuorista voi itse kieltää yhteydenpidon vanhempiin. Avoimella keskustelulla aikuiset pääsevät nuoren kannalta parhaaseen tulokseen ja voivat olla johdonmukaisia kasvatuksessa. Toisaalta nuorta on kuunneltava hänen toiveissaan, sillä luottamuksen luominen on erittäin tärkeää omaohjaajatyössä.

Yleisesti työntekijät olivat kyselyssä yksimielisesti sitä mieltä, että omaohjaajatyö kehittää omaa ammatillisuutta. Perusteluja oli monenlaisia ja tässä niistä esimerkkejä: Kyllä. Pitää itse pohtia mikä olisi paras lähestymistapa nuoren kehittämisalueisiin, jotta pääsisi hänen tavoitteisiinsa.

... Jokainen nuori tuo mukanaan uutta opittavaa... oman ammatillisuuden ja ammatissa toimimisen haasteet nousevat joka kerta esiin. Uuden nuoren mukana tulee ikäänkuin oman ammatillisuuden päivitysvaatimukset.

Jokaisen oma ohjattavan kanssa kasvaa ihmisenä. Oppinen on molemminpuolista. Ammatillisuus kehittyy siinä kun etsii apua oma ohjattavalle hänen ongelmakohtissaan... Toisten asiantuntijoiden kanssa asioista keskustellen omat tiedot karttavat.

...omaohjaajuudessa päästään hyvin läheltä seuraamaan nuoren kasvua ja tilanteiden muuttumista, ja näissä elämän kuohuissa ja myötävaiheissa eletään mukana. Haasteet taustalla voivat ilmetä välillä hyvin vahvastikin, jolloin työntekijän tulee itse toimia ammatillisesti ja pyrkiä takaamaan nuoren hyvinvointi vaikeissakin tilanteissa.

Työnjohdon vastaukset

Haastattelussa ilmeni, että nuorten taustoja pyritään huomioimaan omaohjaajia valitessa. Lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarinassa pyritään yleensä siihen, että nuorella on omaohjaajajina sekä nais- että miespuolinen omaohjaaja. Haastattelussa

mainittiin, että esimerkiksi joidenkin tyttöjen kohdalla miehen kanssa vuorovaikutuksessa oleminen on jopa mahdotonta ja silloin voi olla parempi valita nuorelle esimerkiksi kaksi naispuolista omaohjaajaa. Joskus tehdään tarkoituksella tietyt omaohjaaja valinnat, jotta ikään kuin päästään haastamaan nuoria omissa kehittämisen kohteissa. Lisäksi mietitään ohjaajien osaamisalueita ja tarkoituksena on löytää pysyvät ihmiset omaohjaajiksi, jotta vältettäisiin turhat omaohjaaja vaihdokset. Osittain omaohjaaja valitaan myös arpapelillä. Perusteluina tähän mainittiin esimerkiksi, että nuoren taustoista ei aina ole riittäviä tietoja tai kuinka monta omaohjattavaa paikalla olevilla työntekijöillä jo valmiiksi on. Monesti valintaan vaikuttaa se kenellä ei ole lainkaan tai on vähiten omaohjattavia. Lisäksi nuori saapuu usein yksikköön suhteellisen nopealla siirtymällä, ja tällöin hänelle tulisi olla jo omaohjaajat nimettyinä.

Työnjohdon haastattelussa kävi ilmi, että omaohjaajatyölle on asetettu tietyt raamit ja ne löytyvät vihreiltä sivuilta, josta löytyy omaohjaajuuteen liittyvät asiat. Haastateltavien mukaan liian tarkkoja ohjeistuksia ei pystytä tekemään, jotta jokainen työntekijä pystyy tekemään työtä omalla persoonallaan.

Haastattelusta kävi ilmi, että työnjohdon mielestä työntekijät saavat tukea moniammatillisessa yhteisöissä käytyjen keskusteluiden avulla. Lisäksi järjestetään tiimipäiviä, joista työnjohdon mielestä työntekijät voivat saada hyvin tukea omaohjaajuuteen liittyen. Omaohjaajuuden tukevana toimintana mainittiin myös omaohjaaja vartit, joissa kasvatusjohtaja on mukana.

Työnjohdon haastattelussa kuvailtiin, että omaohjaajatyö voi kehittää työntekijöiden ammatillisuutta. Tätä perusteltiin siten, että ammatillisuus kehittyy, mikäli omaohjaaja itse asennoituu siihen sen mukaisesti.

Omaohjaajien yhteydenpito vanhempiin, huoltajiin ja muihin läheisiin henkilöihin ei ole yksikössä työnjohdon mielestä aina riittävää tai sitä voisi lisätä. Tästä on johdon mukaan saatu myös palautetta ja sen mukaan pyritty sitä lisäämään. Tärkeänä nähtiin esimerkiksi kotiloman jälkeiset soitot, jotta tieto loman kulusta kulkisi aina aikuiselta työntekijälle.

7.2.3 Työn kehittäminen

Asiakkaiden vastaukset

Ei oo mitää huippua, mutta ei pahaakaan sanomista.

Haasteluissa ilmeni, että kaivataan lisää kahdenkeskeistä aikaa omaohjaajan kanssa etenkin yksikön ulkopuolella. Ehdotettiin myös, että parin viikon välein käytäisiin yhdessä omaohjaajan kanssa OIVA Tarinan ulkopuolella. Lisäksi korostettiin sitä, ettei yhteinen tekeminen yksikön ulkopuolella tarvitse tapahtua välttämättä juuri omaohjaajan kanssa vaan yleisesti ohjaajien kanssa. Kokemuksien mukaan ohjaajien pitäisi tarkkailla enemmän nuorten vointia. Lisäksi nähtiin tärkeänä, että nuori itse voisi vaikuttaa niissä tilanteissa joissa henkilökemiat eivät toimi esimerkiksi vaihtamalla omaohjaajaa.

... Viikkokeskustelut on tärkeitä ja ohjaajien pitää valpastua mikä nuoren vointi on...

Työntekijöiden vastaukset

Kyselyssä kävi ilmi, että oman koulutuksen koettiin antavan perusvalmiuden omaohjaajatyön toteutukselle. Lisäksi koettiin, että kaikki ammatillisesti kehittävät lisäkoulutukset, työkokemus sekä elämäkokemus ovat hyödyksi työn toteutukselle. Vastauksissa mainittiin, että omaohjaajatyön toteutukseen kaivataan koulutuksia mahdollisiin uusiin tilanteisiin sekä kehitystä omaohjaajatyön perehdytykseen.

... Perehdytykseen tulisi kiinnittää enemmän huomiota, koska se on ainakin omalla kohdalla ollut puutteellista.

Kyllä, olisin kaivannut hieman parempaa perehdyttämistä ja vastuunjakoja. Tekemällä oppii paljon, kukaan ei osaa sitä tehdä pelkän koulutuksen perusteella.

... Työn ohella omaohjaajuuteen kasvaa ja löytää oman tyylin tehdä työtä...

Lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarinan tämän hetkisissä omaohjaajatyön toimintamalleissa hyväksi todettiin vapaus tehdä nuoren kanssa asioita ja helposti järjestävä omaohjaaja-aika, nuoren huomioiminen yksilönä, luottamuksellisuus sekä työyh-

teisön moniammatillisuus. Lisäksi todettiin, että omaohjaajatyötä on helpottanut se, kun tiimipalaverit pidetään osastoittain. Tällöin toisen osaston henkilökunta pyörittää arkea molemmilla osastoilla ja kyseisen osaston kaikki paikalla olevat ohjaajat pääsevät palaveriin. Tiimipalaveria pidetään erittäin tärkeänä osana omaohjaajatyön kehittymistä..

Työmenetelmistä esille nousi se, että vastuunjakoon toivottaisiin selkeyttä. Omaohjaajatyöhön toivottiin struktuuria tai asialistaa omaohjaajana toimimiseen. Viikkokeskusteluiden muotoa tulisi selkeyttää: mitä siihen kuuluu. Lisäksi jo tällä hetkellä toiminnassa olevat tiimipalaverit sekä omaohjaajavartit kasvatusjohtajan kanssa haluttaisiin jouhevaksi ja toimivaksi osaksi toimintaa, jotta omaohjaajatyö helpottuisi. Lisäksi haluttaisiin yhteiset käytännöt nuoren vastaanottamiseen. Esimerkiksi paremmat ensitiedot tulevasta nuoresta, joka helpottaisi työskentelyä. Tärkeänä esille nostettiin myös se, että molemmat omaohjaajat olisivat paikalla asiakassuunnitelma- sekä hoitosuunnittelmapalavereissa. Tällöin välttyttäisiin "toisen käden tiedolta", sillä omaohjaaja on yleensä parhaiten perillä oman nuorensa asioista. Ilmeni, että luottamusta kaivattaisiin lisää siihen, että omaohjaaja pystyy hoitamaan neuvottelut tai vaihtoehtoisesti johdon tulisi hoitaa koulutus siten, että jokainen siihen kykenee. Nuoriin kohdistuvista asioista esille tuotiin se, että kahdenkeskeistä aikaa nuoren kanssa yksikön ulkopuolella tulisi lisätä samoin kuin nuorten asioista tiedotusta itse nuorille. Vastausten perusteella yhteistyötä haluttaisiin kehittää ja lisätä perheeseen sekä sosiaalityöntekijään. Lisäksi toivottiin rohkeutta myös muilta työntekijöiltä ottamaan vastuuta nuorta koskeviin päätöstentekoihin silloin, kun omaohjaaja ei ole paikalla. Tällöin vältettäisiin asioiden kasaantuminen sekä helpotettaisiin omaohjaajan jaksamista. Viestinnästä kävi ilmi, että ohjaajalta toiselle kohdistuvaan viestintään tulisi panostaa, raportointia lisätä etenkin viikkokeskusteluiden osalta sekä tiedonkulkua ohjaajien ja kasvatusjohtajan välillä lisätä.

... Uutena, taloon tulevana työntekijänä olisi helpompaa perehtyä omaohjaajatyöskentelyyn kun tietäisi mitä työskentelyltä odotetaan.

Työnjakoa selvitettävä kasvatusjohtajan kanssa. Tiedonkulkua kasvatusjohtajalta ja ohjaajien kesken parannettava..

... Uskon, että keskusteluja tapahtuu useamminkin kuin kerran viikossa, mutta ne unohtuu kirjata oikealle paikalle...

... Kaikkia asioita ei voi siirtää toiselle vaan ne voivat tulla esille keskusteluissa silloin kun on perillä nuoren asioista. ...

Kyselyssä useat työntekijät arvioivat, että nuoret haluaisivat kehittää etenkin seuraavia asioita omaohjaajuudessa: enemmän kahdenkeskeistä aikaa ja toimintaa omaohjaajan kanssa. Lisäksi mainittiin myös, että nuoret voisivat haluta mahdollisuuden omaohjaajan vaihtoon sekä toimivamman viestinnän omaohjaajien ja muiden työntekijöiden välillä.

Työnjohdon vastaukset

Haastattelussa työnjohto oli sitä mieltä, että omaohjaajat pitävät toiminnallisesta tekemisestä kuten kahvilla tai ostoksilla käynnistä ja ovat siihen sitoutuneita. Työnjohdolle omaohjaajien välinen keskinäinen yhteistyö näyttäytyy toimivan ja tästä oltiin hyvillään. Lisäksi mainittiin, että työnjohdon mielestä lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarinan yksikössä ohjaajat omaksuvat roolinsa: mitä siihen kuuluu sekä työtehtävät.

Työnjohto näki tällä hetkellä omaohjaajatyön kehittämisen kohteena etenkin viikkokeskustelun. Kävi ilmi, että osalla omaohjaajilla viikkokeskustelut toimivat ikään kuin sisäänrakennetusti, mutta sen systemaattinen ja tavoitteellinen käyttäminen on kesken. Se näkyy työnjohdon havaintojen mukaan kirjauksissa. Työnjohdon mielestä viikkokeskusteluita pidetään jopa useasti viikossa, mutta kaikille nuorille viikkokeskustelumerkintöjä ei tule. Siihen pitäisi panostaa enemmän ja sitä tulisi jatkossa hioa sekä kehittää. Työnjohdon mielestä viikkokeskusteluihin voisi kehittää etenkin työvälineitä ja malleja, joilla omaohjaajien olisi helpompi toteuttaa viikkokeskusteluita. Kaikille nuorille keskustelu ei ole ominaisin tapa tuoda asioita esille tai keskustelu on vaikeaa. Työvälineitä kaivattaisiin keskustelun heräämiseen ja avauksiin.

Haastattelussa kävi ilmi, että työnjohdon mielestä työntekijöiden tulisi tehdä rohkeammin päätöksiä nuorista silloinkin kun kyseessä ei ole omaohjattava nuori.

...uskalletaan tehdä niitä päätöksiä sillonkin kun ne omat ohjaajat ei oo töissä. Että ne asiat ei veny ja sitten monen päivän päästä, kun tulee omaohjaaja töihin, nii on valmiina lista, että sinun täytyy käydä nämä asiat läpi nuoren kanssa. Että ei tätä nyt ihan hirveästi esiinny, mutta että ainakin vähän haastavammissa tilanteissa ei välttämättä uskalleta puuttua niin voimakkaasti.

Työnjohdon käsityksen mukaan nuoret haluaisivat viettää enemmän omaohjaaja aikaa. Lisäksi nähtiin nuorten toiveena tarve vaihtaa omaohjaajaa tilanteissa, joissa henkilökemiat eivät kohtaa. Omaohjaajavaihdos nähtiin mahdollisena, mutta sitä ei ensitilassa vaihdeta. Tällaisessa tilanteessa vaihtoehtona nähtiin se, että toinen omaohjaajista voi vastata nuoren kanssa toimimisesta ja toinen omaohjaaja perheyhteistyöstä. Lähtökohtana kuitenkin on, ihmisiä nuori ei voi itse valita.

Toiveena omaohjaajatyön kehittymiseen työnjohto mainitsi työmenetelmiä dialogin avaamiseen, sitä että omaohjaajuus olisi tasapainossa hoidollisen keskustelun ja yhteisen tekemisen kanssa, että ohjaajilla olisi selkeä käsitys siitä, ettei omaohjaajatyö ole vain mukavaa olemista nuoren kanssa. Toivottiin, että ideologia ja ajatus taustalla myös ymmärrettäisiin. Taustateorioiden tunteminen nähtiin tärkeänä osana omaohjaajatyötä.

7.3 Johtopäätökset

Johtopäätösten tekoa sekä tulkitsemista hankaloitti se, että ei voitu tietää tarkalleen kuinka tosissaan vastaajat ovat vastanneet haastatteluun ja kyselyyn. Myös se kuinka paljon aikaa sekä ajatusta he ovat haastattelu tai kyselyn teko hetkellä käyttäneet on vaikuttanut tuloksiin. Vastauksista huomasi vaihtelevasti vastaajien innokkuuden aiheeseen liittyen. Johtopäätöksiä tehdessä tiedostettiin, että on mahdollisuus, etteivät vastaajat ole välttämättä vastanneet täysin rehellisesti. Tavoitteena oli saada vastauksista realistinen kuvaus koskemaan OIVA Tarinan omaohjaajan nykytilaa.

Asiakkaat

Haastateltavien nuorten vastausten pohjalta voidaan todeta, että nuorilla itsellään ei ole odotuksia omaohjaajatyöhön liittyen. Nuorten suhtautuminen omaohjaajaan ja siihen miten niitä kuvataan, riippuu nuoren persoonasta, kasvatuksesta, nuoren kun-

non tilasta, aiemmista kiintymyssuhteista sekä ihmissuhteista. Myös omaohjaajan merkityksen tärkeys, omaohjaajan kanssa käytävät keskustelut ja viikkokeskustelut sekä niiden tärkeys on hyvin yksilöllistä. Yleinen tyytyväisyys omaohjaajatyötä kohtaan oli nähtävissä nuorten vastauksissa. Voidaan todeta, että nuoret ovat yleisesti sitä mieltä, että omaohjaajalle on helppo puhua etenkin arkisista asioista ja koettiin hyväksi, että omaohjaajat ovat perillä nuorten asioista. Nuoret totesivat viikkokeskusteluista, että varsinaisia määrättyjä viikkokeskusteluajoja ei ole ja tämä koettiin hyvänä asiana. Juttelua arjen lomassa tapahtuu päivittäisissä keskusteluissa tai silloin, kun sille on tarve. Tästä voidaan päätellä, että omaohjaajat keskustelevat ja ottavat nuoriin kontaktia aktiivisesti arjen lomassa.

Vastauksista voidaan päätellä, että omaohjaajatyö on nuorten mielestä nuoren asioista perillä olemista ja tällä hetkellä se on pääsääntöisesti onnistunutta. Omaohjaajatyöhön toivottiin valpautta nuoren voinnin seurantaan. Tästä voidaan päätellä, että nuori ei ole aina saanut tarvitsemaansa voinnin seurantaa ja mahdollista tukea siihen omaohjaajalta. Suurimpana kehittämiskohteena nuoret mainitsivat yhteisen ajan lisäämisen OIVA Tarinan ulkopuolella sekä omaohjaajien, että muiden ohjaajien kanssa. Nuoret pitivät tärkeänä, että aikaa vietettäisiin toistuvasti ohjaajien kanssa OIVA Tarinan ulkopuolella ja se haluttiin pysyväksi osaksi omaohjaajatyötä. Tästä voidaan päätellä, että nuorille ei riitä pelkästään sijoituspaikassa tapahtuva toiminta vaan he tarvitsevat omaohjaajan tukea ja ohjausta myös sijoituspaikan ulkopuolella.

Omaohjaajaa osittain ikäänkuin vähäteltiin ja pidettiin samanlaisena ohjaajana kuin muutkin ohjaajat. Siitä huolimatta vastauksista voidaan päätellä, että omaohjaajan kanssa vietettyä aikaa tarvittaisiin enemmän ja nuoret pitivät omaohjaajaa kuitenkin läheisenä sekä luotettavana ohjaajana. Nuorten haastatteluista tehdyt johtopäätökset ovat osittain ristiriitaisia. Tästä voidaan päätellä se, että nuorten mielipiteet ovat muuttuvia sekä joskus laajempi kokonaiskuva voi olla vaikea hahmottaa.

Työntekijät

Omaohjaajatyötä kuvailtiin vanhemman kaltaiseksi työksi, jolloin omaohjaaja on vastuussa nuoren arjen asioista sijaishuoltopaikassa. Tämän vuoksi omaohjaajalla on tarkka käsitys nuoren kokonaiskuvasta. Kyselyyn vastanneiden työntekijöiden vasta-

usten pohjalta voidaan todeta, että omaohjaajat ovat ymmärtäneet omaohjaajan vastuun ja merkityksen nuoren elämässä. Omaohjaajatyön tärkeyttä perusteltiin siten, että se helpottaa nuoren luottamuksen rakentumista, kun omaohjaajana on vain kaksi henkilöä eikä koko työyhteisö. Sen avulla voidaan järjestää yksilöllisempää ja johdonmukaisempaa kasvatusta sekä se luo toimivamman yhteistyöverkoston nuoren yhteistyökumppaneihin. Työntekijän pysyvyys, yksilöllinen aika ja huomio olivat myös tärkeitä elementtejä omaohjaajatyössä. Näiden vastausten perusteella voidaan todeta, että omaohjaajatyö on tärkeä osa nuoren kasvatusta.

Perehdys omaohjaajatyöhön on ollut hyvin vaihtelevaa. Voidaan todeta, että omaohjaajatyön perehdytykseen tulisi tehdä selkeä vastuunjako kuinka ja kenen tehtävä se olisi toteuttaa. Perehdytys tulisi olla tasa-arvoisuuden nimissä kaikille yhtenäistä. Omaohjaajatyön ohjeistuksista on ollut myös vaihtelevat mielipiteet. Osan mielestä ohjeistukset ovat epäselvät tai huonot ja osa on sitä mieltä, että ne ovat toimivat. Tästä voidaan päätellä, että ohjeistukset tarvitsevat päivitystä tai läpikäyntiä yhdessä omaohjaajien ja työnjohdon kanssa. Tämä sen vuoksi, että kaikki työntekijät sisäistävät ja ymmärtävät omaohjaajan ohjeistukset.

Oman ammattitaidon koettiin riittävän omaohjaajatyön toteuttamiseen. Lisäksi omaohjaajuus koettiin yksimielisesti kehittävän omaa ammattitaitoa. Vastauksista kävi ilmi, että työntekijät kaipaavat koulutuksia omaohjaajatyöhön ja mahdollisiin uusiin tilanteisiin. Tästä voidaan päätellä, että omaohjaajat kokevat jonkin verran epävarmuutta kohdata uudenlaisia asiakastilanteita. Tähän tarpeeseen tarvitaan omaohjaajille lisäkoulutuksia.

Omaohjaajien mielestä moniammatillisen työyhteisön tuki ja keskusteluapu on onnistunutta OIVA Tarinassa. Lisäksi omaohjaajaparien kommunikointi on lähes kaikkien vastaajien mielestä toimivaa. Tästä voidaan todeta, että työparien ja työyhteisön keskinäisessä tukemisessa ja yhteistyössä on onnistuttu OIVA Tarinassa.

Työntekijöiden vastauksissa kävi ilmi neljä selkeää ryhmää joita tulisi kehittää. Näitä ovat työmenetelmien kehittäminen, nuoriin kohdistuvien asioiden kehittäminen, yhteistyön sekä viestinnän kehittäminen. Työmenetelmiin kaivataan muutosta vastuunjakoon, viikkokeskustelurunkoon, yhteisiin käytäntöihin nuoren vastaanottamisessa,

struktuuriin omaohjaajatyössä sekä molempien omaohjaajien palavereihin osallistumiseen. Lisäksi tiimipalaverit sekä omaohjaajavartit tulisi saada toimivaksi osaksi toimintaa. Kehitettäviä osa-alueita omaohjaajan työmenetelmissä on paljon. Vastauksen perusteella voidaan todeta, että tälle opinnäytetyölle oli tarve. Nuoriin kohdistuvana kehityksenä toivottiin kahdenkeskeisen ajan lisääntymistä Tarinan ulkopuolella sekä tiedottamista nuorille nuorten omista asioista. Tästä voidaan todeta, että työn teon keskeltä omaohjaajalla ei ole aikaa irtaantua nuoren kanssa viettämään omaohjaaja aikaa yksikön ulkopuolelle. Omaohjaajien työaikaan tulisi ottaa huomioon myös OIVA Tarinan ulkopuolella vietetty aika omaohjattavan kanssa. Kyselyssä selvisi, että yhteistyö perheeseen sekä sosiaalityöntekijään tulisi lisääntyä ja kehittyä. Kyselyssä suurin osa on ollut kuitenkin tyytyväisiä vanhempien yhteydenpitoon. Viestintään toivottiin kehitystä kollegoiden välisessä yhteydenpidossa, raportoinnin lisäämisessä (etenkin viikkokeskusteluiden) sekä tiedonkulkuun ohjaajien ja kasvatusjohtajan kesken.

Työnjohto

OIVA Tarinassa omaohjaajaksi valitaan kaksi omaohjaajaa jokaiselle nuorelle ja pyritään siihen, että jokaisella olisi yksi nais- ja yksi miesohjaaja. Perehdytysvastuu on kaikilla eli esimiehillä sekä ohjaajilla. Perehdytysmateriaali löytyy MilaPro konsernin toiminnanohjausjärjestelmän osiosta virheiltä sivuilta. Työjohdon mielestä tarkkoja ohjeistuksia omaohjaajatyöstä ei voida tehdä, sillä jokainen tekee työtä omalla persoonallaan. Omaohjaajatyötä kuvailtiin tärkeäksi sekä kasvun keskeiseksi osaksi. Kaikilla työntekijöillä on vastuu nuoresta, mutta omaohjaajalla on kokonaisvaltainen käsitys nuoren tilanteesta. Omaohjaajatyö luo turvallisuutta nuorelle, jolla ei välttämättä koskaan ole ollut turvallista kiintymyssuhdetta tai pysyviä ihmissuhteita. Voidaan todeta, että omaohjaajan merkitys on työnjohdon mielestä isossa roolissa nuoren kasvua ja kehitystä. Pääsääntöisesti omaohjaajatyö nähtiin positiivisena asiana nuorten elämässä. Haasteena nähtiin henkilökemiat nuoren ja omaohjaajan välillä sekä nuoren sitoutumattomuus pysyvään ihmissuhteeseen. Omaohjaajuuden kautta peilataan negatiivisia asioita ja sen vuoksi omaohjaajuus voi näkyä negatiivisena.

Yhteydenpitoa vanhempiin ei pidetty aina riittävänä ja sitä voisi lisätä, jota on pyritty myös lisäämään. Kehittämisen kohteena nähtiin viikkokeskustelu. Viikkokeskustelui-

den systemaattinen ja tavoitteellinen käyttö sekä raportointi vaatii kehittymistä. Keskustelun heräämiseen ja avaamiseen kaivattaisiin menetelmiä. Kehitettävää nähtiin lisäksi siinä, että kaikkien ohjaajien (muidenkin kuin omaohjaajien) tulisi ottautua enemmän nuorten asioihin ja tehdä rohkeammin nuoriin kohdistuvia päätöksiä. Kehittämiskohteiden vähäisyyden vuoksi voidaan päätellä, että työnjohto pitää OIVA Tarinan omaohjaajatyötä melko onnistuneena.

Toiveena työnjohdolla olisi omaohjaajatyön kehittämiseksi uusien menetelmien löytäminen dialogin avaamiseen. Työnjohto haluaisi muistuttaa, että omaohjaajuuden tulisi olla tasapainossa hoidollisen keskustelun sekä yhteisen tekemisen kanssa. Omaohjaajilla tulisi olla selkeä käsitys siitä, ettei omaohjaajatyö ole vain mukavaa olemista nuoren kanssa. Tärkeänä nähtiin sitä, että ideologia ja ajatus omaohjaajatyön taustalla ymmärrettäisiin. Tähän tarpeeseen opinnäytetyön tuotos opas omaohjaajille vastaa.

Yhteenveto

Nuorten näkemys omaohjaajatyöstä oli melko suppea. He näkivät, että omaohjaajatyö on nuoren asioiden hoitamista. Nuoret eivät osanneet nimetä kovin hyvin kehittämiskohteita ja heitä tuli johdatella aiheeseen paljon. Voi olla mahdollista, että nuorilla itsellään ei ole käsitystä siitä mitä kaikkea omaohjaajatyöhön kuuluu ja näin ollen tietenkin vaikea keksiä kehitettävää. Kehittämisideat kohdistuivat nuoriin itseensä ja heidän hyvinvointiin liittyviin asioihin. Tätä haastattelulla myös tavoiteltiin eli nähtiin mitä odotuksia nuorilla on omaohjaajatyöstä. Nuorten vastaukset olivat osittain ristiriitaisia, joka voi olla normaalia elämän murrosvaiheessa. Tunteet kuuluvat voimakkaasti osaksi nuorten elämää. Tunteet vaihtelevat ja siksi on tärkeää ymmärtää, että viha voi muuttua rakkaudeksi sekä epätoivo toivoksi. Nuorta tulee tukea luovuudessa, itsenäisyydessä sekä kasvamisessa vastuullisuuteen. Nuori tarvitsee aikuisen muuttuvan kehonsa ja epävarman minän tueksi. Tässä suhteessa tulee muistaa, että molemmilla osapuolilla on oikeus tulla kuulluksi ja huomioon otetuksi. (Aaltonen & Ojanen & Vihunen & Vilén 1999, 15, 133.) Vaikka nuoren tunteet ja ajatukset murrosvaiheessa voi vaihdella voimakkaastikin, niin sijaishullossa omaohjaajan tulee pyrkiä jatkuvaan vuorovaikutuksen sekä itseilmaisun tukemiseen.

Työntekijöiden sekä työnjohdon käsitykset omaohjaajan työtehtävistä olivat melko yhteneväiset ja omaohjaajatyö nähtiin tärkeänä osana nuoren kasvua sekä kehitystä. Työnjohto määritteli työtehtävät laaja alaisesti. Työntekijät osasivat määrittää työtehtävät myös kattavasti, mutta sen lisäksi korostivat tarkemmin nimenomaan ammatillisen tukemisen hyötyjä. Omaohjaajatyön kehittämistä työnjohdolla ja työntekijöillä oli hyvin eriävät mielipiteet ja näkökulmat. Työnjohto näki vain vähän kehitettävää omaohjaajatyössä, kun taas työntekijät osasivat nimetä monia yksityiskohtaisiakin kehittämiskohteita. Mikäli työntekijöiden ja johdon välillä on suuret näkemuserot voidaan päätellä, että kehittämissideat ja -kohteet eivät ole tavoittaneet aiemmin lainkaan työnjohtoa tai sitten on tavoittanut, mutta työnjohto ei ole tarttunut näihin. Tämän vuoksi OIVA Tarinan sisäistä viestintää työntekijöiden ja työnjohdon välillä tulisi tehostaa. Toimiva työyhteisö on monen tekijän summa, mutta hyvässä työyhteisössä korostuu se, että keskusteluyhteys on avoin. Tällöin vastuu tiedon välittämisestä ja vastaanottamisesta on jokaisella. Kiire ja tehokkuuden tavoittelu on johtanut siihen, että yleisesti vuorovaikutuksen laatuun kiinnitetään aivan liian vähän huomiota. Tällöin keskustelun arvostaminen vähenee ja asioista tiedotetaan usein sähköisesti sen sijaan, että niistä keskusteltaisiin. Avoin vuorovaikutus on kuitenkin suoranaisesti yhteydessä työhyvinvointiin sekä toimivan työyhteisön perustaan. (Kaivola 2003, 142, 145.)

Nuoren kanssa vietettävä aika yksikön ulkopuolella OIVA Tarinassa on asia johon tulisi käyttää enemmän aikaa sekä mahdollistaa se. Tätä mieltä olivat sekä asiakkaat, että työntekijät. Ulkopuolella vietetty aika on nimenomaan kahdenkeskeistä aikaa ilman mahdollisia laitoksessa tapahtuvia tai siihen liittyviä häiriötekijöitä. Ei tule unohtaa sitä, että nuorella voi olla todella suuria vaikeuksia ylipäättään olla laitoksessa. Kahden kesken vietettävä aika yksikön ulkopuolella voi helpottaa sopeutumista laitokseen, voimaannuttaa nuorta sekä edistää omaohjaajatyötä luottamuksen rakentamisen myötä. Omaohjaajan ja nuoren keskeistä aikaa yksikön ulkopuolella olisi hyvä suunnitella yhdessä nuoren kanssa ja sen tulisi olla toistuvaa esimerkiksi kerran kuussa tapahtuvaa toimintaa. Tähän kahden keskeiseen laitoksen ulkopuolella tapahtuvaan toimintaan työnjohdon tulisi mahdollistaa enemmän aikaa.

Omaohjaajien yhteydenpitoa nuoren lähipiiriin tulee tehostaa. OIVA Tarinassa voitaisiin ottaa käyttöön jokaisen nuoren kotilomien jälkeen kotiloma soitto eli

omaohjaaja OIVA Tarinasta kävisi aikuisen kanssa keskustelun kotiloman sujumisesta ja sen sisällöstä. Tällöin omaohjaajat saavat kokonaiskuvan kotilomasta aikuisen sekä nuoren kokemusten pohjalta.

7.4 Kehittämistyön tulosten yleistettävyyden, luotettavuus ja eettisyys

Läpi kehittämistyön on noudatettu hyvää tieteellistä käytäntöä. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu esimerkiksi hyvien toimintatapojen käyttö, joka sisältää rehellisen, huolellisen sekä tarkan työtteen kehittämistyössä sekä tulosten tallentamisessa. Lisäksi tutkimuksessa tulee käyttää eettisesti kestäviä ja kriteerien mukaisia tiedonhankinta-, tutkimus- sekä arviointimenetelmiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 132.)

Opinnäytetyön aineiston hankinnan vuoksi haastateltiin lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarinan asiakkaita ja työnjohtoa sekä lisäksi toteutettiin verkkokysely työntekijöille. Pienen otoksen vuoksi tutkimusaineiston perusteella voidaan todeta, että saatiin kokonaiskuva lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarinan omaohjaajatyöstä, mutta sen perusteella ei voida tehdä yleisiä johtopäätöksiä lastensuojelulaitosten omaohjaajatyöstä. Kokonaiskuva jäi kuitenkin hieman vajaaksi asiakkaiden vähäisen osallistumisprosentin vuoksi. Tämän vuoksi asiakkaiden näkökulmaa ei voida pitää kovin yleisenä kantana, sillä kehittämistyön otos oli suppea. Kokonaiskuva antaa kuitenkin suuntaa siihen kuinka omaohjaajatyötä voidaan tehdä lastensuojelulaitoksessa. Kananen (2012, 175) mukaan laadullisessa tutkimuksessa ei edes pyritä yleistettävyyteen vaan puhutaan siirrettävyydestä. Sillä tarkoitetaan tutkimustulosten pitävyyttä vastaavanlaisessa tapauksessa. Opinnäytetyö nähdään siirrettävänä OIVA Tarinan kokoiseen lastensuojelun yksikköön.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioiminen ei ole yksiselitteistä, vaan se on usein epäselvää ja joustavaa. Tutkimuksessa luotettavuuden tarkastelu jää arvion varaan, koska luotettavuutta ei pystytä laskemaan tai arvioimaan kuten kvantitatiivisessa eli määrällisessä tutkimuksessa. Tällöin luotettavuus on tutkijan näytön ja arvioinnin varassa. (Kananen 2014, 145–146.) Kehittämistyön laadun ja luotettavuuden varmistamiseksi haastatteluiden äänitystä seurattiin siten, että kuuluvuus oli hyvä sekä haastattelut litteroitiin mahdollisimman pian haastattelutilanteiden jälkeen. Laa-

dullisessa tutkimuksessa luotettavuudesta kertoo esimerkiksi se, että samat tulokset voidaan saada useaan kertaan. Mikäli tulokset muuttuvat voi tulos olla epäluotettava. Tämä voi ilmetä kehittämistyössä esimerkiksi nuorten tulosten kohdalla. Nuorten kunto, vointi sekä mieliala haastattelutilanteen aikana vaikuttavat paljon haastattelun kulkuun ja vastauksiin. Aineiston analyysin luotettavuuden takaamiseksi on käytetty samaa värikoodausta kaikissa haastatteluissa sekä kyselyn läpi käynnissä. Tällä tavoin selkeytettiin omaa toimintaa ja analysointia.

Tutkimuksissa, jotka kohdistuvat ihmisiin, tärkeimpiä eettisiä periaatteita ovat esimerkiksi luottamuksellisuus, informointiin perustuva suostumus, yksityisyys sekä seuraukset (Hirsjärvi & Hurme 2008, 20). Tutkimuksien lähtökohtana tulee olla ihmisarvon kunnioittaminen. Tutkimusta tehtäessä Ihmisten määräämisoikeutta tulee pyrkiä kunnioittamaan antamalla osallistujille mahdollisuus päättää, haluavatko he olla osallisia tutkimuksessa. (Hirsjärvi 2008b, 25.) Tässä kehittämistyössä eettisyyden nimissä on kiinnitetty huomiota etenkin tietosuojaan, vapaaehtoisuuteen sekä turvallisuuteen. Tilaaja on lastensuojelun erityisyksikkö, jonka vuoksi etenkin vaitiolovelvollisuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota ja siihen on sitouduttu. Lastensuojelun työntekijällä työskentely on hyvin arkaluontoista sekä luottamuksellista, joten siksi on tärkeää, että tutkimusaineistot pysyvät vain asianomaisten hallussa. Lisäksi tilaajan tiedot ovat ainoat tiedot, jotka esitellään opinnäytetyössä. Haastateltavien sekä kyselyyn vastanneiden tietosuojan sekä turvallisuuden takaamiseksi ei henkilötietoja tai sukupuolta tuoda ilmi. Kaikille osallistujille on tehty selväksi, että haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Osallistujia on tiedotettu kehittämistyön tarkoituksesta ja tavoitteista hyvissä ajoin sekä lisäksi tiedotettu opinnäytetyön julkaisusta Suomen ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden ja julkaisujen tietokanta Theseuksessa. Aineistoa on käyty kehittämistyöprosessin läpi luottamuksellisesti eikä aineistoon ole päässyt käsiksi muut kuin opinnäytetyön tekijät.

8 TUOTOS: OPPAAN TOTEUTUS

Omaohjaajatyön tutkimusten sekä lähdemateriaalin niukan tarjonnan vuoksi ei löydetty omaohjaajatyöhön liittyviä oppaita, työkirjoja tai toimintamalleja. Sellaisia oppaita löytyi, jossa keskityttiin yleisesti ohjaamiseen sekä ohjaustilanteisiin. Huomattiin, että tuotokselle on tarvetta lastensuojelutyön kehittämisen kannalta. Opas on tehty tilaajan toiveiden mukaisesti, mutta tilaajan on mahdollista myös laajentaa sekä muokata sitä tarvittaessa.

Tuotoksen otsikoksi valikoitui ”Omaohjaaja nuoren tukena - opas omaohjaajatyöhön lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarinassa”. Oppaan otsikko on yksinkertainen ja selkeä. Oppaan otsikko koostuu kahdesta osiosta. Ensimmäinen osio viittaa omaohjaajuuden tärkeyteen. Toisessa osiossa käy ilmi kenelle opas on kohdennettu.

Oppaan sisältö koostuu seuraavista osioista: lukijalle, mitä omaohjaajatyö on, omaohjaajatyön perusta, omaohjaajan työtehtävät OIVA Tarinassa, menetelmiä omaohjaajatyöhön, vinkkejä ja linkkejä omaohjaajatyöhön sekä loppusanat. Lukijalle osiossa kerrotaan oppaan tarkoitus, tilaaja sekä tekijät. Ensimmäisessä luvussa kerrotaan omaohjaajatyöstä yleisesti. Tämä luku haluttiin oppaaseen uusien työntekijöiden perehdyttämisen tueksi. Tilaajan toiveesta oppaaseen koottiin omaohjaajatyön perustaa. Tämä nähtiin tärkeänä osana opasta, jotta omaohjaajatyön lähtökohdat tulisivat selkeäksi niin uudelle työntekijälle kuin vanhoillekin. Lisäksi oppaassa on omaohjaajan työtehtävät lyhykäisyydessään. Tämä sen vuoksi, että samasta oppaasta löytyisi nopeasti ja helposti kaikki omaohjaajuuteen liittyvät asiat. Opas haluttiin säilyttää kuitenkin lyhyenä ja ytimekkäänä, jotta sen lukeminen ei olisi taakka vaan tieto löytyisi helposti.

Menetelmät osiossa käydään läpi menetelmiä, joista saadaan tukea omaohjaajatyön toteutukseen. Tuotoksen menetelmät ovat sovellettu jo olemassa olevista menetelmistä tai luotu itse. Menetelmien tarkoituksena on muun muassa avata keskustelua, auttaa nuorta tunnistamaan omia verkostojaan sekä kartoittamaan nuoren arjen taitoja. Menetelmiä luodessa pyrittiin tuomaan oppaaseen sellaisia menetelmiä, joihin niin omaohjaajan kuin nuorenkin on helppo lähestyä. Menetelmien lisäksi oppaan loppuun on koottu vinkkejä ja linkkejä omaohjaajatyön toteutuksen tueksi. Linkit ja vinkit luvusta löytyy esimerkiksi erilaisia sähköisiä oppaita, kirjoja sekä mahdollisia koulu-

tuksen tarjoajia, joista voi olla hyötyä omaohjaajille. Loppusanat sisältävät kiitokset sekä yleisiä kommentteja opas prosessista.

Oppaan ulkoasu tehtiin aikataulujen puitteissa, joten ulkoasu on selkeä ja yksinkertainen. Ulkoasuun haluttiin hieman väriä ja särmää. Läpi oppaan käytössä käytettiin violetin eri sävyjä ja kuvio on itse toteutettu. Tärkeämpänä nähtiin kuitenkin oppaan sisältö, johon on panostettu enemmän. Opas toimitettiin tilaajalle tulostettuna sekä sähköisenä PDF-muodossa. Tämä sen vuoksi, että opas on helposti työntekijöiden saatavilla. Molemmille osastolle tulostettiin omat oppaat. Sähköisen version hyötynä on se, että se voidaan lähettää sähköisenä uudelle työntekijälle, mikäli tilaaja näkee sen tarpeellisenä. Opas jää ensisijaisesti tilaajan käyttöön. Työ on julkinen ammattikorkeakoulujen opinnäytetyö ja julkaisutietokanta Theseuksessa, joten muutkin organisaatiot voivat hyödyntää opasta tarpeiden mukaisesti.

Kokosimme oppaan, joka on mielestämme selkeä ja helposti sisäistettävä. Saatiin lisäksi koottua oppaaseen helppoja menetelmiä työn tueksi, joita omaohjaaja voi tarvittaessaan muokata omiin tarpeisiinsa. Sekä meidän, että tilaajan asetetut tavoitteet tuotokselle mielestämme onnistuivat.

9 LOPPUSANAT

9.1 Opinnäytetyön merkitys

Kaikkien perheiden voimavarat ja toimintakykyisyys ei välttämättä riitä nuoren tarpeita vaativaan kasvun ja kehityksen tukemiseen, jolloin avuksi tarvitaan ammatillista tukemista. Omaohjaajatyö on äärimmäisen tärkeä menetelmä nuoren kasvun ja kehityksen takaamiseksi sijaishuollossa. Tämän työn laadulla on suuri merkitys nuoren kasvun tukemisen onnistumisessa. Voimavarojen vahvistaminen sekä yksilön kokonaisvaltainen tukeminen edesauttaa nuoren hyvinvointia, jonka tulee toteutua niin perheissä kuin sijaishuollossa. Yhteisöpedagogilla on ammattitaito ja osaaminen

ammattillisen tuen tarjoamiseen lastensuojelutyössä. Lastensuojelutyössä voidaan, joissain tilanteissa vaatia myös hoidollista sosiaali- ja terveysalan ammattitutkintoa. Ammatillisen tukemiseen panostamalla omaohjaajatyön kehittämisen kautta, voidaan edesauttaa nuorta rakentamaan itsestään hyvinvoiva sekä tulevaisuuteen tähtäävä yksilö. Onnistuneella omaohjaajatyöllä voidaan edesauttaa nuoren kiintymyssuhteen luomista ja luottamuspujaa.

Lastensuojelutyöllä pyritään ehkäisemään perheen ongelmien kasaantuminen ja purkautuminen sekä perheen voimavarojen loppuminen. Lastensuojelutyöllä pyritään edistämään perheiden ja lasten hyvinvointia sekä tukemaan arjen haasteissa tulevaisuudessa. Yhteisönä perhe voi ja toimii paremmin, kun sen yksilöt voivat hyvin. Lastensuojelutyön edistäminen ja omaohjaajatyön kehittäminen ehkäisee sekä madaltaa yhteiskunnan sijaishuollossa olevien nuorten syrjäytymisen riskiä mikäli työ on laadukasta ja tuloksellista.

Omaohjaajatyö on vanhemmuuden kaltaista työtä, jossa omaohjaajan tulee tuoda hyödyllisiä eväitä itsenäistyvän nuoren elämään. Nuoren ammatillisella tukemisella pyritään yksilön hyvinvoinnin kautta siihen, ettei nuoren tulevaisuudessa tarvitse tukeutua yksilön kehitykselle haastavaan sekä yhteiskunnalle rahallisesti kalliisiin laitospalveluihin. Hyvin toteutetusta omaohjaajatyöstä nuori saa edellytykset tulevaisuuteen, jonka seurauksena nuoren riski joutua laitospalveluihin tulevaisuudessa pienee. Lisäksi tuloksellinen kuntoutuminen edistää myös nuorten opiskelu- ja työkykyisyyttä.

Opinnäytetyömme tietoperusta sekä teemat omaohjaajuus, ammatilliset käytännöt sekä työn kehittäminen linkittyvät kaikki yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan hyvinvointiin sekä hyvinvoinnin edistämiseen. Tätä kautta opinnäytetyö liittyy vahvasti myös sosiaaliseen vahvistamiseen sekä sen käytänteisiin. Nämä ovat yleisesti nuorisoalalla asioita joihin tulee kiinnittää huomioita. Nuorisoalalla työskennellessä tulee tiedostaa lastensuojelun nykytila, sijoitusten vaihtoehdot yhteiskunnassamme, hahmottaa työn haasteet ja mahdollisuudet.

Opinnäytetyömme tavoitteena oli kartoittaa omaohjaajatyötä ja löytää omaohjaajatyön kehittämiskohteet lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarinassa. Pääsimme

haastatteluiden ja kyselyn avulla tähän tavoitteeseen. Aineiston perusteella totesimme, että OIVA Tarinan omaohjaajatyössä on useita kehittämiskohteita, joista työntekijöillä sekä työnjohdolla on eriävät näkemykset. Omaohjaajatyötä kehitettiin aineiston sekä aiheeseen tutustumisen kautta opinnäytetyön tuotoksen eli oppaan muodossa.

9.2 Oppimisprosessin arviointi

Opinnäytetyö oli prosessina opettavainen sekä ammatillisuutta kehittävä. Tiedostimme alusta alkaen, että aikataulu opinnäytetyön tekoon tulee olemaan todella tiukka kolmen kuukauden rupeama. Tämän takia aikataulutusta tuli suunnitella huolellisesti ja tässä mielestämme myös onnistuimme. Opinnäytetyön aihe oli rajattu hyvin ja se oli laaja, joten työtä riitti molemmille. Opinnäytetyöprosessissa olemme syventyneet lastensuojeluun ja sen työkäytänteisiin, joka on ollut oman oppimisen kannalta erittäin hyödyllistä. Aihe tuntui alusta asti hyvin mielenkiintoiselta ja työtä tehdessä opinnäytetyön tarvelähtöisyys konkretisoitui. Työlle oli selkeä tarve, joka näkyi haastattelujen ja kyselyn pohjalta. Haastatteluista kävi ilmi selkeitä ja tärkeitä kehittämiskohteita omaohjaajatyöhön, joita tilaaja voi hyödyntää työn kehittämisessä. Prosessissa kummankin ammatilliset yhteistyötaidot kehittyvät, sillä opinnäytetyö tehtiin parityönä ja tilaajan kanssa oltiin yhteistyössä tiiviisti. Tämä sen vuoksi että opinnäytetyön tiedot olisivat kunnossa sekä siksi, että pysyttiin yhtenäisellä linjalla opinnäytetyön suunnasta ja tavoitteista. Kehittämisaikojen toteuttaminen on vahvistunut opinnäytetyöprosessissa tutkimuksen toteuttamisen ja tulosten analysoinnin myötä. Opinnäytetyön tuotoksen toteutus oli mielekästä, sillä siinä pääsi toteuttamaan itseään ja tiesi, että tuotos tulee tarpeeseen. Lisäksi tuotos on hyödynnettävissä myös muissa vastaavissa lastensuojeluyksiköissä. Tuotoksessa on panostettu erityisesti sen sisältöön ja toimivuuteen.

Kokosimme kattavan tietoperustan opinnäytetyöhön. Tietoperusta on hieman raskasta luettavaa ja se olisi voinut olla niin sanotusti lukijaystävällisempi. Opinnäytetyön johtopäätösten teko osoittautui haastavaksi, vaikka värikoodasimme sekä teemoitimme aineiston. Samalla tajusimme, että olisimme helpottaneet johtopäätösten tekoa, jos olisimme miettineet vieläkin tarkemmin haastattelun ja kyselyn kysymysten

sisältöä ja muotoa. Parityöskentelyssä kummankin erilaiset työskentely- ja ajattelutavat aiheuttivat välillä haasteita opinnäytetyön teossa. Opinnäytetyöprosessi oli kokonaisuudessaan haastava oppimisprosessi ja yhtenä tärkeänä asiana koettiin kehitysideoiden sekä palautteen annon tilaajalta ja oppilaitokselta. Tämä yhteydenpito oli kuitenkin hyvin yksipuolista ja olisimme mielellään halunneet myös enemmän palautetta opinnäytetyön oikeaan suuntaan viemisen vuoksi. Tiukan aikataulun puitteissa jouduimme tekemään ratkaisun, että jalkautamme kehittämistyön johtopäätökset sekä tuotoksen työyhteisölle ja työnjohdolle vasta opinnäytetyön palautuksen jälkeen. Tämä tapahtuu tilaajan kanssa sovituissa tapaamisissa.

Kokonaisuudessaan prosessi oli kuitenkin haasteiden sekä tiukan aikatauluun nähden mielestämme onnistunut. Opinnäytetyön tekeminen oli opettavainen kokemus, joka syvensi ammatillista tietämystä sekä vahvisti kehittämistaitoja. Opinnäytetyöprosessia ja sen käytänteitä voimme varmasti peilata tulevaisuudessa työelämässä.

LÄHTEET

- Aaltonen, Marjo & Ojanen, Tuija & Vihunen, Riitta & Vilén, Marika 1999. 1.painos. Nuoren aika. Helsinki: WSOY.
- Aho, Markus 2009. Vanhemmuuden roolikartta omaohjaajan hyvänä työkäytännönä Halikon perhetukikeskuksessa. Teoksessa Tanskanen, Ilona & Timonen-Kallio, Eeva (toim.) Lastensuojelun hyvät työkäytännöt. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 81–91.
- Berg-Toroi, Heidi 2012. Lastensuojelun ja koulun yhteistyö. Teoksessa Strömberg-Jakka, Minna & Karttunen, Teija (toim.) Sosiaalityön haasteet. Jyväskylä: PS-kustannus, 253–273.
- Danska-Honkala & Poteri 2011. Kohdennettu nuorisotyö sosiaalisen vahvistamisen kontekstissa. Lundblom Pia & Herranen, Jatta (toim.) 2011. Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Sarja C. Oppimateriaaleja 26. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. 127–149.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 6.painos. Tampere: Vastapaino.
- Helsingin diakoniaopisto 2015. Viitattu 12.10.2015
<https://www.hdo.fi/sanasto/item/26>
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008. Tutkimushaastattelu - Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Hirsjärvi, Sirkka 2008a. Tutkimustyyppit ja aineistonkeruun perusmenetelmät. Teoksessa Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (toim.) Tutki ja kirjoita. 13.–14. osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi, 186–212.
- Hirsjärvi, Sirkka 2008b. Tieteelliselle tutkimustyölle asetetut vaatimukset. Teoksessa Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (toim.) Tutki ja kirjoita. 13.–14. osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi, 18–27.
- Häkkinen, Pasi 2000. Lasta suojaavat yhteisöt. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Pihlaja Päivi (toim.) Ulos umpikujasta. 1-2.painos. Porvoo: WSOY, 94–121.
- Hämäläinen, Juha & Kurki, Leena 1997. Sosiaalipedagogiikka. 1.painos. Porvoo: WSOY.
- Kaivola, Taru 2003. Työpaikan ihmissuhteet. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Kananen, Jorma 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä - Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen, Jorma 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä - Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu,

- Korhonen, Anu 2005. Lastensuojelun tukihenkilön käsikirja. Helsinki: Erityishuoltojärjestöjen liitto Ehjä Ry.
- Kyrönseppä, Ulla & Rautiainen, Juha-Matti 1993. Lapsi laitoksessa. Porvoo: Werner Söderström osakeyhtiö.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (8.4.1983/361). Viitattu 28.9.2015.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/471. Viitattu 19.8.2015.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Mahkonen, Sami 2008. Lastensuojelu ja laki. 2.painos. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Mehtonen, Tuija 2011. Sosiaalisen vahvistamisen osaaminen. Lundblom Pia & Herranen, Jatta (toim.) 2011. Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Sarja C. Oppimateriaaleja 26. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 13–29.
- Mikkola, Merja & Rintanen, Hannu & Nuorteva, Leena & Kovasin, Merja & Erhola Marina 2015. Valtakunnallinen sosiaali- ja terveydenhuollon laitospaikkaselvitys. Tampere: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos.
- Milapro 2015a. Viitattu 24.8.2015. <http://www.milapro.fi/>
- Milapro 2015b. Viitattu 7.9.2015.
http://www.milapro.fi/erityisyksikot/oiva_tarina_siilinjarvi.html
- Nuorisolaki (27.1.2006/72). Viitattu 28.9.2015.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>
- Puustinen, Heidi 2015. Oiva Riihi Oy:n organisaation kuvaus 7.9.2015 Kuopiossa.
- Saaristo, Anne-Maria 2011. Emotionaalinen ammattitaito osana sosiaalisen vahvistamisen tietoisuutta. Lundblom Pia & Herranen, Jatta (toim.) 2011. Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Sarja C. Oppimateriaaleja 26. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 71–85.
- Sarajärvi, Anneli & Tuomi, Jouni 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi
- Sosiaalihuoltolaki (30.12.2014/1301). Viitattu 28.9.2015.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>
- SOS-Lapsikylä 2015. Tietoa lastensuojelusta. Viitattu 20.11.2015.
<https://www.sos-lapsikyla.fi/lastensuojelu/tietoa-lastensuojelusta/>
- Suomen UNICEF ry 2015. Yleissopimus lapsen oikeuksista Viitattu 28.10.2015.
<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>
- Talentia 2015a. Ammattietiikka. Viitattu 10.10.2015.

<http://www.talentia.fi/tyoelamassa/ammattietiikka>

Talentia 2015b. Eettinen opas. Viitattu 10.10.2015.

<http://www.talentia.isinteksas.com/mag/eettinenopas.php>

Taskinen, Sirpa 2007. Lastensuojelulaki (417/2007) - soveltamisopas. Helsinki: Stakes, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Taskinen, Sirpa 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOYpro Oy. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015. Mitä on lastensuojelu? Viitattu 7.9.2015.

<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015a. Mitä on lastensuojelu? Viitattu 7.9.2015.

<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015b. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 10.10.2015.

<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/lastensuojelulaitokset/lastenkoti-nuorisokoti>

Tulensalo, Laura & Ylä-Herranen, Tiina 2009. Avoimen dialogin ja verkostotyön mahdollisuudet lastensuojelussa. Teoksessa Tanskanen, Ilona & Timonen-Kallio, Eeva 2009 (toim.) Lastensuojelun hyvät työkäytännöt. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 22–35.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6. uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vernerinet 2014. Viitattu 19.10.2015. <http://verneri.net/yleis/voimaantuminen>

Viittala, Kaisu 2006. Lasten yhteinen varhaiskasvatus. Tampere: Tampere University Press.

Vilén, Marika & Leppämäki, Päivi & Ekström, Leena 2002. Vuorovaikutuksellinen tukeminen sosiaali- ja terveysalalla. 1.painos. Helsinki: WSOY

LIITTEET

Liite 1: Tiedote työyhteisölle opinnäytetyöstä

TIEDOTE

8/2015

Tiedote opinnäytetyöstä

Opinnäytetyön tekijät: Ninni Sormunen & Henna Tarkkonen
 Opinnäytetyön aihe: Omaohjaajatoiminnan kehittäminen
 Koulutusohjelma: Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma
 Tutkinto: Yhteisöpedagogi (AMK)
 Kampus: Joensuun kampus
 Valmistumiskuukausi ja vuosi: 12/2015

OPINNÄYTETYÖ LASTENSUOJELUN ERITYISYKSIKKÖ OIVA TARINAN OMAOHJAAJATYÖN KEHITTÄMISESTÄ

Olemme Humanistisen ammattikorkeakoulun viimeisen vuoden opiskeli joita. Opinnäytetyön tilaajamme on Oiva Tarina. Opinnäyte työn aiheena on omanohjaajatyön kehittäminen. Suoritamme opinnäytetyön 18.8.–24.11.2015 välillä.

Yksikön työtehtävien rajauksesta on kulunut jo aikaa, joten rajauksien päivittämiseksi on tarve. Omaohjaajatyön kuvan selkeyttämisen tarkoituksena on palvella työnantajaa, työntekijää sekä asiakkaita.

Kehittämistulokseen pääsemme haastattelemalla johtoa, työntekijöitä ja asiakkaita. Näin saadaan informaatiota mitä odotuksia asiakkailla, työntekijöillä sekä työnantajalla on omaohjaajuudesta eli mikä toimii ja mikä ei. Näiden tietojen pohjalta nähdään missä asioissa on kehitettävää sekä kuinka omaohjaajatyötä tulisi jatkossa toteuttaa.

Työntekijöille haastattelu toteutetaan syyskuun aikana Webropol kyselylomakkeen avulla. Asiakkaita haastattelemme kasvotusten syyskuun aikana. Asiakkaiden vanhemmille lähetetään haastattelulupalomakkeet tiistaina 25.8.2015. Lupalomakkeen palautus on viimeistään keskiviikkona 9.9.2015. Vanhemmille on ohjeistettu palauttamaan lupalomakkeet Oiva Tarinan henkilökunnalle. Mikäli avaat palautekuoren, jossa on lupalomake toimita se Heidi Puustiselle.

TIEDOTE

8/2015

Opinnäytetyönä toteutetaan konkreettinen tuotos, jossa kerrotaan kuinka omaohjaajatyötä toteutetaan jatkossa. Tuotokseen päivitetään työtehtävät sekä esimerkiksi viikkokeskustelurunko.

Mikäli haluat lisätietoja, ota yhteyttä meihin!

Yhteistyötä odottaen:

Ninni Sormunen ja Henna Tarkkonen

Yhteystiedot:

Ninni Sormunen, 040 xxxx xxx, etunimi.sukunimi@malli.sähköposti

Henna Tarkkonen, 040 xxxx xxx, etunimi.sukunimi@malli.sähköposti

Liite 2: Haastattelulupalomake alaikäisen vanhemmille

ALAIKÄISEN HAASTATTELULUPALOMAKE

8/2015

OPINNÄYTETYÖ LASTENSUOJELUN ERITYISYKSIKKÖ OIVA TARINAN OMAOHJAAJATYÖN KEHITTÄMISESTÄ

Olemme Humanistisen ammattikorkeakoulun viimeisen vuoden yhteisöpedagogi opiskelijoita. Opinnäytetyön tilaajana toimii Oiva Tarina. Opinnäytetyön aiheena on yksikön omaohjaajatyön kehittäminen. Suoritamme opinnäytetyön 18.8.–24.11.2015 välillä.

Yksikön työtehtävien rajauksesta on kulunut aikaa, joten rajausten päivittämiselle on tarve. Omaohjaajatyön kuvan selkeyttämisen tarkoituksena on palvella asiakkaita, työntekijöitä sekä työnantajaa.

Kehittämistulos saavutetaan haastatteleamalla asiakkaita, työntekijöitä ja johtoa. Asiakkaita haastatteleamme kasvotusten syyskuun aikana. Näiden tietojen pohjalta nähdään missä asioissa on kehitettävää sekä kuinka omaohjaajatyötä tulisi jatkossa toteuttaa. Nuorten oma näkemys yksikön omaohjaajatyöstä on erittäin tärkeä osa kehittämistyötä.

Opinnäytetyönä toteutetaan konkreettinen tuotos, jossa kerrotaan kuinka omaohjaajatyötä toteutetaan jatkossa. Tuotokseen päivitetään työtehtävät sekä esimerkiksi viikkokeskustelurunko.

Mikäli haluatte lisätietoja, ottakaa yhteyttä meihin!

Yhteistyötä odottaen:

Ninni Sormunen ja Henna Tarkkonen

etunimi.sukunimi@malli.sähköposti

etunimi.sukunimi@malli.sähköposti

ALAIKÄISEN HAASTATTELULUPALOMAKE

8/2015

ALAIKÄISEN LUPALOMAKE HAASTATTELUA VARTEN

Tämä lupalomake toimii kirjallisena suostumuksena alaikäisen lapsenne osallistumisesta haastatteluun koskien lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarinan omaohjaajatyötä. Haastateltavien henkilötietoja ja haastatteluvastauksia käsitellään luottamuksellisesti, anonyymisti sekä siten ettei henkilö ole tunnistettavissa julkaistussa tekstissä. Selvitystä tehdessä noudatetaan salassapitovelvollisuutta.

Suostumuksellanne annatte luvan haastatteluaineiston käyttöön opinnäytetyössä ja sen julkaisussa. Opinnäytetyö julkaistaan ammattikorkeakoulujen opinnäytetyötietokanta Theseuksessa (www.theseus.fi). Haastatteluluvan allekirjoittaa alaikäisen haastateltavan huoltaja/huoltajat sekä haastateltava itse.

Annan suostumukseni alaikäisen lapsen haastattelua varten.

Osallistun haastatteluun.

Paikka ja aika

Paikka ja aika

Huoltajan/huoltajien allekirjoitus ja nimenselvennys

Haastateltavan allekirjoitus ja nimenselvennys

Palauta tämä lupalomake postitse palautuskuoressa tai tuomalla suoraan OIVA Tarinan henkilökunnalle VIIMEISTÄÄN KE 9.9.2015.

KIITOS!

Liite 3: Asiakkaiden ja työnjohdon haastattelurungot

Haastattelurunko asiakkaiden yksilöhaastatteluun:TAUSTATIEDOT:

Kuinka pitkään olet asunut OIVA Tarinassa?
Kuinka monta omaohjaajaa sinulla on ollut tänä aikana?

MITÄ TULEE ENSINNÄISENÄ MIELEEN SANASTA...

1. omaohjaaja
2. oma elämä
3. vanhempien ja omaohjaajan yhteistyö
4. luottamus
5. viikkokeskustelu
6. Tarinan työntekijät

OMAOHJAAJATYÖ:

Millainen on sinun omaohjaaja tai omaohjaajat?
Mitä odotuksia sinulla on omaohjaajasta? Millainen on hyvä omaohjaaja?
Onko omaohjaajalle helppo puhua? Millaisissa asioissa ja millaisissa ei?
Onko mielestäsi hyvä, että nuorella on kaksi omaohjaajaa? Miksi on tai miksi ei?
Olisiko mielestäsi mukava viettää enemmän aikaa omaohjaajan kanssa?
Kuinka suoritate viikkokeskustelun?
Haluaisitko, että viikkokeskustelu suoritettaisiin toisin, miten?
Onko viikkokeskustelu mielestäsi tärkeä?
Mitä mielestäsi viikkokeskustelussa tulisi käydä läpi?
Mitkä asiat mielestäsi on omaohjaajan tehtäviä?
Mikä on omaohjaajan merkitys sinulle?

TYÖN KEHITTÄMINEN:

Mikä mielestäsi toimii omaohjaaja työssä tällä hetkellä?
Kerro omin sanoin omaohjaajatyön plussat ja miinukset.
Kehittäisitkö jotenkin omaohjaajatyötä?
Jos olet asunut muualla laitoksessa eroavatko omaohjaa ja käytännöt OIVA Tarinaan? Miten?

Haastattelurunko työjohdon teemahaastatteluun:

TAUSTATIEDOT:

Kertokaa lyhyesti koulutustaustastanne.

Kuinka olette päätyneet töihin yksikköön ja mihin työtehtäviin?

OMAOHJAAJUUS:

Oletteko itse toimineet koskaan omaohjaajana asiakkaalle?

Kuinka omaohjaajatyötä tehdään yksikössänne?

Kuinka omaohjaajatyöhön perehdytetään? Kuka sen toteuttaa?

Onko mielestänne omaohjaajatyö tärkeä osa nuoren kasvatusta? Perustelkaa.

Kuinka mielestänne asiakkaat suhtautuvat omaohjaajatyöhön?

AMMATILLISET KÄYTÄNNÖT:

Kuinka ja millä perustein asiakkaalle määräytyy omaohjaajat yksikössänne?

Onko yksikössänne selkeät ohjeistukset miten omaohjaajatyötä tulisi toteuttaa?

Perustele.

Saako omaohjaajat tukea moniammatillisessa työyhteisössä, miten?

Kehittääkö omaohjaajatyö mielestänne työntekijöiden ammatillisuutta?

Onko omaohjaajien yhteydenpito vanhempiin yksikössänne mielestänne riittävä?

TYÖN KEHITTÄMINEN:

Mikä mielestäsi toimii omaohjauksessa yksikössänne?

Mitä kohtia mielestäsi tulisi kehittää, tarkentaa ja kuinka?

Mitä luulet nuorten haluavan kehittää omaohjaajatyössä?

Webropol kysely työntekijöille:

TAUSTATIEDOT:

1. Kerro lyhyesti omasta koulutustaustasta.
2. Kuinka monta omaohjattavaa sinulla on ollut viimeisen vuoden aikana?

OMAOHJAAJUUS:

1. Miten sinä määrittelisit omaohjaatyön, mitä se on?
2. Mitä omaohjaajatyöhön kuuluu yksikössänne?
3. Onko mielestäsi omaohjaajatyö tärkeä osa nuoren kasvatusta? Perustele.
4. Koetko omaohjaajatyön tärkeäksi osaksi omaa työtäsi? Perustele.
5. Kuinka mielestäsi asiakkaat suhtautuvat omaohjaajatyöhön?

AMMATILLISET KÄYTÄNNÖT:

1. Kuinka ja millä perustein asiakkaalle määräytyy omaohjaajat yksikössänne?
2. Kuinka sinut perehdytettiin omaohjaajatyöhön?
3. Onko yksikössänne selkeät ohjeistukset miten omaohjaajatyötä tulisi toteuttaa? Perustele.
4. Kuinka itse toteutat omaohjaajatyötä?
5. Kehittääkö omaohjaajuus omaa ammatillisuuttasi?
6. Saatko omaohjaajatyössä tukea moniammatillisessa työyhteisössä, miten?
7. Onko omaohjaaja parien kommunikointi ja tiedotus sinun kohdallasi riittävää? Perustele.
8. Onko omaohjaajien yhteydenpito vanhempiin yksikössänne mielestäsi riittävää? Perustele.

TYÖN KEHITTÄMINEN:

1. Antavatko koulutuksesi, osaamisesi sekä perehdytys riittävät edellytykset omaohjaajatyön toteutukseen? Perustele.
2. Mikä mielestäsi toimii omaohjauksessa yksikössänne?
3. Mitä kohtia mielestäsi tulisi kehittää, tarkentaa ja miten?
4. Mitä luulet nuorten haluavan kehittää omaohjaajatyössä?

Liite 5:

Tuotos: Omaohjaaja nuoren tukena
opas omaohjaajatyöhön lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarinassa

Omaohjaaja nuoren tukena

Opas omaohjaajatyöhön
lastensuojelun erityisyksikkö
OIVA Tarinassa

Tekijät: Ninni Sormunen ja Henna Tarkkonen

Graafinen suunnittelu: Ninni Sormunen ja Henna Tarkkonen

Opas on tehty osana Humanistisen ammattikorkeakoulun, Joensuun kampuksen kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelman opinnäytetyötä lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarinalle.

Lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarina
Tarinaharjuntie 47 rak. 5
71800 Siilinjärvi

Sisältö

Lukijalle	4
1 LUKU: Mitä omaohjaajatyö on?	5
2 LUKU: Omaohjaajatyön perusta	7
3 LUKU: Omaohjaajan työtehtävät OIVA Tarinassa	10
4 LUKU: Menetelmiä omaohjaajatyöhön	11
4.1 Kirje omaohjaajalta nuorelle	11
4.2 Ajatuskartta	12
4.3 Päiväkirja menetelmä	13
4.4 Yksikin sana riittää!	14
4.5 Sateenvarjo menetelmä	15
5 LUKU: Vinkkejä ja linkkejä omaohjaajatyöhön	17
Loppusanat	26
LÄHTEET	27
LIITTEET	28
LIITE 1: Sateenvarjo	28

LUKIJALLE

Tämä opas on tehty omaohjaajatyön tueksi lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarinan työntekijöille. Oppaassa perehdytään omaohjaajatyöhön, sen perustaan sekä menetelmiin, jotka voivat helpottaa omaohjaajatyötä. Lisäksi oppaan lopussa on vinkkejä ja linkkejä kuinka omaohjaajatyötä voisi kehittää ja osaamista yksilön kohtaamisen lisätä.

Lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarina on osa OIVA Riihi Oy: toimintaa. OIVA Riihi Oy on tarjonnut vuodesta 2001 lähtien psykiatrisia, sosiaalisia sekä ammatillisia palveluja lastensuojelun- ja mielenterveysasiakkaille sekä heidän perheilleen. Oiva Riihi Oy:n toimintaan kuuluu neljä yksikköä, jotka sijaitsevat Kuopiossa, Iisalmessa, Siilinjärvellä ja lisäksi toimintaan kuuluu avotyö, joka jalkautuu koko Pohjois-Savon alueelle. Lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarina tarjoaa kuntouttavaa kasvatusta erilaisissa kasvun ja kehityksen haasteissa oleville lapsille ja nuorille, joilla voi olla oireilua kuten mielenterveysongelmia, käytöshäiriöitä, itsetuhoisuutta tai koulunkäyntivaikeuksia.

Jokaisella lapsella ja nuorella OIVA Tarinan yksikössä on kaksi omaohjaajaa, joiden kanssa tehtävä työ on suunnitelmallista ja tavoitteellista. Lastensuojelun työkentällä omaohjaajatyön toteuttaminen on arkipäivää ja yksi työmenetelmistä. Omaohjaajasuhde on sijoitetun kehityksen ja hyvinvoinnin kannalta nuoren edun mukaista. Omaohjaajuudesta lastensuojelutyössä ei ole juurikaan tutkimuksia tai määritelmiä vaan menetelmä on aiemmin siirtynyt tietona työntekijältä toiselle. Omaohjaajatyö on tärkeä osa sijoitetun nuoren kasvatusta ja tämän takia on tärkeä päivittää omaohjaajatyön mallia. Tämän tarpeen vuoksi luotiin tämä opas.

Tämän oppaan ovat koonneet Humanistisen ammattikorkeakoulun yhteisöpedagogi opiskelijat Ninni Sormunen ja Henna Tarkkonen. Oppaan teko on ollut osa opiskelijoiden opinnäytetyötä, jonka tilaajana toimi lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarina.

Oivallisia lukuhetkiä ja onnistumisia tärkeään työhönne!
Ninni Sormunen & Henna Tarkkonen

1 LUKU

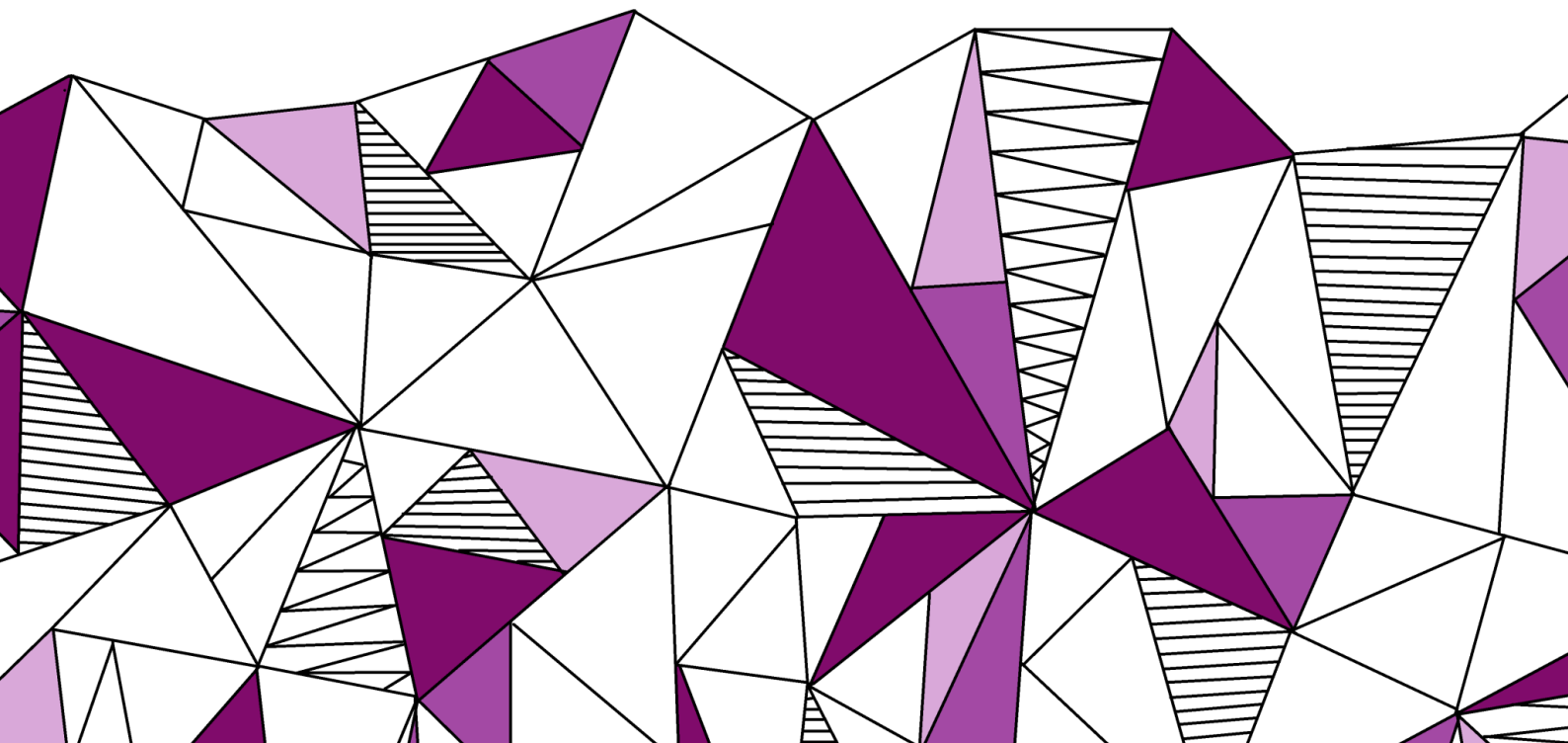
Mitä omaohjaajatyö on?

Monissa lähdemateriaaleissa puhutaan omaohjaajuuden sijasta omahoitajuudesta. Omahoitajuus käsitteellä tarkoitetaan samaa kasvatukseen menetelmää mitä omaohjaaja toteuttaa. Tässä oppaassa käytetään omaohjaajuus termiä omahoitajuuden sijaan, mutta lähteinä käytetään myös teoriatietaa omahoitajuudesta. Omahoitaja käsite antaa helposti mielikuvan, että asiakas tarvitsee hoidollista apua. Lastensuojelulaitoksessa asiakkaat eli nuoret eivät välttämättä tarvitse lainkaan hoidollista apua vaan nimenomaan ohjaamista, kasvattamista sekä huolenpitoa. Tämän vuoksi omaohjaaja nimike kuvaa paremmin lastensuojelulaitoksessa toteutettavaa työtä. Omaohjaajatyölle ei ole mitään omaa lakia tai määräyksiä, jonka mukaan ohjaustyötä tulisi toteuttaa ja mitä sen tulisi sisältää.

Menetelmän tarkoituksena on yksityisen lapsen tai nuoren suunnitelmallinen ja järjestelmällinen kasvattaminen ja hoitaminen laitoksessa. Laitoksen työnjaon perusteella omahoitajalla on tietyissä rajoissa vastuu lapsen tai nuoren kasvattamisesta. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 101.) Omahoitajan tehtäviä ovat esimerkiksi lapsen kotoutumisen tukeminen, kun lapsi saapuu laitokseen, kokonaiskuvan muodostaminen asiakkaan sen hetkisestä ja aikaisemmasta elämästä ja sen kasvu ympäristöstä, yhteydenpito viranomaisverkostoihin sekä ylipäätensä lapsen arjen rakentaminen laitoksessa. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2015.) Omahoitaja ei työskentele yksin, vaan tekee yhteistyötä muiden työntekijöiden ja lapsen hoidossa tarvittavien asiantuntijoiden kanssa. Kaikki työntekijät osallistuvat nuoren kasvatukseen olemalla päivittäisessä vuorovaikutuksessa nuoren kanssa ja tekemällä hänen kanssaan tarvitsemiaan arjen askareita. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 101.)

Omaohjaaja on lapselle tuki ja turva sekä usein on myös lapselle kaikkein läheisin ihminen. Omaohjaajan rooli on olla helposti lähestyttävä ja turvallinen aikuinen sekä kiinnekohta lapselle. Omaohjaajan tulee osata havainnoida, arvioida ja tulkita lapsen tarpeita sekä tunteita riittävän herkästi. Tällöin tulee myös pystyä kohtaamaan lapsi omana itsenään, löytää lapsesta hyviä asioita sekä kannustaa puhumaan vaikeistakin asioista. Omaohjaaja toimii ikään kuin vanhemman roolissa, mutta tarkoituksena ei ole viedä vanhemman asemaa. Omaohjaajalla tulee olla vanhemman tavoin lasta koskevien asioiden langat käsissään. Omaohjaajalla on tärkeä rooli vanhempien ja lapsen välisessä yhteydenpidossa sekä olla hyvät yhteistyötaidot erilaisten sidosryhmien kanssa toimimiseen. Lapsen hoito- ja kasvatusprosessissa omaohjaajalla on merkityksellinen osuus lapsen laitossijoituksen tuloksellisuuden kannalta. Omaohjaajasuhde alkaa, kun lapsi saapuu laitokseen ja päättyy, kun lapsi lähtee laitoksesta. Tähän aikavälille mahtuu paljon tärkeitä kasvatuksellisia ja hoidollisia tilanteita, elämää sekä useita erilaisia neuvotteluja ja kokouksia. (Aho 2009, 83–83.)

Omahoitajasuhde on henkilökohtainen aikuisen ja nuoren välinen tunnesuhde, jossa nuori voi korjata niitä tunnekokemuksia, jotka ovat vaikeuttaneet hänen kehitystään. Aikuisen rooli tässä suhteessa on tarjota turvallisuutta, huolenpitoa ja luotettavuutta. Aikuinen on nuorelle samaistumisen kohde. Kehitysvaiheensa mukaisesti nuoren tehtävä on käyttää aikuista hyväkseen voiman lähteenään omassa kasvussa. Nuori kiintyy sellaiseen aikuiseen, joka suhtautuu häneen hyväntahtoisesti, ymmärtää häntä ja tyydyttää hänen tarpeitaan. (Kyrönseppä 1993, 101–103.)

2 LUKU

Omaohjaajatyön perusta

Vuorovaikutustaitoja pidetään usein epämääräisenä ammattipätevyyden taitoalueena. Niitä pidetään ikään kuin itsestäänselvytenä tai toissijaisena ammattitaitona. Vuorovaikutusta ei mielletä taitona, jota voi kehittää ja oppia. Liian usein oletetaan, että vuorovaikutuksen hallitsee, kun sen vain mainitsee puheessa tai kirjoituksessa. Tyypillistä on esimerkiksi korostaa asiakkaan kunnioitusta, mutta todellista sisältöä ei sanalle osata antaa. Tällöin ammattitaitovaatimus ei toteudu käytännössä. (Vilen & Leppämäki & Ekström 2002, 21.)

Onnistunut omaohjaajatyö edellyttää hyvää sanallista vuorovaikutusta nuoren ja omaohjaajan välillä. Omaohjaajan työssä myös sanattomaan viestintään tulee kiinnittää erityistä huomiota. Omaohjaaja on asiakkuuden alusta asti vuorovaikutuksessa nuoren kanssa. Tämä ei kuitenkaan takaa kielellistä kommunikointia nuoren osalta, joten omaohjaajan tulee osata myös lukea ja havainnoida nuoren sanatonta viestintää kuten ilmeitä, eleitä ja kehonkieltä.

Omaohjaajatyö perustuu pitkälti vuorovaikutustaitoihin, koska ilman vuorovaikutusta sekä dialogisuutta mahdollisuutta työn toteuttamiselle ei ole. Ammatillisessa vuorovaikutuksessa kuuntelemisen ja puhumisen lisäksi tarvitaan myös läsnäoloa, empaattisuutta ja tilan antamista. Ammatillaisen tulee olla myös jämäkkä monenlaisissa tilanteissa sekä pystyä sanomaan miten nuoren tulisi toimia. (Helsingin diakoniaopisto, 2015.) Ammatillinen vuorovaikutus on monitahoinen taito, jonka taustalla on oppimista ja tietoa. Se voi olla vaikuttamista, jakamista, tiedon hankkimista ja asioiden eteenpäinvientiä. Ammatillinen vuorovaikutus on viestimistä ilmeillä, sanoilla, eleillä tai vaikka toiminnan kautta. Se on myös toisen toiminnan havainnoimista esimerkiksi sairaan ihmisen ilmeiden

ja eleiden seuraamista, silloin kun ihminen ei itse kykene kertomaan kivuistaan tai omasta itsestään. (Vilén ym. 2002, 21.)

Ammatilliseen vuorovaikutukseen ja sen ylläpitämiseen tarvitaan jatkuvaa kiinnostusta työhön sekä mahdollisia lisäkoulutuksia. Kouluttautuminen on jopa välttämätöntä, sillä sitä mukaa, kun yhteiskunta muuttuu, niin myös vuorovaikutuksen sekä dialogin keinot muuttuvat. Yhteiskunnan muutokset heijastuvat nopeasti nuoriin, jonka vuoksi myös ammattilaisten tulee olla ajan hermolla.

Vuorovaikutuksellisen tukemisen tavoitteena on tukea ja kuunnella jo asiakkaalla olevia voimavaroja sekä auttaa ratkomaan päivittäisessä elämässä olevia ongelmia ja näin synnyttää kokemus voimaantumista (Vilén ym. 2005, 23). Voimaantuminen on ihmisen sisäinen prosessi, joka on samalla myös sosiaalinen prosessi. Voimaantumisen keskeisin ajatus on se, että voimaantuminen lähtee ihmisestä itsestään. Prosessi on henkilökohtainen, eikä voimaa voi vain antaa. Voimautumisprosessia voi kuitenkin tukea antamalla sille mahdollisuus. Se ei ole pysyvä olotila vaan voimaantuminen vaihtelee erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Sisäinen voimaantuneisuus ei katoa kokonaan vaan sen voi aina löytää uudelleen. (Vernerinet 2014.)

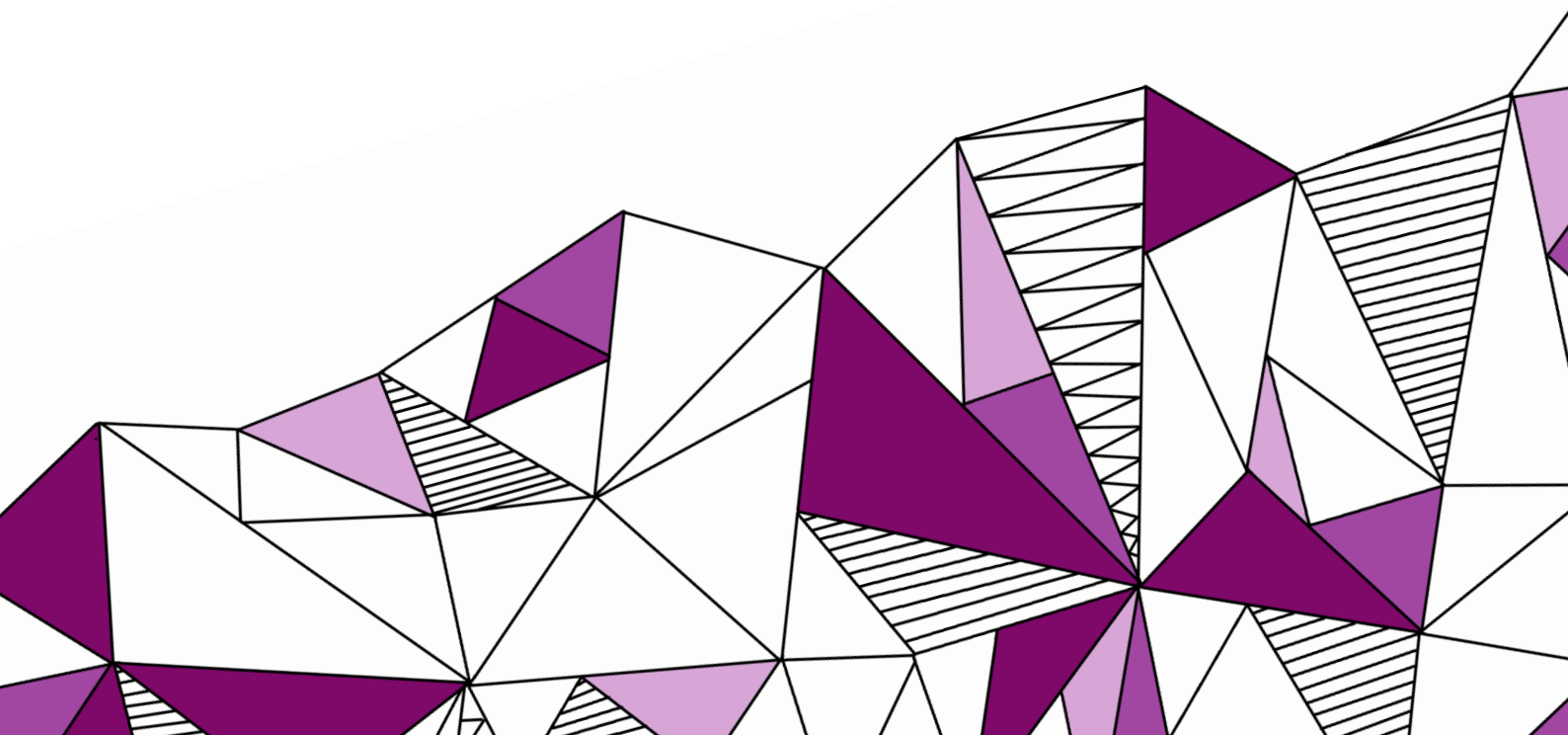
Auttaja pyrkii omien ammatillisten valmiuksien pohjalta tukemaan asiakasta vuorovaikutuksellisin keinoin. Vuorovaikutuksellisessa tukemisessa kokemusten yhdessä kokeminen ja jakaminen on tärkeää. Tämä voi tapahtua keskustellen yksilöllisesti tai esimerkiksi vertaistukiryhmässä. (Vilén ym. 2005, 23–26.) Myös omalla heittäytymisellä on suuri merkitys omaohjaajatyön toteutumiselle. Joskus omaohjaajan omalta mukavuusalueelta poistuminen nuoren läsnä ollessa voi edesauttaa nuoren ja omaohjaajan luottamuksen syntymistä tai vahvistumista. Siinä hetkessä nuori voi kokea samaistumista sekä kokea itsensä tärkeäksi. Nuorelle voi olla merkityksellistä, että hän näkee omaohjaajan laittavan itsensä likoon ja haastavan itseään nuoren nähden. Nuori oppii tällöin, että kaikkien täytyy ylittää itsensä ja mennä joskus oman mukavuusalueen ulkopuolelle. Nuori voi tarvita paljonkin tai jatkuvaa vakuuttelua siitä, että omaohjaaja haluaa auttaa ja tukea nuorta.

Luottamuksen rakentaminen omaohjaajatyössä onkin yksi tärkein asia, niin kuin missä tahansa ihmissuhteessa. Vaikka henkilökemiat eivät aina kohtaisikaan täysin nuoren ja omaohjaajan välillä on

tärkeää, että omaohjaaja jatkaa ammatillisen vuorovaikutuksen keinoin luottamuksen rakentamista. Ilman luottamusta vuorovaikutus jää hyvin pintapuoliseksi, joka voi haitata kasvatuksen tukemista ja nuoren kehittymistä. Osa omaohjaajan ammatillisuutta on ottaa henkilökemioiden haasteet puheeksi ja miettiä yhdessä työryhmän kanssa ratkaisuja niihin.

Omaohjaajan antama tuki on loppujen lopuksi lyhyt kestoista tukemista, jossa tehdään yhdessä asiakkaan kanssa johtopäätöksiä sekä päätelmiä, mutta ei pitkälle vietyjä analyyseja tai tulkintoja. Tämän tasoinen tukeminen on arjen kasvatusta, neuvojen antamista ja ohjaamista, joka erottaa vuorovaikutustyön psykoterapiasta. Mikäli tämän tason tukeminen ei ole riittävää, niin on osa omaohjaajan ammatillisuutta ottaa asia esille.

Omaohjaajatyössä nuoren omien mielenkiinnon kohteiden ja vahvuuksien kartoittaminen sekä niiden korostaminen on tärkeää. Omaohjaajan tulee osata hyödyntää nuoren omia vahvuuksia kasvun ja kehityksen tukemisen vuoksi. Tällä tavoin tavoitellaan nuoren kokonaisvaltaista sosiaalista vahvistamista. Sosiaalinen vahvistaminen on kokonaisvaltaista elämänhallinnan tukemista, moniammatillista yksilön ja yhteisön hyvinvoinnin, vaikuttamisen ja osallisuuden kokemusten ammatillista ohjaustyötä. Sosiaalinen vahvistaminen voi olla esimerkiksi varhaista puuttumista sekä korjaavia toimia. Päättävänä on sosiaalinen vahvistuminen, joka on kokemuksena subjektiivinen ja voimaannuttava. Toisena päättävänä sosiaalisessa vahvistamisessa on parempi elämä, jonka prosessiin vapaaehtoiset sekä ammattilaiset pyrkivät tarttumaan eri tavoin (Mehtonen 2011. 13).

3 LUKU

Omaohjaajatyö OIVA Tarinassa

Lastensuojelun erityisyksikkö OIVA Tarinassa omaohjaaja on nuoren asioista vastaava ohjaaja. Omaohjaajatyö toteutetaan parityöskentelynä. MilaPro konsernilla on käytössä toiminnanohjausjärjestelmä, jonne on koottu tarvittava perehdytysmateriaali. Uuden työntekijän perehdytys omaohjaajatyöhön toteutuu työjohdon ja omaohjaajaparin opastuksella. Omaohjaajat pyritään valitsemaan siten, että nuorella olisi sekä mies- että naisohjaaja ja heidän osaamisalueet palvelisi parhaiten nuoren tilannetta. Tarkoituksena löytää pysyvät aikuiset omaohjaajiksi. Työn tarkoituksena on luoda pysyvyyttä nuoren ihmissuhteisiin, luottamusta sekä edesauttaa kiintymyssuhteen luomista. Omaohjaajatyön tukena OIVA Tarinassa on tiimikokoukset, joissa käydään nuoren sen hetkinen tilanne ja kehittämiskohdat työyhteisön kanssa yhdessä lävitse. Alle on koottu OIVA Tarinan omaohjaajan työtehtävät lyhykäisyydessään:

- Nuoren asioista vastaava ohjaaja
- Nuoren tutustuttaminen taloon ja perehdytys talon tapoihin
- Nuoren ydintietojen kirjaaminen Nappulaan
- Nuoren pituuden ja painon mittaus sekä kirjaaminen Nappulaan
- Kuntoutussuunnitelman laatiminen ja päivitys
- Seurantamenetelmien valinta ja kriteeristön luominen
- Viikkokeskustelut nuoren kanssa, sen kirjaaminen Nappulaan
- Kuukausikoosteen laadinta sosiaalitoimelle
- Nuoren perhetyö yhdessä kasvatusjohtajan kanssa
- Nuoren kotilomien merkitseminen ruokarahan maksua varten
- Yhteydenpito nuoren asioissa koulun, hoitotahon, sosiaalitoimen yms. kanssa nuoren arjen asioissa
- Osallistuminen asiakassuunnitelmiin yhdessä kasvatusjohtajan kanssa
- Osallistuminen nuoren palavereihin, lääkärikäynteihin yms.

4 LUKU

Menetelmiä omaohjaajalle

Tähän lukuun on koottu menetelmiä, joita voidaan käyttää omaohjaajatyössä nuoren kanssa työskennellessä. Menetelmillä halutaan helpottaa tutustumista sekä vuorovaikutusta nuoren ja omaohjaajan välillä. Menetelmät ovat yksinkertaisia, jotta niiden toteutus lastensuojelutyön hektisyydestä huolimatta on helppo toteuttaa. Omaohjaajan tulee arvioida, mikä menetelmä palvelee omaohjattavaa nuorta parhaiten. Menetelmiä on mahdollista syventää tai muokata omien tarpeiden mukaisiksi.

4.1 Kirje omaohjaajalta nuorelle

Tarkoitus: Tutustuminen sekä luottamuksen rakentaminen
Kohderyhmä: Uudet asiakkaat

Asiakkaan vastaanottaminen sijoituspaikkaan on tärkeä osa asiakassuhteen alkamista. Siinä hetkessä nuori luo ensivaikutelman sijoituspaikasta sekä nuorelle määrätyistä omaohjaajista. Sopeutumisen ja luottamuksen rakentamisen kannalta tämä vaihe on ensiarvoisen tärkeä. Nuorelle saapuminen sijoituspaikkaan voi olla vastahakoista sekä jännittävää. Siksi on merkityksellistä, että vastaanottamiseen panostetaan ja se toteutettaisiin suunnitelmallisesti. Tässä tukena voivat olla kattavat esitiedot nuoresta, taloon tutustuminen ja perehdyttäminen sekä esitietolomake, joka täytetään yhdessä nuoren kanssa.

Kaikkien nuorten kanssa tutustuminen ei lähde etenemään keskustelemalla. Näissä tilanteissa tulisi löytää keino, jolla nuorelle välitettäisiin tunne siitä, että nuorta todella halutaan auttaa. Yksi menetelmä tutustumisen käynnistämiseksi voi olla kirje

omaohjaajalta nuorelle. Omaohjaaja kirjoittaa kirjeen nuorelle, jossa hän kertoo esimerkiksi itsestään ja esittää kysymyksiä nuorelle. Kirjeen tarkoitus on olla nimenomaan henkilökohtainen omaohjaajan ja nuoren välinen keino tutustumiseen. Kirjeessä omaohjaaja voi kertoa kokemuksiaan saapuessaan itse töihin Tarinaan, kertoa talon tavoista, aikatauluista, omaohjaajatyöstä sekä kuitenkin tärkeimpänä kertoa itsestään ja esimerkiksi omista mielenkiinnon kohteista. Lisäksi omaohjaaja voi esittää kysymyksiä, jotka johdattelivat nuorta kertomaan itsestään, perheestään, tilanteestaan, tuntemuksistaan ja elämästään ylipäätensä. Omaohjaajan omien tuntemuksien ja havaintojen pohjalta voidaan jättää kirjeeseen vastaaminen nuorelle vapaaehtoiseksi tai vaihtoehtoisesti voidaan esittää toive, että nuori vastaisi kirjeeseen. Mikäli nuori ei vastaisi kirjeeseen, se todennäköisesti herättelee nuorella ajatuksia, joita voi myöhemmin käydä keskusteluissa ilmi. Ajan säästämisen vuoksi omaohjaaja voi tarvittaessa säilyttää nuorelle tehdyn kirjeen kopion alustavana pohjana jatkossa toteutettavan omaohjaajatyön tueksi. Kirje voi olla ensimmäinen askel luottamuksen rakentumiseen sekä kommunikoinnin lukkojen avaamiseen.

4.2 Ajatuskartta elämästä

Tarkoitus: Tutustuminen ja verkostojen kartoittaminen

Kohderyhmä: Kaikki sijoitetut nuoret

Ajatuskartta elämästä menetelmän tarkoituksena on tutustuminen nuoreen tai jo asettuneen nuoren elämän palikoiden tiedostaminen sekä niistä puhuminen. Tarkoituksena on, että nuori kartoittaa etenkin itselleen tärkeitä yhteisöjä sekä niihin liittyviä asioita. Ajatuskarttaan omaohjaaja voi määritellä isoimmat otsikot, jotka ovat nuoren kehityksen tai tukemisen kannalta tärkeitä siinä hetkessä. Tällaisia otsikoita voivat olla esimerkiksi perhe, vapaa-aika, ystävät, koulu, tulevaisuus tai OIVA Tarina. Ajatuskartta voidaan tehdä nuoren kanssa yhdessä tai omaohjaaja voi ohjeistaa tekemään ajatuskartan itsenäisesti. Mikäli omaohjaaja kokee, että nuori kykenee itsenäiseen työskentelyyn ja se on hänelle luontevampi tapa, niin nuori voidaan ohjeistaa tekemään ajatuskartta esimerkiksi seuraavalle viikkokeskustelu kerralle.

Tämä menetelmä voi olla hyödyksi silloin, kun halutaan konkreettisesti tehdä jotain nuoren kanssa keskustelun lisäksi. Nuorta voi kannustaa tekemään omanlaisensa ajatuskartan esimerkiksi itse piirtämällä tai lehtileikkeistä kuvia ja tekstejä keräämällä sekä kokoamalla yhdeksi tuotokseksi. Omaohjaaja voi piirtää myös valmiin ajatuskartan nuorelle ja valita esimerkiksi ajatuskuplien teemat valmiiksi.

4.3 Päiväkirja menetelmä

Tarkoitus: Syvempi tutustuminen sekä ajatusten kartoittaminen

Kohderyhmä: Sijoitetut nuoret, jotka ilmaisevat itseään ja ajatuksiaan paremmin kirjoittamalla

Kaikille ihmisille vaikeiden asioiden esille ottaminen ääneen voi joskus tuntua haastavalta tai jopa mahdottomalta. Etenkin nuorille tämä voi olla haasteellista, sillä he elävät elämänsä nivelvaihetta. Tässä elämänvaiheessa nuoret etsivät vielä itseään sekä kohtaavat muutoksia niin elämässään kuin kehossaan kohti aikuisuutta. Joillekin luonnollinen tapa viestiä ja kertoa tuntemuksistaan on kirjoittaminen tai piirtäminen. Keskustelu ja puhuminen omaohjaajan kanssa on tärkeä osa työn onnistumisesta, mutta on tärkeää ottaa huomioon myös muutkin tavat, joilla nuori voi tuoda itseään esille. Arjen rullatessa tutuissa uomissaan sijoituspaikassa nuoren viikkokeskusteluista voi tulla helposti rutiini, jonka seurauksena keskustelu toistaa itseään tai se on merkityksetön. Viikkokeskustelun koittaessa nuori ei välttämättä muista viikon oleellisimpia tuntemuksia ja tapahtumia, joita olisi hyvä käydä omaohjaajan kanssa lävitse. Näihin tarpeisiin päiväkirja menetelmän on tarkoitus vastata. Tarkoituksena on madaltaa nuoren kynnystä ottaa mieltä askarruttavat asiat ja ajatukset esille.

Monelle nuorelle päiväkirjan kirjoittaminen voi olla lapsuudesta tuttu ja mielekäs tapa kirjoittaa omia asioita ja tuntemuksiaan ylös. Tämän vuoksi yksi keino saada nuori kertomaan tunnetiloistaan ja mietteistään sijoituspaikassa, voi olla kirjoittaminen päiväkirjamuodossa. Päiväkirja menetelmän toteutustapa on nuoren

sekä omaohjaajan sovittavissa. Pääideana on, että nuori kirjoittaa tai piirtää ajatuksiaan ja tunteuksiaan päiväkirjaan. Näitä asioita voidaan käydä läpi esimerkiksi siten, että nuori kertoo itse omin sanoin päiväkirjan tuella viikon tapahtumia omaohjaajalle tai siten, että nuori antaa päiväkirjan omaohjaajalle luettavaksi ja omaohjaaja vastaa nuorelle viikkokeskustelun yhteydessä tai kirjallisesti päiväkirjaan kirjoittamalla. Päiväkirja menetelmän voi ottaa käyttöön heti asiakkuuden alkaessa tai sitä voi ehdottaa nuorelle missä tahansa asiakkuuden vaiheessa. Päiväkirjasta voi tulla omaohjaajan ja nuoren yhteinen juttu, joka voi vahvistaa luottamusta sekä omaohjuussuhdetta.

4.4 Yksikin sana riittää!

Tarkoitus: Johdatus keskusteluun

Kohderyhmä: Kaikki sijoitetut nuoret

Omaohjaajatyötä toteuttaessa nuorilta halutaan kuulla rehellisiä ja aitoja mielipiteitä. Aina tämä ei kuitenkaan onnistu kovin helpolla. Nuorta tulee kuitenkin tukea itsensä ilmaisuun. Joillekin nuorille luonteva tapa voi olla kirjoittaminen tai urheilu. Kuitenkin vuorovaikutustyössä nuoren kanssa voi olla haastavaa saada nuoren tunteuksia ilmi tekemisen kautta. Ammatilliseen tukemiseen omaohjaaja tarvitsee myös nuoren kanssa käytyjä keskusteluja. Keskustelu ei myöskään aina lähde lentoon vaan omaohjaaja joutuu työstämään sitä.

Tässä menetelmässä kyse on sanaleikistä, jossa nuori voi sanoa minkä tahansa sanan mikä tulee mieleen sanasta/aiheesta, jonka omaohjaaja on määritellyt. Tarkoituksena on avata keskustelu. Omaohjaaja voi aloittaa keskustelun esimerkiksi näin: "Sano mikä tahansa sana mikä tulee mieleen sanasta...kouluviikko." tai "Mitä tunteita tai tunnetiloja seuraava sana sinussa herättää...kouluviikko". Muita teemoja voi olla hyvin esimerkiksi perhe, ystävät, päivän fiilis, kotiloma, henkinen hyvinvointi. Omaohjaaja voi johtaa tästä yksittäisestä sanasta keskustelua lisäkysymyksillä eteenpäin, jos kokee nuoren olevan ottautuvainen keskustelulle. On kuitenkin tärkeää antaa nuorelle kuva, että yksikin sana riittää kuvaamaan tunnetilaa, tilannetta, teemaa tai aihetta. Yksikin sana

voi kertoa omaohjaajalle nuoren sen hetkisestä olostä todella paljon. Tämä menetelmä on arjen tilanteisiin sopiva ja se ei vaadi tiettyä aikaa, paikkaa tai eikä välttämättä keskittymistä. Tärkeää tässä menetelmässä on kuitenkin pitää sanaleikki helppona ja mielekkäänä nuorelle, jotta nuori ottautuisi samaan myös myöhemmin uudelleen.

4.5 Sateenvarjo menetelmä

Tarkoitus: Elämän osa-alueiden kartoittaminen tai arjen hallitsemisen kartoittaminen

Kohderyhmä: Kaikki sijoitetut nuoret

On tärkeää, että nuori osaa arvioida sekä tiedostaa oman elämänsä osa-alueiden tilanteen sekä kehittämiskohteet. Nuoren voi olla vaikeaa hahmottaa kokonaiskuvaa elämän osa-alueista sekä arjen hallitsemisesta, joten tämä menetelmä on hyvä tuki tehtävälle ajatustyölle. Tämän menetelmän avulla omaohjaaja näkee konkreettisesti nuoren oman näkemyksen elämäntilanteestaan sekä kehittämiskohteista.

Sateenvarjo menetelmän tarkoituksena on nuoren elämänalueiden ja arjen taitojen kartoittaminen ja arvioiminen. Kyseessä on konkreettinen menetelmä, joka toteutetaan yhdessä nuoren kanssa tai nuori voi tehdä sen itsenäisesti paperille. Menetelmässä on ylhäältä päin kuvattu sateenvarjo, joka koostuu sateenvarjon osioista ja ne ovat nimetty valmiiksi. Nuoren tehtävänä on värittää jokaisesta osioista sen verran pintaa, kun hän kokee osa-alueen olevan kunnossa tai hallitsevansa sen hetkessä elämässään. Tavoitteena on, että sateenvarjon osa-alueet olisivat kaikki lähes kokonaan väritettynä ja näin myös elämän osa-alueet olisivat kunnossa. Menetelmä on yksinkertainen, mutta sateenvarjosta näkee helposti millaisena nuori näkee oman sen hetkisen tilanteensa ja elämänsä. Sateenvarjo menetelmän avulla näkee auttaako sateenvarjo elämän sateilta vai täytyykö sen eteen tehdä vielä paljon töitä.

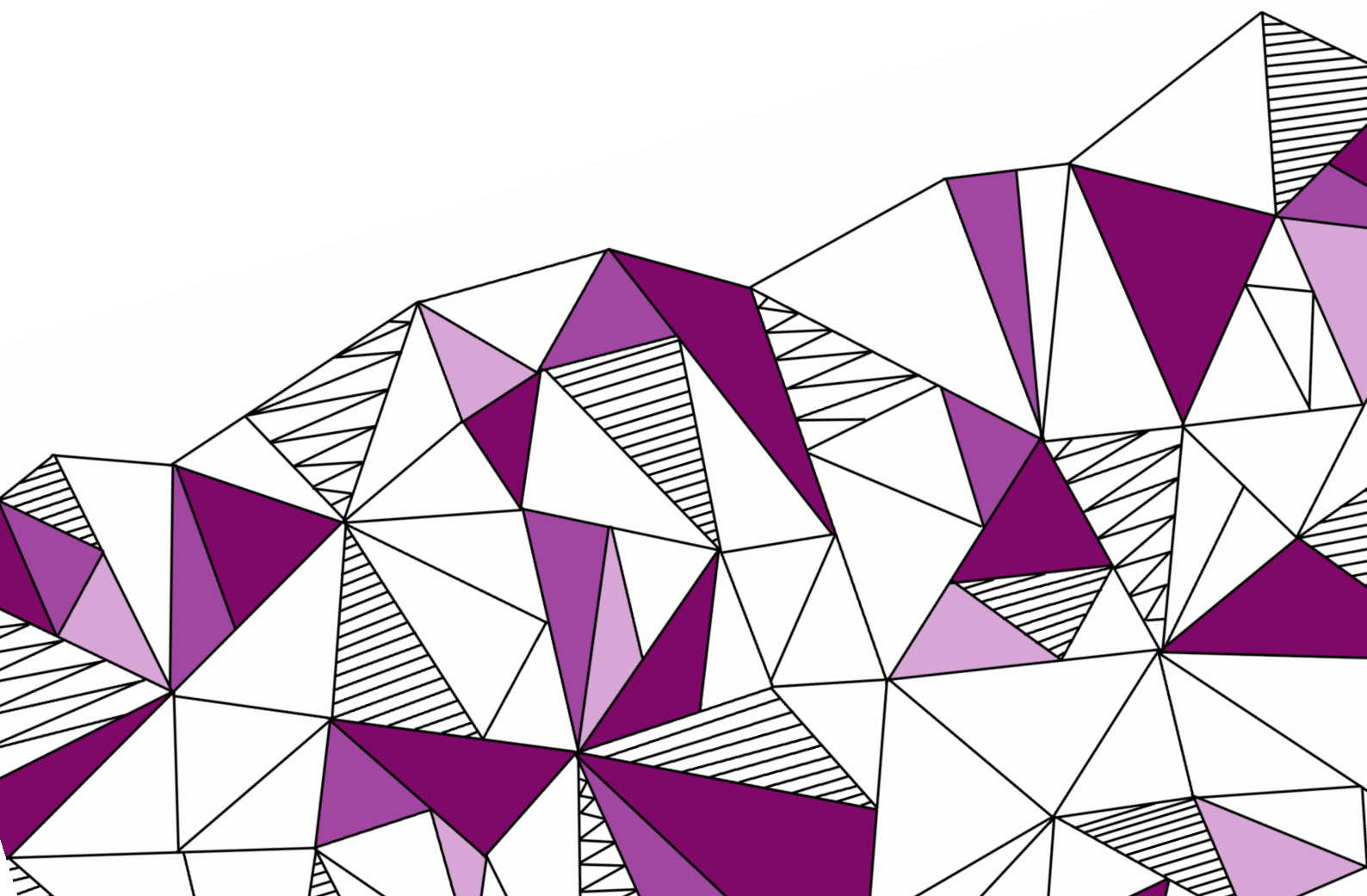
Liitteenä on kaksi erilaista versiota sateenvarjo menetelmästä sekä yksi tyhjä, jonka omaohjaaja voi täyttää niiden osa-alueiden mukaan, joista haluaa tietävän. Toisessa sateenvarjossa käsitellään elämän

eri osa-alueita, jotka ovat: perhe, koulu, vapaa-aika, ystävät, OIVA Tarina, hyvinvointi ja terveys sekä tulevaisuus. Toisessa sateenvarjossa käydään arjen osaamista läpi seuraavien aiheiden läpi: "Minä olen..." sääntöjen ja sopimusten noudattaja, säännöllisen vuorokausirytmien omaava, itseään kunnioittava, avun pyytävä ja vastaanottaja, ihmissuhteiden ylläpitäjä ja kehittäjä, ulkonäköni hyväksyjä koulun kävijä sekä tulevaisuuden suunnittelija.

Arjen hallinnasta voi ottaa huomioon lisäksi seuraavat osa-alueet:

Minä olen...

- raha-asiat osaava
- puhtaudesta huolehtija (hygienia)
- arjen suunnittelija (osaa sopeutua myös haastavampiin elämäntilanteisiin)
- tunteiden tunnistaaja ja hyväksyjä
- omien rajojen tunnistaaja
- itseni rakastaja ja oman seksuaalisuuteni hyväksyjä
- neuvottelutaitojen omaava (ristiriidat)

5 LUKU

Linkkejä ja vinkkejä omaohjaajatyöhön

Tässä osiossa esitellään erilaisia vinkkejä ja linkkejä omaohjaajatyön toteutuksen tueksi. Alalukujen alta löydät kyseiseen teemaan tai aihealueeseen liittyviä sähköisiä materiaaleja sekä kirjoja. Kirjat ovat löydettävissä ja lainattavissa Kuopion kaupungin kirjastoista.

Ohjaustyöstä yleisesti

Onnismaa, Jussi 2007.

Ohjaus- ja neuvontatyö - Aikaa, huomiota ja kunnioitusta.

Helsinki: Gaudeamus.

Ohjaus- ja neuvontatyö - Aikaa, huomiota ja kunnioitusta kirjassa ohjaus ymmärretään ohjattavan ja ohjaajan yhteistyöksi, jossa mietitään ohjattavan päätöksiä, joita hän on tehnyt aiemmin sekä mahdollisuuksia ja elämään vaikuttavia riskejä. Teoksessa käsitellään ohjauksen asiantuntijuutta, vaikuttavuutta, vuorovaikutusta sekä ammattietikkaa. Teos keskittyy työelämän ohjaukseen ja se tuo näkökulmia myös kokeneille ohjaajille.

Ketola, Jari (toim.) 2008.

Menetyksistä mahdollisuuksiin -

Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tukemiseksi.

Jyväskylä: PS-kustannus.

Menetyksistä mahdollisuuksiin - Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tukemiseksi teoksessa pohditaan, miksi huostaanotetuilla lapsilla ja nuorilla on paljon ongelmia kehityksessä. Lisäksi syvennyttään siihen kuinka olla avuksi lapsen tai nuoren kiintymyssuhteen luomisessa,

kuinka arki hoidetaan sekä mitkä ovat ne tekijät, jotka turvaavat nuoren itsenäistymisen omaan elämään.

Jalovaara, Esko 2005.

Tunnetaidot tiedon rinnalle kasvatuksessa.

Tampere: Pilot-kustannus.

Kirjassa Jalovaara kertoo pedagogisista menetelmistä ja niiden arkipäiväistä sekä tehokkaista menetelmistä, joilla saavuttaa emotionaalisia kosketuksia. Jalovaara johdattaa lukijat kasvattamaan tulevia sukupolvia turvallisella mielellä. Teos sisältää tunnetaitojen toiminnallisia menetelmiä, jotka ovat sovellettavissa sellaisenaan tai käytettävissä virikkeeksi uusien harjoitusten kehittämiseen.

Nuorten kanssa työskentelyn tueksi

**Uskomme sinuun - usko sinäkin opas
lastensuojeluun sijoitetun nuoren läheisille ja työntekijöille.**

Aikuisten opas.

http://www.lskl.fi/files/1273/Us_us_aikuisten_opas_netti.pdf

Tämä opas on suunnattu kaikille niille aikuisille, jotka työskentelevät lastensuojeluun sijoitettuja yli 10-vuotiaita lapsia ja nuoria. Oppaassa tarkastellaan sijoitusta lasten näkökulmasta, jonka tarkoituksena on lisätä tietoa ja ymmärrystä sijoitettujen lasten ja nuorten elämäntilanteesta. Oppaassa käsitellään esimerkiksi seuraavia aiheita YK: lasten oikeuksien sopimusta, lastensuojelun sijaishuoltoa monen eri kirjoittajan artikkelissa, selvityksiä ja tsemppauksia sekä kirjeitä nuorilta aikuisille. Tämän oppaan on toimittanut Pesäpuu Ry ja Lastensuojelun keskusliitto.

**Uskomme sinuun - usko sinäkin käsikirja
Eväitä elämään ja tahtoa selvitytymiseen
lastensuojelun käsikirja nuorilta nuorille.**

http://www.lskl.fi/files/1274/Usus_nuorten_kasikirja_nettiin.pdf

Tämä käsikirja on suunnattu kaikille lapsille ja nuorille, jotka on sijoitettu kodin ulkopuolelle. Käsikirja on henkilökohtainen opas lapselle ja nuorelle lastensuojelun maailmaan. Teoksessa kerrotaan esimerkiksi YK:n lasten oikeuksien sopimuksesta, lastensuojelusta mistä siinä on kyse, mitä oikeuksia ja vastuita nuorella on lain

mukaan sekä erilaisia nuorten elämän tarinoita. Lisäksi käsikirjassa on paljon hyödyllistä tietoutta arjen tärkeistä asioista. Opasta voi hyödyntää sijaishuollossa, antamalla oppaan nuorelle itselleen luettavaksi tai tulostaa esimerkiksi hyödyllisiä osioita nuorille itselleen.

**Huolen puheeksi ottaminen ja hyvien käytänteiden dialogi
menetelmäopas nuorten kanssa toimiville**

http://www2.uef.fi/documents/1698243/1698250/2014_10_20_Huolen+puheeksiottaminen.pdf/120f2b78-01e8-41bc-82e8-74fd21c6c1b3

Menetelmäopas käsittelee huolen puheeksi ottamista, huolen vyöhykkeitä sekä dialogisuutta. Oppaassa on menetelmiä ja vinkkejä näiden teemojen työstämiseen.

Erikson, Esa & Arnkil, Tom Erik 2005.

Huoli puheeksi - Opas varhaisista dialogeista.

Helsinki: Stakes Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Tämän oppaan tarkoituksena on madaltaa lasten ja nuorten kanssa toimivien kynnyksiä varhaiseen puuttumiseen, Opas esittelee puheeksioton ennakkomenetelmän. Tämän menetelmän ideana on pyytää huoltajien apua ja yhteistyötä työntekijän huolten vähentämiseksi. Tällöin keskustelun sävy muuttuu toisenlaiseksi, kun muita ei määritellä ongelmallisiksi.

Muistilista nuoren kanssa työskentelyyn, Terveiden ja hyvinvoinninlaitos.

<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/ehkaiseva-lastensuojelu/ehkaisevan-tyon-toteuttaminen/nuoret-ja-ehkaiseva-tyo/muistilista-nuoren-kanssa-tyoskentely>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen lastensuojelun käsikirjasta löytyy hyödyllinen muistilista nuoren kanssa työskentelyyn, josta löytyy tärkeitä asioita, joita tulee ottaa huomioon, kun työskennellään nuorten kanssa. Tämä muistilista voisi olla hyvä tulostaa esimerkiksi työpaikan toimiston seinälle.

Työvälineitä

<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyovalineet>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen lastensuojelun käsikirjaan on koottu työvälineet osio, jossa on paljon erilaisia työvälineitä ja työmenetelmiä lastensuojelutyöhön.

Vastuun portaat

<http://www.kidsskills.org/fin/vastuunportaat/>

Vastuunportaat on vastuuntunnon kehittymistä edistävä tapa puuttua nuorten toimimiseen. Ammatillaiset voivat hyödyntää näitä vastuunportaita käsitellessään nuoren vastuunottoa ja sen askelia. Vastuun portaita ovat: myöntäminen, ymmärtäminen, anteeksipyyntö, sovittaminen, lupaaminen sekä vastuuntunto. Vastuun porrasta klikkaamalla avautuu ohjeistuksia ja esimerkkitapauksia kyseiseen aihealueeseen liittyen.

Hermanson, Elina 2010.

Oonks mä normaali?

Helsinki: Tammi.

Teos on tehty vastaamaan nuorten esittämiin kysymyksiin. Hermanson kertoo omien työkokemusten sekä elämänkokemusten kautta suoria vastauksia ilman lässyttämistä tai aliarvioimista. Teoksen aiheen liittyvät minuuteen, nuoruuteen, kroppaan, seurusteluun, seksiin, raskauteen ja seksitautien ehkäisyyn, aikuisuuteen, hyväksikäyttöön ja väkivaltaan, mielenterveyteen sekä eloon & oloon. Teos antaa alan ammattilaisille myös näkökulmia ja ajatuksia siihen kuinka nuoret asioista voivat miettiä ja mitkä ovat tapoja, joilla asioista voidaan kertoa ja keskustella.

Lusa, Sirpa (toim.) 2000.

Huumeiden käyttäjien kohtaaminen työssä.

Helsinki: Työterveyslaitos.

Opas on tarkoitettu turvallisuus- ja terveystieteen ammattilaisille sekä muille ammattilaisille, jotka voivat kohdata työssään huumeiden käyttäjiä. Siinä käsitellään huumeiden käyttäjien kohtaamisia, jotka voivat käyttäytyä tilanteessa arvaamattomasti tai jopa väkivaltaisesti. Tilanteista keskustelu, harjoittelu sekä näiden ylläpitäminen edesauttaa työturvallisuutta. Oppaassa on lisäksi tapausesimerkkejä, joiden kautta on helpompi sisäistää erilaisia tilanteita.

Holmberg, Tiina 2000.
Lapset ja perheväkivalta.
Helsinki: Lasten keskus.

Opaskirja on tarkoitettu vanhemmille sekä kasvattajille antaakseen käytännön tasolla tietoa perheväkivallan vaikutuksista lapseen. Lisäksi oppaassa kerrotaan auttamisen keinoja sekä mahdollisuuksia aiheeseen liittyen. Opas auttaa käsittelemään lapsen kanssa väkivaltakokemuksia.

Holmberg, Tiina 2003.
Lapset ja vanhempien päihdeongelma.
Helsinki: Lasten keskus.

Tämä opas on tehty lasten näkökulmasta ja tarjoaa apukeinoja lapsen ja perheen auttamiseen. Ideana on kuvata vanhempien päihdeiden käytöstä aiheutuvaa epävarmuutta perheen arkielämään, sen vaikutuksia lapsen kehitykseen sekä käyttäytymiseen. Lisäksi se auttaa ammattilaisia ottamaan päihdeongelma puheeksi lapsen kanssa.

Heinämäki, Liisa 2005.
Varhaista tukea lapselle - työvälineen kehittämiskokous.

Helsinki: Stakes Sosiaali ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus.
 Teos koostuu kehittämiskokouksesta, joka on työväline varhaiskasvatukseen työyhteisölle. Kirja on siis suunnattu nimenomaan varhaiskasvatukseen, mutta kehittämiskokouksessa on paljon hyödyllisiä kysymyksiä työyhteisölle sekä kasvattajalle esimerkiksi vuorovaikutukseen, tuen tarpeeseen, voimavarojen vahvistamiseen, tukitoimien suunnitteluun vanhempien kanssa, moniammatillisen yhteistyön arviointiin sekä kehittämiseen, osaamisen jakamiseen ja vahvistamiseen liittyen.

Tunnekortit

Tunteiden parissa työskentely etenkin nuorten kanssa on monipuolista, mutta samalla haastavaa työtä. Tunteet vaikuttavat ihmiseen kokonaisvaltaisesti ja ne näkyvät ihmisen kehossa sekä koko olemuksessa. Tunteet ohjaavat sosiaalista elämäämme ja edistävät selviytymistä hankalissa tilanteissa. Nuoruuden myllerryksessä tunteiden kokeminen voi olla erityisen voimakasta ja tunteet saattavat vaikuttaa nuoreen erittäin vahvasti.

Seksuaalisuus, seksuaalikasvatus

Seksuaalikasvatusta lastensuojelulaitokseen

<http://www.vaestoliitto.fi/seksuaalisuus/tietoa->

[seksuaalisuudesta/ammattilaiset/seksuaalikasvatusta-lastensuojel/](http://www.vaestoliitto.fi/seksuaalisuus/tietoa-seksuaalisuudesta/ammattilaiset/seksuaalikasvatusta-lastensuojel/)
Väestöliiton sivuilta löytyy koulutusmateriaaleja seksuaalikasvatukseen lastensuojelulaitoksessa. Sivuilta löytyvät koulutusmateriaalit ovat suunnattu ammattilaisille ja nuorille. Materiaalien avulla voidaan pitää seksuaalikasvatus hetkiä nuorille, sekä syventää omaa tietoutta aiheesta.

Väestöliiton nuorten sivut

<https://vaestoliitto-fi.directo.fi/nuoret/>

Väestöliiton nuorten nettisivut on suunnattu alle 20 vuotiaille nuorille, jotka haluavat saada tukea ja apua seksuaaliterveyteen. Sivulta löytyy verkkopalveluja ja tietoa, joiden avulla nuoret itse voivat ottaa selvää seksuaaliterveyteen liittyvistä asioista.

Hyvärinen, Salla & Alkio, Paula (toim.) 2009.

Eikö se kuulu kenellekkään?

Rohkene kohdata seksuaalisesti kaltoinkohdeltu nuori.

Helsinki: VL-Markkinointi Oy.

Kirjan tarkoituksena on tuoda nuorten kanssa työskenteleville ammattilaisille keinoja ja valmiuksia seksuaalisesti kaltoin kohdellun nuoren kohtaamiseen. Mukana on konkreettisia keinoja ja neuvoja nuoren sekä perheen auttamiseksi. Työntekijä voi olla haastavaa kohdata nuori, mikäli ammattilainen kokee avuttomuutta tai omat tunteet vaikeuttavat aiheen tarkastelua. Tämän vuoksi on tärkeää tarkastella myös rikosprosessia, seksuaalisen kaltoinkohtelun ennaltaehkäisyä, turvataitojen opetteluun internetin vaaroja ja työntekijän omaa jaksamista.

Brandt, Pia & Korteniemi-Poikela, Erja & Cacciatore, Raisa & Huovinen Maarit 2004.

Hei beibi, mä oon tulta! Nuoren oma seksikirja.

Helsinki: WSOY.

Teos on nuorten oma seksikirja, josta on hyötyä myös ammattilaisille. Kirja on tehty seksiin liittyvää salamyhkäisyyttä, epätietoisuutta sekä pornoteollisuuden vääristämiä roolimalleja vastaan. Kirjassa käsitellään seksuaaliseen kehitykseen, seksuaalisuuden iloihin,

riskeihin sekä itsensä vastuun kantamiseen liittyviä asioita hyvin suorasanaisesti lävitse. Kirjaa lukemalla ammattilainen näkee mitkä asiat ovat nuorille haastavia ja kuinka nuorelle voi kertoa esimerkiksi itseensä tutustumisesta tai itsetyydytyksestä, kuukautisista tai muista naisten asioista kuten gynekologi käynnistä, syömishäiriöistä sekä turvallisesta seksistä tai sen vaaroista.

Taiteen kautta nuorten tukeminen

Lehtileike kollaasi omasta elämästä

Mikäli nuori tykkää ilmaista itseään taiteen kautta, niin nuorelle voi ehdottaa lehtileike kollaasin tekemistä omasta elämästä. Tätä kautta omaohjaaja sekä nuori voivat päästä nuoren ajatuksiin sekä tärkeisiin asioihin sisälle taiteen kautta. Lehtileike kollaasin nuori voi toteuttaa itsenäisesti tai yhdessä omaohjaajan kanssa samalla keskustellen. Omaohjaajan tulee panostaa lehtileike kollaasin toteuttamiseen siten, että työntekijä etsii nuorelle (miehellään nuorille suunnattuja) lehtiä, joista nuori leikkaa itselleen, omaan elämään tai omaan mielialaan liittyviä kuvia ja tekstejä. Omaohjaaja voi kannustaa nuorta ripustamaan lehtileike kollasin seinälleen.

Voimauttava valokuvaus

<http://www.voimauttavavalokuva.net/menetelma.htm>

Voimauttavan valokuvan menetelmä on 2000-luvun alusta levinnyt vähitellen kaikkeen sosiaali-, terveys- ja opetusalojen moniammatilliseen työhön ja työyhteisöjen kehittämiseen, mutta sen sielu on edelleen sen syntysijoilla lastensuojelussa: mitä vakavasti kaltoin kohdeltu ihminen tarvitsee tullakseen arvokkaaksi, osalliseksi ja voidakseen liittyä toisiin ihmisiin? Lapsi ei voi oppia niitä taitoja, joita itsen rakastaminen ja vastavuoroisen ihmissuhteen rakentaminen vaativat, jos ei ole saanut olla ensin jollekin niin rakas, että myös omalla vastarakkaudella on hänelle merkitystä. Toisiin liittymistä ja luottamusta ei voi oppia, jos joutuu olemaan vain kasvatuksen tai interventioiden kohteena.

Voimauttavan valokuvan menetelmä perustuu lähtökohtaan, jossa korjaavat asiat tapahtuvat liittymisen kokemuksessa toisiin ihmisiin. Ihmisen on oltava ensin jonkun silmissä arvokas, ennen kuin hän voi olla sitä itselleen. Hoidollisen työn asiakkailla voi olla paljon näkymättömyyden kokemusta. Lapsuuden peilit

ovat voineet olla vajaita ja rikkonaisia, yhteiskunta on ehkä määritellyt heidät marginaaliin, auttamisjärjestelmässä heitä katsotaan ja kohdataan diagnoosien ja leimojen kautta. Menetelmässä korjaavaa nähdynsi tulemista rakennetaan yhteisöllisessä prosessissa, joka perustuu moniäänisyyteen, ja jossa valokuvaamiseen kytketään arvostava palaute. Viimekädessä tärkein tavoite on yksilön itsestään löytämä kyky katsoa itseään lempeämmin ja rakastavammin sekä toisia ihmisiä kuuntelevammin, myötätuntoisemmin ja arvostavammin. (www.voimauttavavalokuvaus.net 2015.)

Nuoren itsenäistyminen ja sen tukeminen

Itsenäistymis opas

<http://www.jeesi.info/File/131edb7f-7c89-4524-9392-a07202856aa4/0/itsenaistyvan-opas-2015-netti.pdf>

Tämä oppaan tarkoituksena on tarjota tietoa omilleen asettumisesta ja itsenäistymisestä. Opas on kirjoitettu nuorten kielellä, jotta nuorten olisi mielekkäämpi lukea opasta. Opas koostuu niistä kysymyksistä ja asioista, joihin nuorten kanssa työskentelevät kohtaavat usein. Lisäksi oppaasta löytyy eri asumistahojen ammattilaisten vinkkejä, joiden tarkoitus on muun muassa auttaa nuoria asumiseen liittyvissä asioissa.

Ylitalo, Pertti (toim.) 2011.

**Roolikartta - Vanhemmuuden, parisuhteen ja itsenäistymisen tueksi.
Helsinki: Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä ja Suomen
kuntaliitto.**

Kirja sisältää kolme erilaista roolikarttaa, jotka ovat roolikartat: vanhemmuuden, parisuhteen sekä itsenäistyvän nuoren tueksi. Näistä omaohjaajatyön tueksi erityistä hyötyä voi olla itsenäistyvän nuoren roolikartasta. Kirja on tarkoitettu niin vanhemmille kuin alan ammattilaisille ja kirjassa mainittu erikseen myös lastensuojelutyössä työskentelevät ammattilaiset. Aikuisen maailman kohtaaminen nuoren itsenäistymisprosessissa sujuu helpommin, kun tukena on konkreettisia toimintamalleja.

Omaan kotiin - Opas itsenäistyvälle nuorelle 2015–2016
http://www.nal.fi/wp-content/uploads/2015/10/omaan_kotiin-opas_2015-2016.pdf

Tähän oppaaseen on koottu paljon tietoutta muun muassa erilaisista asumismuodoista. Oppaasta löytyy kattavat tiedot vuokralla asumiseen sekä vuokra-asumisen pelisääntöihin, asumisen tukipalveluista sekä vinkkejä ja työelämätietoutta nuorille, jotka ovat siirtymässä työelämään. Lisäksi oppaasta löytyy muun muassa budjettilaskuri sekä esitellään erilaisia rahallisia tukija nuoren elämän turvaamiseksi. Oppaasta on hyötyä itsenäistyvien nuorten lisäksi myös nuorten parissa työskenteleville.

Koulutukset

Ammattitaidon ylläpitäminen ja sen täydentäminen koulutuksilla on tärkeä osa työn laadun takaamista. Kerran opiskeltu ja suoritettu tutkinto sosiaalialalle ei yksinään riitä pysymään ajan hermolla. Maailman ja sen myötä myös lasten ja nuorten ongelmien muuttuessa on tärkeää, että työntekijät päivittävät ammattitaitoaan. Ammattitaitoa kehittäviä koulutuksia järjestävät monet järjestöt sekä yhdistykset. Sosiaalialan työtä tukevia koulutuksia tarjoaa esimerkiksi:

Suomen psykologinen instituutti

<http://www.psyk.fi/lyhytkurssit#.Vk-UwXbhDIU>

Yksi esimerkki psykologisen instituutin koulutuksesta on tilauskoulutus nimeltään ”Yksilöohjaajan työkalupakki koulutus”. Koulutus on tarkoitettu ohjaus- ja neuvontatyötä tekeville, jotka kaipaavat työhön uusia toimivia työkaluja. Koulutus antaa keinoja joiden avulla: voit auttaa asiakasta eteenpäin omassa ajattelussa ja tilanteessa, voit päätellä mitä kannattaa ja mitä ei kannata kokeilla, opit kuinka tarjota tukea, kuinka voit auttaa asiakkaasta asioiden suunnittelussa ja päättämisessä sekä kuinka voit motivoida, pitää yllä asiakkaan toivoa ja varomaan sudenkuoppia. (<http://www.psyk.fi/node/523#.Vi-BeNztlBc>)

LOPPUSANAT

Tämä opas koottiin
omaohjaajatyön
helpottamiseksi. Toivottavasti
menetelmistä sekä linkeistä ja
vinkeistä on hyötyä työn
toteutukseen.

Haluamme kiittää
opinnäytetyön tilaajaa
lastensuojelun erityisyksikkö
OIVA Tarinaa mielenkiintoisesta
ja opettavaisesta tilaisuudesta
kehittää sekä omia tietoja ja
taitoja, että tuottaa teille
jotain konkreettista. Toivomme,
että opas jää yksikkönne
käyttöön.

Yhteistyöstä kiittäen

Ninni Sormunen

&

Henna Tarkkonen

LÄHTEET

Aho 2009. Vanhemmuuden roolikartta omaohjaajan hyvänä työkäytäntönä Halikon perhetukikeskuksessa. Teoksessa Tanskanen, Ilona & Timonen-Kallio, Eeva (toim.) Lastensuojelun hyvät työkäytännöt. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 89-91.

Helsingin diakoniaopisto, 2015. Helsingin diakoniaopisto 2015. Viitattu 20.11.2015 <https://www.hdo.fi/sanasto/item/26>

Kyrönseppä, Ulla & Rautiainen, Juha-Matti 1993. Lapsi laitoksessa. Porvoo: WSOY.

Mehtonen, Tuija 2011. Sosiaalisen vahvistamisen osaaminen. Lundblom Pia & Herranen, Jatta (toim.) 2011. Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Sarja C. Oppimateriaaleja 26. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 13-29.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015. Mitä on lastensuojelu? Viitattu 20.11.2015. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>

Vernerinet 2014. Viitattu 19.10.2015. <http://verneri.net/yleis/voimaantuminen>

Vilén, Marika & Leppämäki, Päivi & Ekström, Leena 2002. Vuorovaikutuksellinen tukeminen sosiaali- ja terveysalalla. 1.painos. Helsinki: WSOY.

www.voimauttavavalokuvaus.net 2015. Viitattu 20.11.2015 <http://www.voimauttavavalokuva.net/menetelma.htm>

Ohjeet:

Tässä on ylhäältä päin kuvattu sateenvarjo, joka koostuu sateenvarjon osioista ja ne ovat nimetty valmiiksi. Sinun tulee värittää jokaisesta osioista sen verran pintaa (keskustasta lähtien), kun koet tietyn osa-alueen olevan kunnossa tai hallitsevan sen tämän hetkisessä elämässäsi. Sateenvarjon avulla näet kuinka hyvin sateenvarjo elämän sateilta ja täytyykö sen eteen tehdä vielä paljon töitä.

